

1984/85:91

Onsdagen den 27 februari

Kl. 10.00

1 § Kompletteringsval till utskott

Anf. 1 TALMANNEN:

Vänsterpartiet kommunisternas partigrupp har som suppleant i konstitutions- och utbildningsutskotten under Marie-Ann Johanssons ledighet anmält hennes ersättare Maj Kempe.

Talmannen förklarade vald till

suppleant i konstitutionsutskottet

Maj Kempe (vpk)

suppleant i utbildningsutskottet

Maj Kempe (vpk)

2 § Justerades protokollet för den 19 innevarande månad.

3 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1984/85:114 till trafikutskottet

1984/85:124 till lagutskottet

1984/85:127 till jordbruksutskottet

4 § Föredrogs och hänvisades

Förslag

1984/85:23 till trafikutskottet

5 § Föredrogs men bordlades åter

Utbildningsutskottets betänkanden 1984/85:10–12

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1984/85:12

Onsdagen den
27 februari 1985

Finansdebatt

Föredrogs finansutskottets betänkande 1984/85:10 om riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetregleringen m. m. (prop. 1984/85:100 delvis).

Anf. 2 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! Socialdemokraterna vann förra valet genom att förmå väljarna att gå baklänges in i framtiden. Det manades fram minnen från de lyckliga 1950- och 1960-talen, då den offentliga sektorn snabbt byggdes ut och det ändå blev litet utrymme över för ökad privat konsumtion. Inte låtsades man i valrörelsen om att läget är helt annorlunda nu när Sveriges ekonomi har drabbats av välfärdssjuka. Inte lade man ut texten om omedelbara framtidshot som fondsocialism och skattehöjningar.

Dagens regeringsparti tänker tydligen nu försöka upprepa konststycket från 1982. Årets finansplan är på ett egendomligt sätt tillbakablickande. Där sägs inget om vad som skall göras åt de grundläggande problemen i Sveriges ekonomi. Regeringen verkar i stället inriktad på att formulera ett gott eftermäle till den här socialdemokratiska regeringsperioden.

Om finansministern således förtiger problemen för framtiden, är han desto mer upptagen med att skildra de stordåd som utträttats de senaste åren. Framst bland dem nämns den stora devalveringen, som ju faktiskt gjordes redan innan regeringen tillträtt. I förening med den internationella konjunkturuppgången har devalveringen möjliggjort ökad export och en större industriproduktion. Men på många andra områden går det sämre, vilket framgår av att tillväxten varit lägre jämfört med både tidigare konjunkturförbättringar i vårt land och med den samtidiga utvecklingen i andra industriländer. Och innevarande år förutses tillväxten avta jämfört med fjolåret.

För att ändå förmedla det rätta intrycket till medborgarna inför höstens val tvingas finansministern skönmåla verkligheten. På punkt efter punkt skruvar han upp förväntningarna inför 1985 i förhållande till vad exempelvis konjunkturinstitutets och Industriförbundets bedömare vågat hoppas. Professorn i nationalekonomi Johan Lybeck har som rubrik på en analys av finansplanen i dessa avseenden ställt den träffande frågan: "Inkompetens eller medvetet bedrägeri?"

Redan första gången en av finansministerns optimistiska prognoser prövades mot verkligheten, så sprack den. Prisstegringen skulle under förra året enligt finansplanen bli 7,5 %. När decembersiffran några veckor senare blev klar, visade det sig att ökningen uppgick till hela 8,2 %. Det var mer än dubbelt så mycket som det uppställda målet. Det var också mer än dubbelt så mycket som i våra viktigaste konkurrentländer på världsmarknaden. Vårt kostnadsläge försämrats snabbt, och redan förlorar vi marknadsandelar.

Det har sagts att prisstegringen i januari, som stannade vid knappt 1 %, var lägre än på många år. Det vore väl dåligt annars, när man systematiskt tidigarelagt prishöjningarna till slutet av förra året. I själva verket är tendensen mycket oroande. Under 1984 steg nettoprisindex mer än 1983,

vilket betyder att den underliggande inflationstrenden är på väg uppåt i vårt land till skillnad mot förhållandet i andra länder. Stigande priser på bensin, villaolja, kaffe och mycket annat gör att det inte kommer att dröja många månader innan målet för 1985 på 3 % inflation har spruckit. I går fick vi av pris- och kartellnämnden veta att fram till den 15 februari – alltså efter en och en halv månad av årets tolv – var halva utrymmet redan förbrukat. Det står nu klart att regeringen har misslyckats i kampen mot inflationen – mycket därför att den bara bestått i att man försökt att *prata* bort prishöjningarna.

Regeringen har dessutom misslyckats med sin hjärtefråga, att få ner arbetslösheten. Antalet arbetslösa är nu större än i någon tidigare högkonjunktur och t. o. m. större än lågkonjunkturåret 1982. Sysselsättningen har inte heller förbättrats under socialdemokraternas två år vid makten. Fjärde kvartalet i fjol sysselsattes färre människor på den reguljära arbetsmarknaden än två år tidigare. Den totala arbetslösheten är uppe i storleksordningen 8 %, vilket inte ligger långt från de skräckinjagande siffror som socialdemokraterna med sådan avsmak brukar åberopa från andra länder.

Regeringen vill gärna tro att arbetslösheten skall minska under 1985. Men de som har att mera kyligt analysera de aktuella tendenserna håller inte med. Arbetsmarknadsstyrelsen förutsåg nyligen i en prognos att arbetslösheten som bäst kommer att ligga kvar på samma nivå som förra året. Det verkligt allvarliga är att sysselsättningsläget är så osedvanligt dåligt, när vi nu befinner oss uppe på konjunkturtoppen. Det finns all anledning att hysa oro för vad som skall hända när avmattningen sätter in.

Socialdemokraterna har sent omsider börjat erkänna att arbetslösheten påverkas av lönebildningen. Med lock och pock försöker regeringen få avtalsparterna att begränsa lönehöjningarna. Av naturliga skäl är det inte särskilt svårt att få arbetsgivarnas medverkan. Men facket sätter ett pris för sitt deltagande.

Jag har redan tidigare sagt här i kammaren att regeringens löfte om oförändrad reallön i år inte kan förverkligas – inte ens om finansministerns optimistiska prognoser för pris- och löneutvecklingen skulle slå in. Under senare tid har det varit mycket tal om en skatterabatt på 500 kr. vid löneutbetalningen i juni som ett medel att åstadkomma det omöjliga. För tillfället tycks Kjell-Olof Feldt vilja tona ner denna idé – kanske därför att dess ihållighet inte skall avslöjas här i finansdebatten. Men de utfästelser som tidigare gjorts har väckt löntagarnas förväntningar. Regeringen kommer säkert även denna gång att finna att politikerns inblandning i avtalsrörelser bara leder till problem.

Låt mig för säkerhets skull slå fast att om regeringen gör allvar av sina antydningar, så blir skatterabatten en blandning av muta och röstköp. Den skall förmå facket att medverka till vad som åtminstone ser ut som låga löner. Samtidigt skall den ge många medborgare en extra dusör till semesterkassan, som kanske kan bli ihågkommen på valdagen.

En ofinansierad skatterabatt skulle ytterligare urholka budgeten, vilket leder till ökad import, försämrade bytesbalans och större upplåning utomlands. Med regeringens sätt att resonera behövs det då nya skattehöjningar – men det blir förstas efter valet.

Regeringen försöker i finansplanen göra ett nummer av att bytesbalansen kanske hamnade på plus förra året. Men redan för innevarande år förutses på nytt ett underskott. Att dessa farhågor verkligen är befogade har redan framgått av de dåliga siffrorna för utrikeshandeln under januari. Den höga dollarkursen, det svårbemästrade valutautflödet och försvagningen av kronan är också illavarslande tecken. Att i detta läge börja diskutera en skatterabatt, som inte finansieras med motsvarande sänkning av statens utgifter, är att leka med elden.

Finansministern vill ge intryck av att budgetunderskottet sjunker i rask takt. Men som påpekas i den gemensamma borgerliga reservationen angående riktlinjer för den ekonomiska politiken bygger Kjell-Olof Feldt då på förutsättningar som han själv manipulerat fram: kraftigt upplåsta statsutgifter budgetåret 1982/83, bokföringsmässiga åtgärder och tillfälliga effekter som utlyft av utgifter ur budgeten m. m.

Den obehagliga sanningen är att vi inte längre själva bestämmer över budgetunderskottets storlek. Den snabbast växande utgiftsposten är räntorna på statsskulden, och de bestäms i hög grad av den internationella utvecklingen. Dessutom belastas budgeten av valutaförluster, som framkommer när utlandslån återbetalas. Bara nu i februari har stora dollarlån omsatts, vilket betyder att vi redan vet att årets kursförluster blir betydligt större än vad som anges i budgetförslaget. Vad värre är – finansutskottets majoritet vill inte medge det rätta förhållandet utan räknar som om dollarkursen fortfarande ligger en bra bit under 9 kr. I går var den 9,70 kr., och med den här takten når den 10 kr. före veckans slut. Jag vill fråga finansutskottets ordförande vad det tjänar till att blunda för verkligheten. Sanningen kommer ändå snart fram, och då är det t. o. m. närmare valet. Därför kan jag inte ens se den taktiska poängen i den här manövern.

Statsskulden fortsätter att växa i hisnande takt. Den har nu passerat 570 miljarder jämfört med 330 när socialdemokraterna tog över hösten 1982. Det återstår knappt 10 miljarder tills den nuvarande regeringen åstadkommit en lika stor skuldökning som under den sexåriga borgerliga regeringsperioden. Takten är alltså mer än dubbelt så hög som då.

Utlandsdelen av statsskulden är hela 145 miljarder mot 80 miljarder hösten 1982. Bara sedan det senaste årsskiftet har den statliga utlandsskulden vuxit med 10 miljarder. Det är kanske bäst att säga att dessa siffror gällde i slutet av förra veckan. Efter den senaste dollaruppgången kommer de att stiga med flera miljarder i nästa redovisning.

Finansministern försöker skylla på sina borgerliga företrädare, men sanningen är att ingen har ett lika stort ansvar som han för att så stora bördor har lastats på kommande generationer. Och det hjälper inte att tala om trendbrott i budgetutvecklingen, när statsskulden fortsätter att växa avsevärt snabbare än bruttonationalprodukten. Vid detta års början motsvarade statsskulden drygt 70 % av BNP. 1985 beräknas den totala produktionen öka med 7 % och statsskulden med 12. Även om budgetunderskottet går ned något, kommer därmed statsskulden om ett år att ha stigit till 75 % av BNP.

Det går att dra fram många fler bevis för att den ekonomiska utvecklingen

inte är så rosenröd som regeringen vill ge sken av. Men vad som redan anförts räcker för att slå fast att Sverige *inte* är på rätt väg. Regeringen har på sin s. k. tredje väg fastnat redan på det andra steget. Skall landets ekonomi föras tillbaka på en kurs mot balans och tillväxt, krävs det att politiken läggs om efter de riktlinjer som anges i den gemensamma borgerliga reservationen, nr 1.

Herr talman! Finansutskottets betänkande innehåller faktiskt denna gång något i dessa sammanhang så ovanligt som en innovation. Jag tänker på de tillkännagivanden som görs till fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret. Orsaken är att vi moderater i vår partimotion avviker från den omotiverade omvägen att göra penningpolitiska uttalanden till regeringen för vidare befordran till vad som är riksdagens egna organ.

Detta betyder nu inte att utskottets majoritet anslutit sig till de riktlinjer som förordas i moderatmotionen. Bitvis tyder majoritetstexten på att man inte riktigt förstått vad det hela handlar om. Målet för statskuldspolitiken bör enligt vår mening vara att statsupplåningen sker till lägsta möjliga kostnad och så att lånens löptider blir väl fördelade över tiden. Fortsatt nettoupplåning utomlands måste undvikas, genom att tendenser till privat kapitalutflöde motverkas med räntepolitiken. Det är en ståndpunkt som är synnerligen aktuell i dessa dagar.

Det övergripande målet för kreditpolitiken skall vara att upprätthålla ett stabilt penningvärde, vilket underlättas om riksbanken arbetar *med* i stället för *mot* marknadskrafterna. Det är avslöjande att utskottsmajoriteten talar om att svårigheterna med de stora budgetunderskotten har framtvingat mer marknadsanpassade upplåningsformer. Hjärtat har tydligen inte varit med. Det framgår f. ö. av sättet att skärpa placeringsplikten, någonting som i verkligheten betyder en kraftig smygbeskattning av våra pensionärer.

Det framgår också av att man alltmer litat till ett slags temporär beskattning av näringslivet i form av likviditetsindragningar, vilket kanske hjälper för stunden men på sikt bygger upp stora spänningar i ekonomin. En billig finansiering av budgetunderskottet är det reella motivet bakom de förnyselsefonder som riksdagsmajoriteten införde i höstas och vilkas avskaffande finansutskottets borgerliga ledamöter nu kräver i en reservation.

Vi moderater vill också få till stånd en liberalisering av valutapolitiken. Bland OECD-länderna går utvecklingen snabbt mot friare kapitalrörelser över gränserna. Länder som i likhet med Sverige haft valutareglering sedan andra världskriget har vidtagit lättnader i väsentliga avseenden. Det gäller bl. a. våra grannländer Danmark och Norge. Något liknande har inte skett i Sverige, varför vi nu utmärker oss negativt genom att ha den sannolikt mest omfattande valutaregleringen bland industriländerna. Men i längden går det inte för ett land som vill kunna hävda sig i den internationella konkurrensen, och som är så beroende som Sverige av varuutbyte med utlandet, att föra en valutapolitik som markant avviker från vad som förekommer i omvärlden.

Herr talman! Finansutskottets borgerliga ledamöter har också reserverat sig för en avveckling av löntagarfonderna, i enlighet med det förslag som under förra året utarbetats av en för partierna gemensam arbetsgrupp. Ett

stopp för fondsocialismen ser vi som den allra viktigaste förutsättningen för en framtid i frihet i vårt land. Det finns därför skäl att något här gå in på hur fondavvecklingen skall genomföras.

Avvecklingsförslaget bygger genomgående på det heliga tretalets princip. Den första utgångspunkten är att avvecklingen skall vara definitiv, så att fonderna inte kan återuppväckas igen. För det andra måste en väg väljas som leder till en spridning av ägandet i näringslivet. Den tredje förutsättningen för utredningsarbetet var att den valda metoden inte fick framkalla kurspress på aktiemarknaden.

Det är vidare tre företeelser som skall bli föremål för avveckling. De särskilda fondskatterna avskaffas redan före årsskiftet, om det går vägen i valet. Fondbyråkratin befrias samtidigt från sina uppgifter. Hanteringen av fondernas tillgångar kommer däremot att kräva litet mera tid.

I princip finns det tre sätt att förfoga över fondmedlen.

De kan gå tillbaka till inbetalarna, de kan stanna i pensionssystemet och de kan spridas bland de enskilda människorna. Den lösning vi valt innehåller inslag av alla tre modellerna.

Att återbetala fondmedlen till företagen möter en del praktiska problem. Vissa inbetalare kan vara svåra att återfinna. Dessutom måste taxeringen brytas upp, eftersom vinstskatten får dras av vid bolagsbeskattningen. Men företagen kan glädja sig åt att fondskatterna försvinner och att det värsta missfostret, nämligen vinstskatten, gör det redan för 1985.

En nackdel med att återbetala fondmedlen till företagen eller låta dem kvarstanna i pensionssystemet är att det i båda fallen krävs en kurspressande utförsäljning av aktierna. Dessa metoder kan inte heller sägas medverka till en spridning av ägandet. Men eftersom vissa medborgare kan väntas avstå från att utnyttja sin sparpremie kommer ändå fondpengar att stanna i AP-fonden.

Vår förhoppning är dock att en stor majoritet av svenska folket skall välja att kvalificera sig för sparpremien, värd kanske 750 kr., genom att under 1986 och 1987 spara minst 1 200 kr. i allemansfond. Kravet på motprestation kanske kan tyckas lågt, men vi har velat göra det möjligt för alla att delta i det riskvilliga sparande som är så viktigt för att vi skall få till stånd den nödvändiga utbyggnaden av svenskt näringsliv. Det borgerliga avvecklingsförslaget öppnar möjligheter till att Sverige skall få det mest spridda aktieägandet bland industriländerna. Och om det inträffar, har vi verkligen vänt vad som kunde ha blivit en stor olycka till framgång.

Herr talman! De borgerliga partierna är i stora drag eniga om budgetpolitiken. Vi är överens om att budgetsaldot nästa år bör vara ca 10 miljarder lägre än enligt regeringens förslag. Vi moderater föreslår större utgiftsnedskärningar än de andra och får därmed utrymme för större skattesänkningar. Denna uppläggning är nödvändig för att nå vårt mål att heltidsarbetande medborgare i vanliga inkomstlägen inte skall behöva bli beroende av bidrag från det allmänna för sin försörjning, därför att de betalar så mycket i skatt.

Det finns också en betydande enighet om inriktningen på de borgerliga partiernas utgiftsminskningar. Vi drar ner 4 miljarder på statsbidragen till

kommunerna, vi vill reformera sjukförsäkringen, så att kompensationsnivån sänks för främst de korttidssjuka, och vi ökar inslaget av egenavgifter i arbetslöshetsförsäkringen. Men den stora frågan är: Vad vill egentligen socialdemokraterna? Med utgångspunkt från 1984 års långtidsutredning har de lagt fast ett budgetpolitiskt mål, som förutsätter budgetförstärkningar med 6 miljarder om året under resten av 1980-talet. De har också medgett att dessa förstärkningar i första hand måste ges formen av utgiftsminskningar. Men på vilka områden de tänker sätta in kniven vill de inte avslöja – inte så här före valet.

Regeringens skatteutspel nyligen visar att man gärna höjer skattetrycket, bara det inte märks så mycket. Det nya deklarationsförfarandet innebär ingen förenkling för skattebetalarna, eftersom det bara berör dem som redan tidigare har haft en enkel deklARATION. Däremot blir det genom datoriseringen en förenkling för skattemyndigheterna. Men risken är att många människor tror att datorn alltid har rätt och undertecknar en färdigifylld blankett, som ger dem för hög skatt. Strävan att förenkla för skattemyndigheterna leder till det förhöjda schablonavdrag som får den bakvända effekten att människor som inte har några kostnader får göra avdrag, medan de som redan har höga omkostnader inte får någon lättnad alls.

Skenbart kan det förefalla som om regeringen har brutit med sin annars så varmt omhuldade princip att varje skattesänkning på ett ansvarsfullt sätt måste totalfinansieras med höjningar av andra skatter. Men så kan naturligtvis inte ett högskatteparti bete sig. Tanken är att den inflation som finansministern i andra sammanhang säger sig bekämpa skall betala de höjda avdragen. Nu avskaffas definitivt det inflationsskydd för skatteskalorna som var den kanske största framgången för borgerlig skattepolitik under regeringsåren och vars avveckling påbörjades i uppgörelsen den underbara natten. Nu skall åter inflationen tillåtas smyghöja skatten. För varje procents prisstegring rinner det in en halv miljard extra i statskassan. För socialdemokraterna sitta kvar vid regeringsmakten, kommer de säkert som under Haga-epoken på 1970-talet att varje år föreslå att en mindre del av dessa inflationspengar används för s. k. skattesänkningar, allt medan skattetrycket och marginalskatterna stiger i höjden.

De borgerliga partierna är ense om att skatterna på produktionen måste sänkas. Vi vill införa ett fullständigt inflationsskydd, och vi vill successivt sänka marginalskatterna med början 1986. Vi moderater nöjer oss inte med att föra ned marginalskatterna i vanliga inkomstlagen till 50 % utan vill gå vidare ned till 40 %. Orsaken är den som jag redan tidigare har angivit, nämligen att även de breda LO- och TCO-grupperna måste få behålla mer av ersättningen för sina arbetsinsatser. Förutom marginalskatten belastas ofta en inkomstökning för deras del av minskande bostadsbidrag, stigande daghemsavgifter m. m. En fortsatt sänkning av marginalskatterna är en förutsättning för att heltidsarbetande arbetare och tjänstemän skall kunna försörja sig på sin inkomst sedan skatten är betald.

På den borgerliga sidan är vi också överens om att den nya fastighetsskatten skall avskaffas redan innan den tagits ut av småhusägarna. Vi vill avskaffa

arvs- och förmögenhetsbeskattningen på arbetande kapital i företagen och även i övrigt genomföra lättnader på kapital- och aktiebeskattningens områden. Detta är nödvändigt, om vi skall kunna få till stånd den nytändning i näringslivet som krävs för att sätta fart på Sverige.

Finansutskottets majoritet har inte kunnat bestrida att det moderata budgetalternativet för år 1985/86 ger en minskning av underskottet med drygt 10 miljarder kronor. Däremot har det gjorts gällande att våra förslag medför en budgetförsvagning på sikt. Utskottsmajoriteten har dessutom i sitt betänkande presterat ett räknestycke, om vilket man kan avge samma omdöme som den av professor Lybeck tidigare citerade rubriken "Inkompetens eller medvetet bedrägeri?".

I den moderata partimotionen anges som ett mål för den ekonomiska politiken under 1980-talet att vi skall avveckla det strukturella underskottet i den samlade offentliga sektorn och samtidigt minska skattetrycket. Underskottet måste då reduceras med 35 à 40 miljarder kronor jämfört med nuläget, vilket betyder 8 miljarder i genomsnitt per år. Samtidigt bör skattetrycket sänkas med i genomsnitt 1 procentenhet per år fram till 1990, vilket f. n. motsvarar knappt 8 miljarder.

Dessa våra angivelser har finansutskottets majoritet valt att beskriva som att vi förespråkar skattesänkningar på inemot 40 miljarder och utgiftsnedskärningar på uppemot 80 miljarder fram till år 1990. Det påståendet vittnar om en betydande brist på förståelse för dynamiken i det ekonomiska förloppet. Även vid en så låg tillväxt i ekonomin som 2 % sjunker de offentliga utgifterna och skatterna som andel av bruttonationalprodukten, om man bara avstår från beslut om att höja dem. Den årliga utgiftsnedskärning som krävs för att förverkliga våra mål uppgår på sin höjd till 12 miljarder i genomsnitt under resten av 1980-talet. Vi föreslår en rivstart med drygt 20 miljarder i besparingar för 1986. Dessa utgiftsminskningar innebär minskad utgiftsautomatik och därmed lägre besparingsbehov för resten av 1980-talet.

Flera av de utgiftsminskningar som föreslagits för nästa budgetår kan och bör drivas vidare. Det gäller statsbidragen till kommunerna, bostadssubventionerna och det permanenta industristödet. Utförsäljning av statliga tillgångar är visserligen i budgettekniskt avseende en engångsåtgärd, men den kan upprepas under många år framöver.

Det är självklart att så stora utgiftsnedskärningar som det här rör sig om inte kan genomföras utan att det märks. Vår strävan är att spara på ett sätt som inte direkt går ut över hushållens ekonomi. För nästa år har vi upprättat ett slags balansräkning, som visar att medborgare i inkomstskikten under 120 000 kr. i årsinkomst totalt sett får någon miljard mer i skattesänkningar än vad de förlorar i minskade bidrag.

Finansministern har t. ex. påstått att våra besparingar på statsbidragen till kommunerna kommer att leda till ett bortfall av 20 000 jobb. Jag vet inte om Kjell-Olof Feldt vågar upprepa det uttalandet här i dag, sedan han avslöjat sina planer på en skatteomläggning som berövar kommunerna 2,5 miljarder i skatteinkomster, samtidigt som statskassan tillgodogör sig hela inflationseffekten i en skatteskala utan indexreglering. Men det är annars ganska typiskt

att socialdemokraterna skäller på oss moderater för att vi svälter ut den kommunala sektorn och sedan i skymundan genomför åtgärder med liknande verkningar. Vem minns inte de salvelsefulla utläggningar som finansutskottets ordförande brukar servera här i kammaren med anledning av moderata förslag att minska mentalvårdsbidragen? Vid genomförandet av Dagmarreformen har nu regeringen ryckt av landstingen en miljard av det gamla mentalvårdsbidraget.

Vi moderater förordar ett lagstadgat kommunalt skattestopp som skall förenas med en långtgående minskning av statens styrning över kommunerna. Oförändrad kommunal utgiftsvolym kan uppnås genom en successiv neddragning av de specialdestinerade statsbidragen. Även om den reala tillväxten av det kommunala skatteunderlaget antas bli så låg som 2 %, kan statsbidragen ändå reduceras med 4–5 miljarder utan att kommunernas reala situation förändras. Minskningen av specialdestinerade statsbidrag är endast ett sätt att begränsa kommunernas finansiella utrymme och säger inget om hur de berörda verksamheterna skall utvecklas – det är en sak för kommunerna själva att avgöra. Men vid en avveckling av de specialdestinerade statsbidragen kommer den kommunala skatteutjämnings betydelse att öka, framför allt för kommuner med svagt skatteunderlag. På sikt kan därför skatteutjämnings behöva ges en större omfattning.

Herr talman! Med Sveriges stora budgetunderskott och vår överstora offentliga sektor blir det nödvändigt att begränsa tidigare statliga utgiftsåtaganden. Skall vi få en ekonomisk tillväxt som kan jämföras med andra industriländers måste vi också sänka skattetrycket, så att det åtminstone kommer ned i nivå med andra högskatteländer. Men det räcker inte att skära ned utgifterna och sänka skatterna. Det tredje steget i en borgerlig politik för en fri ekonomi är att avreglera Sverige. Det framstår som en allt viktigare uppgift att minska statens inblandning i människornas, företagens och de lokala myndigheternas liv.

Våra ekonomiska problem är inte en följd av marknadssystemet utan av statens ingripanden i detta system. Politikens inblandning är oftare en del av problemet än en del av lösningen. Människors skapande förmåga stjälpes mer än den hjälps av statens tunga hand. Den främsta ekonomiska uppgiften för oss politiker är därför inte att träffa val åt människor utan att skapa förutsättningar för människor att själva träffa sina egna val.

Behovet av avreglering föder kravet på privatisering. För det första vill vi moderater överföra statlig affärsverksamhet i enskilda händer. Vi ser inget skäl till att staten skall driva t. ex. en soppfabrik och en kedja hamburgerrestauranger. Dessa rörelser drivs effektivare och mer konkurrensneutralt i privat ägo. Och som en biprodukt ger försäljningen staten ett bidrag till att fylla igen budgetunderskottet.

Även inom området för vård och omsorg är det angeläget att tillhandahålla privata alternativ. Det är naturligtvis inte fråga om att privatisera t. ex. hela den offentliga vården. Men det måste vara värdefullt att bryta upp de offentliga tjänstemonopolen och få till stånd en effektivitetshöjande konkurrens på detta område. Medborgarna vill ha husläkare, och de vill ha privata

daghem. För de anställda i den offentliga tjänstesektorn är det naturligtvis en fördel att inte vara hänvisade till en arbetsgivare med monopolställning. Och kan vi skapa möjligheter för enskilda alternativ, får vi också till stånd den utbyggnad av den privata tjänstesektorn som är nödvändig för att alla som vill arbeta skall kunna få riktiga och varaktiga jobb i framtiden.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 1, 3, 4, 5, 6, 9, 13, 16, 17 och 20 i finansutskottets betänkande nr 10.

Anf. 3 NILS ÅSLING (c):

Herr talman! Finansutskottets betänkande med anledning av finansplanen och de reservationer som vi från oppositionens sida knyter därtill illustrerar att två klart utmejslade alternativ står emot varandra i den ekonomiska politiken. Det är inte längre fråga om en expansiv politik kontra en kontraktiv. Det är inte i första hand en keynesiansk ekonomisk politik som står mot en utbudsekonomi. Skillnaderna återfinns på ett annat plan. Det är mer en fråga om politisk ideologi än om klassisk ekonomisk teori.

Man kanske också skall säga att detta avslöjar brist på samförstånd i svensk politik, vilket i det ekonomiska läge vi nu befinner oss i är beklagligt. Som den främsta exponenten för den typen av politik står de löntagarfonder som de icke-socialistiska partierna är beredda att avskaffa om de partierna får ansvaret för regeringsutövandet här i landet.

Socialdemokraternas strävan efter en anpassning av samhällsekonomin står på något sätt utan en klar och medveten avsiktsförklaring. Devalveringen i oktober 1982 var en åtgärd som vidtogs för att sänka de svenska reallönerna och att väsentligt höja den svenska exportindustrins lönsamhet. Devalveringen har medfört en gigantisk förmögenhetsomflyttning i samhället. Vi kan nu också säga att devalveringen blev onödigt stor, och "eftervården" har därför blivit mycket problemfylld.

Bakom alternativet till majoritetsskrivningen står den icke-socialistiska oppositionen, som när det gäller de övergripande principerna om den ekonomiska politiken är enig. Vi har valt att klart deklarera vad en anpassning av offentlig och privat konsumtion till det reella produktionsresultatet kräver. Svenska folket måste klart och entydigt få ta ställning till vilken ekonomisk politik landet behöver. Socialdemokraterna har med sin devalverings- och inflationspolitik valt att skjuta problemen på framtiden, trots att den högkonjunktur vi nu i två år har upplevt direkt borde motivera målmedvetna anpassningsåtgärder i samhällsekonomin.

Från centerns sida förordar vi systemförändringar för att anpassa t. ex. offentlig konsumtion till de ekonomiska ramar som vi har till vårt förfogande. Denna politik av anpassning ansluter till gammal tradition inom centerpartiet. Vi har alltid varit det parti som i Sveriges riksdag fått ta striden för de eftersatta folkgrupperna och regionerna i vårt land. Vi har alltid varit det parti som fått ta striden för samhällets grundläggande ansvar för människors trygghet.

Jag vill bara erinra om den största politiska strid vi haft i modern tid om dessa principer, dvs. striden om ATP-reformen 1958. Centern hävdade där

grundtryggheten för alla medborgare, alla människors rätt till lika trygghet inför ålderdomen och att påbyggnaden av pensionskyddet därutöver borde bli föremål för varje medborgares eget avgörande. Vi stod ensamma om den principen i den striden.

I dag har övriga borgerliga partier slutit upp på vår linje i medvetande om att ett socialt välfärdssystem utöver grundtryggheten, som inte bygger på enskilda människors valmöjlighet, lätt blir ett system som förlorar anknytningen till verkligheten.

Det är vad vi har upplevt här i landet, när rekordåren gått till historien och den ekonomiska tillväxten stannat upp. Vi har då fått den paradoxala situationen att diskussionen i dag inte rör sig om vad som för den enskilda människan är absolut avgörande, nämligen att hon eller han skall känna sig fri från fruktan och nöd i livets alla skiften. Nej, diskussionen i dag rör sig om fördelningen av vad som måste betraktas som en överkonsumtion inom den offentliga sektorn, sett mot bakgrund av de tillgängliga resurserna. En välfärdspolitik som inte tar hänsyn till den reala resurstillväxten har förlorat sin fördelningspolitiska inriktning och utelämnar de ekonomiskt svaga i samhället, de som verkligen behöver grundtryggheten. Det är ofta människor som inte är företrädda av de stora intresseorganisationerna och som har svårt att komma till tals inom det massmediala etablissemangen.

Sveriges internationella konkurrenskraft har tillfälligt förbättrats på grund av två stora devalveringar på sammanlagt 26 %. Jag säger tillfälligt, därför att den allvarliga underliggande kostnadstrenden inte har förbättrats – tvärtom. Inflationen i Sverige har under de senaste två åren varit dubbelt eller t. o. m. tredubbelt hög jämfört med nivån i våra viktigaste konkurrentländer. F. n. har Sverige Europas näst högsta inflation, efter Italien. Regeringens mål för inflationen har två gånger, både 1983 och 1984, överskridits med det dubbla. Senast för 1984 var målet satt till 4 %. Slutresultatet blev 8,2 %.

Varför har då regeringen misslyckats så kapitalt med ett av sina centrala mål? Den viktigaste förklaringen till den höga inflationen har varit att Sverige under de senaste två åren haft en betydligt snabbare löneutveckling än jämförbara länder. Löneutvecklingen i Sverige har, jämfört med andra länder, under de två senaste åren varit lika negativ som under åren 1975 och 1976, då kostnads- och industrikrisen grundlades och utlöstes. Det är allmänt accepterat att 1984 års lönerörelse blev ett samhällsekonomiskt fiasko. Genomsnittslönerna i Sverige steg då med 9–10 %, vilket var 3 % högre än genomsnittet för våra konkurrentländer och 6 % högre än för det viktigaste konkurrentlandet, nämligen Västtyskland. Betydelsen av detta är också att arbetslösheten är kvar på en hög nivå, högre än vid tiden för regeringsskiftet.

Av 1985 års lönerörelse har vi ännu bara sett början. Detta trots att regeringen förra sommaren angav att löneavtalen borde vara klara innan höstriksdagen öppnade. Regeringen har angivit en 5-procentig ram för den totala lönekostnadsutvecklingen. Det nyligen slutna avtalet mellan SAF och LO påstås ligga inom ramen. Men ramavtalet är i realiteten ingenting annat än en föga bindande rekommendation till de olika branschförbunden. Det

slutgiltiga utfallet av årets lönerörelse har vi långt ifrån ännu sett. Det finns anledning att knyta ganska allvarliga farhågor till att även detta avtal kommer att äventyra inflationsmålet. Det är också därför som finansministern tydligen har tagit tillbaka sitt löfte till arbetsmarknadens parter om den extra skattepremien på 500 kr. som tidigare, enligt massmedia, har aviserats.

För ett par dagar sedan fick vi besked från SPK att inflationen hittills under 1985, dvs. fram till den 15 februari, redan var 1,5 %. På en och en halv av årets 12 månader har hälften av det uppställda inflationsmålet förbrukats, om jag använder det begreppet. 1984 års inflationsmål på 4 % fick regeringen överge när halva året hade gått, dvs. i samband med den kraftiga räntehöjningen den 29 juni. 1985 års inflationsmål tycks regeringen få överge redan efter en och en halv månad. Inte ens finansminister Kjell-Olof Feldt vågar väl i dagens debatt hävda att det fortfarande är realistiskt att tro att vi skall uppnå 3-procentsmålet. Det är angeläget med ett klart besked i den frågan vid dagens debatt, eftersom så mycket av de ekonomiska åtagandena bygger på de inflationsmål som regeringen har uppställt.

Verkligheten har än en gång visat att det inte räcker med fromma förhoppningar och vackra löften för att begränsa inflationen. För att få ner inflationen krävs det att uppsatta mål ges uppbackning av konkreta och kraftfulla åtgärder. Slutsatsen av detta är att regeringen grovt har misslyckats med den centrala uppgiften i den ekonomiska politiken, nämligen att hålla nere inflationen.

Får jag citera ur boken *Samtal med Feldt*:

”Det lönebildningssystem vi har i Sverige har fungerat dåligt under det senaste decenniet. Det har drivit fram 10 %-iga kostnadsstegringar varje år och har alltså helt tappat kontakten med den realekonomiska utvecklingen. Processen har framtvingat den ena devalveringen efter den andra och varje ny devalvering har blivit ett avstamp för nästa devalvering. Vi har hamnat i en ond cirkel som det inte tycks gå att ta sig ur. Vad vi bevittnar är en oavbruten kapplöpning mellan vinster och löner. Devalveringarna höjer företagsvinsterna och pressar tillbaka lönernas reala köpkraft. I nästa vända försöker löntagarna kompensera sig för förlusterna och just själva förekomsten av snabbt stigande vinster gör arbetsgivarna mindre motståndskraftiga när de ställs inför lönekraven.”

Jag kanske för säkerhets skull borde säga en gång till att citatet inte var från någon SAF-ekonom eller framträdande företrädare för arbetsmarknadens parter utan det var alltså ett citat ur boken *Samtal med Feldt*.

Av den utveckling vi nu kan bedöma finns det inget som motsäger att vi är inne i just den ödesdigra inflationsspiral som finansministern talar om i boken. Det visas t. ex. av att Sveriges marknadsandelar redan 1984 stagnerade och beräknas sjunka under innevarande år. Finansministerns generalgrepp med en kraftig devalvering på 16 % var ett djärvt politiskt grepp, det är ingen tvekan om det. Teoretiskt hade det kunnat lyckas, men så har inte skett. Vad som skall bedömas av väljarna i höstens val är inte finansministerns ambitioner utan resultatet av regeringens politik.

Den enda möjligheten att vrida det svenska kostnadsläget rätt är nu att de

som har ansvaret för lönekostnadsutvecklingen, nämligen arbetsmarknadens parter, tar sitt ansvar. För detta krävs att arbetsmarknadens parter vet att staten inte än en gång kommer att gå in och devalvera bort förlorade marknadsandelar, förlorade vinster och för höga löner. Grunden i en trovärdig ekonomisk politik måste därför vara en fast växelkurs. Regeringen måste lägga fast att man inte avser att devalvera igen. Och helt avgörande är att ett sådant beslut eller besked ges den formen att det får full trovärdighet såväl inom som utom landet. Om beslutet får trovärdighet är det inte nödvändigt att gå vägen över arbetslöshet, som socialdemokraterna ibland påstår, för att uppnå rimligare lönebildning i Sverige. Arbetsgivarna måste nämligen också veta att de är tvungna att själva ha ansvar för vinsterna. De kan inte räkna med nya devalveringsvinster av den typ som man har upplevt under de senaste två åren. Fackförbunden måste å andra sidan ta ett ökat ansvar för kostnaderna, som driver upp arbetslösheten genom för höga löner och som gör att priserna i butikerna stiger – och alltså gör att löneökningarna är en illusion.

Därför har vi i den gemensamma reservationen från de icke-socialistiska partierna föreslagit också en reformering av arbetslöshetsförsäkringen. Förslaget innebär emellertid inte att de arbetslösa skall få en lägre ersättning utan att egenavgifternas andel, som i dag bara är 5 %, skall öka – detta för att markera det delade ansvaret.

En viktig del för att göra en sådan politik trovärdig är att regeringen med bestämdhet lägger fast ambitionen att trappa ned budgetunderskottet. Men med en sådan ambition finns det inget utrymme för kraftiga ökning av industristöd och arbetsmarknadsåtgärder. En minskning av budgetunderskottet innebär också ett mindre inflationstryck och därmed också mindre tryck på räntenivån, alltså sänkt ränta.

Den offentliga arbetsgivarrollen måste också stärkas i det här arbetet. De offentliga arbetsgivarnas agerande i 1984 års avtalsrörelse var knappast ett uppbyggligt skådespel. Man blev löneledande på för hög nivå. Därtill byggdes i de offentliga avtalen in en rad följsamhetsklausuler av olika slag – detta trots att regeringen i finansplaner lagt fast precis den motsatta ambitionen.

Det måste även bli slut på de ständiga höjningarna av skatter och avgifter för att minska inflationstrycket. I det sammanhanget spelar naturligtvis marginalskattekraven en strategisk roll, eftersom de driver upp lönerna och ökar kompensationskraven och därigenom lägger nytt bränsle på inflationsbrasan.

Därmed är jag automatiskt inne på den andra stora huvudfrågan i svensk ekonomi i dag, nämligen skatterna. Låt mig börja med inflationsskyddet.

I marginalskatteuppgörelsen 1982 kom man överens om att man skulle ha ett inflationsskydd på 5,5 % de tre åren 1983, 1984 och 1985. Förutsättningen för uppgörelsen var att man hade gemensam ambition att pressa ned inflationen till den nivån. När mittenregeringen lämnade kanslihuset hösten 1982 såg inte den ambitionen orealistisk ut – tvärtom. Men alla vet vi vad som därefter har hänt.

Först och främst har inflationen drivits upp till en nivå på 8–9 %. För det andra har den nuvarande regeringen urholkat även det inflationsskydd som då överenskomms både för 1984 och 1985 till 4,1 % resp. 2,7 %. I höstas togs inflationsskyddet bort helt för 1986. Då uttalade visserligen finansministern att han avsåg att under 1985 återkomma med någon annan form av inflationsskydd. Enligt vad jag förstår har finansministern nu övergivit även den utfästelsen – det kanske kan klaras ut här i dag.

Med kammarens tillstånd skulle jag än en gång vilja citera boken Samtal med Feldt: "För min del har jag slagits hårt för den här reformen, och det är min fasta övertygelse att vi måste fortsätta att reformera systemet när de nu gällande reglerna löper ut. Progressiviteten i det svenska skattesystemet har blivit orimlig, och jag vill påstå att vi här har att göra med ett av de absolut största ekonomiskt/politiska problemen av idag. Den reform, som vi genomförde tillsammans med mittenpartierna och som vi sedan av olika skäl tvingades justera – dock utan att grunddragen gick förlorade – räcker inte. Det måste bli en fortsättning. Progressiviteten måste ned ytterligare. Annars kommer vi aldrig att lyckas få till stånd en harmonisk inkomst- och lönebildning i det här landet. Skattetänkandet har nu blivit så utbrett, att det tar över nästan allting annat, vilket fräter sönder både samhällsmoral och den ekonomiska effektivitetens grundvalar. Den skattepolitik vi förde på 70-talet var inte bra. Vi lät den väldiga inflationen förstöra hela systemet, och nu slår det tillbaka mot oss med full kraft."

Det här är ord som borde stå i eldskrift; det var utomordentligt kloka ord av Kjell-Olof Feldt. Men tyvärr måste jag konstatera att det inte har blivit regeringens politik, trots att det hade karaktären av programuttalande sedan Kjell-Olof Feldt blivit finansminister. Än en gång: Vad väljarna skall bedöma i höst är inte finansministerns ambitioner utan resultatet av regeringens politik.

I den gemensamma reservationen har oppositionen, som Lars Tobisson nyss påpekade, föreslagit att det fulla inflationsskyddet i skatteskalen återinförs.

Vi har också föreslagit fortsatta marginalskattesänkningar från 1986. Detta gäller såväl den kommunala som den statliga skatten. Båda har stor betydelse för de totala margineffekterna. Kommunalskatten kan differentiera med f. n. upp till 9 kr. mellan olika kommuner. Det innebär att i Åsele kommun nås 50-procentsgränsen i marginalskatt redan vid en inkomst på 78 000 kr., medan man däremot t. ex. i Danderyds kommun inte når 50-procentsgränsen förrän man tjänar 140 000 kr. Detta illustrerar att den stora skillnaden mellan låg- och högskattekommuner är det stora problemet. Jag kan instämma med Lars Tobisson i kravet på 40 % marginalskatt för folkets flertal. Men först måste man göra den meningsfull genom att ha en effektiv kommunalskatteutjämning.

Det skatteförslag som centern står för ligger f. ö. mycket nära det förslag som TCO har kommit med. De tre huvudkomponenterna är i båda fallen fullt inflationsskydd, minskade skillnader i kommunalskatt – vilket jag nyss var inne på – och sänkta marginalskatter i form av en viss höjning av

brytpunkten. I det här sammanhanget är det också viktigt att de samlade marginaleffekterna på en inkomstökning av höga marginalsatser, höjda dagisavgifter och sänkta bostadsbidrag tas in i bedömningen. Vi behöver en totalavvägning av hela skattesystemet, sett ur den enskilde skattebetalarens synpunkt. Dessa marginaleffekter drabbar människor i medelinkomstlägen och kan där få helt förödande följder och därmed påverka människornas vilja att öka sin arbetsinsats.

Det tredje stora huvudproblem som vi har anledning att diskutera i dag är statens finanser. Låt mig inleda också det här avsnittet med ett citat ur den bok som jag har använt såsom utgångspunkt för mitt inlägg:

”Jag vill inte hålla på och tjata, jag önskar ibland, att de riksdagspartier, som ändå hade ansvaret för landets ekonomi under de år då budgetunderskottet växte till gigantiska proportioner, vågade demonstrera åtminstone en tillstymmelse till ödmjukhet, när det gäller svårigheterna att lösa de problemen de själva starkt bidrog till att skapa. Det skulle alltså vara klädsamt om de ville använda sig av något mer dämpade tonfall. I gengäld skall jag” – i detta fall alltså Kjell-Olof Feldt – ”och mina regeringskolleger gärna avstå från att glorifiera vår egen oppositionspolitik under de här åren. Den hade förvisso sina brister, en hel del av det vi då sade och gjorde borde kanske vara osagt och ogjort. Men människan lär sig med åren. Det gäller också politiker.”

Jag konstaterar på nytt att Kjell-Olof Feldt förvisso givit uttryck för statsmannaoord. Jag är för min del beredd att demonstrera den ödmjukhet som Kjell-Olof Feldt efterlyser genom att tillstå att det inte finns skäl att glorifiera den budgetpolitik som bedrevs under de sista åren av 1970-talet. Om vi då hade vetat vad vi vet i dag, borde den ha varit betydligt stramare. Men såväl vi som då satt i regeringen som den dåvarande oppositionen var, som Kjell-Olof Feldt vet, påverkade av tidens ekonomiska teorier om överbrygning och nödvändigheten av en expansiv finanspolitik.

Vi var – och är väl alla i stort sett i själ och hjärta – keynesianer. Det avgörande var att hålla efterfrågan och sysselsättningen uppe. Onekligen gjorde den dåvarande oppositionspolitikerna det inte lättare för regeringen att bedriva en stramare budgetpolitik. Jag förstår att Kjell-Olof Feldt i dag tycker att en del av det som då sades och gjordes borde ha varit osagt och ogjort. Skillnaden märktes dock redan när den andra Fäldinregeringen stramade upp budgetpolitiken 1981. Då fortsatte den socialdemokratiska oppositionen i samma spår som tidigare.

Efter 1982 har onekligen finansministern bedrivit en stramare budgetpolitik än den socialdemokraterna pläderade för i oppositionsställning. Men skillnaden är att man har haft en opposition som hela tiden varit beredd att acceptera de ekonomiska realiteterna, acceptera en stram budgetpolitik och t. o. m. föreslå ytterligare besparingar. Kan inte finansministern också visa en viss ödmjukhet och erkänna detta?

Det folkliga stödet för besparingarna har således inte nu undergrävts av oppositionen, som tidigare. Snarare är det regeringen som i viss mån har underminerat det allmänna prisedvetandet genom sitt sätt att ibland föra debatten. Naturligtvis inte på det sätt som Kjell-Olof Feldt förde debatten i

boken, men vi möter ju många andra av regeringens talesmän.

Att regeringen lyckats minska budgetunderskottet beror emellertid långt ifrån bara på stramhet med utgiftsökningar. Stora utflyttningar har skett ur budgeten. Nu senast gällde det bostadsfinansieringen. Även när det gäller budgettekniken har regeringen visat stor färdighet att hitta olika former av engångsintäkter.

Men skall man komma till rätta med de mer långsiktiga problemen i statens finanser, krävs strukturella besparingar. Sådana måste enligt centerns uppfattning göras utifrån en fördelningspolitisk helhetssyn, som innebär att samtidigt som besparingar sker i mer generellt utgående transfereringar måste förstärkningar ske för dem som har det svårast att ekonomiskt klara besparingarna. Detta innebär att grundtrygghetsprincipen måste vara vägledande.

För ett par år sedan föreslog regeringen en s.k. avindexering av statsutgifterna. Det var enligt min uppfattning ett steg i rätt riktning, men det fullföljdes aldrig med kraft. I verkligheten berörde man endast 11 % av totalt 85 % av statens utgifter som styrs av denna förödande utgiftsautomatik. Därefter har någon ny avindexering inte skett, tvärtom har på åtminstone ett viktigt område full indexföljksamhet återinförts.

För tredje gången måste jag därför konstatera att vad väljarna till hösten skall bedöma är inte finansministerns ambitioner och fromma önsknningar utan resultatet av regeringens politik.

Det andra grundläggande inslaget i en alternativ ekonomisk politik måste därför vara att göra strukturella besparingar för att varaktigt pressa ner budgetunderskottet. Målet bör vara att underskottet minskar med 6 miljarder kronor per år, som långtidsutredningen angivit, fram till år 1990. Förstärkningarna i statens finanser bör ske genom sänkta utgifter. Höjda skatter är inte längre någon framkomlig och realistisk väg.

Den snabbast växande posten i statens utgifter är räntorna på statskulden. Centerns förslag att minska statskulden genom utförsäljning av Vattenfall – en successiv utförsäljning i den takt som marknaden kan acceptera – som vi har fått stöd för av moderater och folkpartister, skulle innebära en väsentligt mindre räntebelastning för statskassan.

Ett annat förslag som de tre oppositionspartierna är överens om är att minska statens finansiella överföring till kommunerna med 4 miljarder. Enligt centerns uppfattning måste detta, som jag tidigare sagt, kombineras med ökade insatser för den kommunala skatteutjämningen. För medborgarna är ju skillnaden i skattebelastning mellan högskatte- och lågskattekommuner den mest framträdande orättvisan i dagens skattesystem. Man kan alltså inte göra skattereformer utan att ta hänsyn till de stora regionala orättvisor som fortfarande vidlåder vårt skattesystem.

Ett tredje område är bostadssektorn, där besparingarna bör uppgå till i storleksordningen 3,7 miljarder, dvs. samma summa som fastighetsskatten uppgår till. De tre oppositionspartierna är överens om att slopa fastighetsskatten. Ett intressant förslag är också att minska subventionerna på bostadsområdet genom räntelånesystemet.

Även på sjukförsäkringens område bör besparingar ske. Det förslag som har presenterats från oppositionspartierna innebär inte att man gör skillnad på arbetare och tjänstemän, såsom det har framhållits från vissa grupper. Det är således ingen klasslagstiftning. Att förslaget även berör tjänstemän i lika mån har f. ö. vitsordats av TCO. Däremot är det riktigt att förslaget inte, med oförändrade avtal, berör arbetstagarna i den offentliga sektorn. I den mån avtalen där inte ändras innebär förslaget en ökad lönekostnad för de offentliga arbetsgivarna. Denna extra lönekostnad på ca 1 % måste naturligtvis beaktas i nästa avtalsrörelse. Även på det privata området är det möjligt att ett arbetsgivarinträde sker. På samma sätt måste detta då beaktas i avtalsrörelsen.

Utöver de direkta besparingarna är det viktigt att den offentliga sektorn effektiviseras. Vi anser att förutsättningarna för detta ökar om privata alternativ till den kommunala verksamheten ges större chans att i dag få vara med på servicesektorn. De strävanden som kommit till uttryck hemma i min valkrets, i Åre kommun, att pröva nya vägar för den kommunala verksamheten genom att engagera entreprenörer för den tekniska verksamheten är värda allt stöd. Det är ett intressant experiment som manar till efterföljd. Alternativ och mångfald har nämligen visat sig vara ett effektivt sätt att öka effektiviteten i den offentliga sektorn och därmed minska kostnaderna. Den kommunala sektorn är inget undantag från den regeln.

Herr talman, till sist och som en sammanfattning! Finansminister Kjell-Olof Feldt är alltså värd all erkänsla – jag vill gärna understryka det från denna talarstol – för den realism i bedömningen av den samhällsekonomiska utvecklingen som han visat i den programbok som jag tagit mig friheten att citera ur i detta anförande. Dessa yttranden och finansministerns uttalade ambitioner i andra sammanhang står emellertid i stark kontrast till den av regeringen i verkligheten utformade politiken. Den socialdemokratiska regeringen har inte bara gjort sitt yttersta för att desavouera finansministerns uttalade ambitioner, utan den har dessutom gjort sitt yttersta för att skjuta på nödvändiga åtgärder – som alla egentligen är överens om – på en ovisst framtid. Dessutom har man alldeles uppenbart misslyckats med centrala uppgifter i den ekonomiska politiken.

Inflationstrycket är högt – nästan högst i Europa. Inflationens målen har upprepade gånger spruckit. Budgetunderskottet har trots högkonjunkturåren hållits kvar på en hög nivå. Skatterna har man höjt i stället för att sänka dem. Man har skapat oreda och osäkerhet bland medborgarna om regeringens ambitioner och intentioner på skattepolitikens område med motstridiga uppgifter, nu senast med ett dubiöst och i hög grad orättvist schablonavdrag.

Arbetslösheten ligger kvar på en hög nivå trots två högkonjunkturår; arbetslösheten ligger på en högre nivå än när man tog över ansvaret för regeringsmakten. Företagandets och i synnerhet småföretagandets villkor har allvarligt försämrats.

Den socialdemokratiska regeringen har alltså enligt min uppfattning misslyckats med den ekonomiska politiken på en rad för samhället ödesdigra områden.

Motsatsen därtill är alltså den gemensamma reservationen från de icke-socialistiska partierna om den ekonomiska politikens inriktning. Där finns ett konkret ekonomisk-politiskt alternativ, som kan ligga till grund för en realistisk regeringspolitik.

Herr talman! Jag yrkar därmed bifall till reservationerna 1, 3, 4, 5, 8, 10, 13, 15 och 18 till finansutskottets betänkande nr 10.

Anf. 4 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! 1985 är valår. Det präglar dagens debatt, och det präglar också den budget som vi nu har att behandla. Det är i många avseenden en valårsbudget som regeringen presenterat.

Låt oss gå tre år tillbaka i tiden till valåret 1982. Då snurrade den stora socialdemokratiska löfteskarusellen. Det var ingen ände på allt gott som skulle hända om socialdemokraterna vann valet. Löntagarna skulle slippa fortsatta reallöneminskningar, pensionärerna skulle få full priskompensation, barnfamiljerna skulle kompenseras för urholkade barnbidrag och i snart sagt varenda landsända skulle det byggas bostäder, vägar och broar. Olof Palme sammanfattade då den stora skrytvalsen med orden "svängrum i stället för svängrem". Ja, så lät det före valet. Men så fort väljarna hade övertygats om socialdemokraternas förträfflighet och valet var vunnet, blev tonen annorlunda. Alla medborgare måste bära sin andel av bördorna för den krispolitik som inleddes med den rekordstora devalveringen i oktober 1982, lät det då. Det blev ingen reallöneförbättring. Pensionärerna fick inte full priskompensation. Barnstödet fortsatte att urholkas, och bostadsbyggandet sjönk till sin lägsta nivå på över tio år. Till sist togs också den förhatliga svängrempolitiken åter till heders.

Denna omsvängning i socialdemokraternas budskap från valrörelsen till tiden efter valet var en ofrånkomlig anpassning till den ekonomiska verklighet i vilken vi alla lever. Det var i och för sig nyttigt att den omsvängningen kom, men för de många väljare som gett sitt stöd åt den mångomtalade svängrempolitiken måste det nog ändå ha blivit både en överraskning och en besvikelse att finna hur snabbt alla de glada vallöftena återförvisades till partitaktikens skräpkammare. Och nog trodde vi litet till mans att där skulle de få förbli, men vi tycks ha misstagit oss på denna punkt. 1985 stundar ånyo val. Socialdemokraternas stöd i den allmänna opinionen vacklar, och då är det åter dags att plocka fram den gamla skrytvalsen. Även om ljudet från skrytvalsen skorrar värre än någonsin tidigare, är det väl alltid någon som går på den. Ja, så tycks man resonera bland de socialdemokratiska partistrategerna.

Delar av årets budgetproposition präglas av den här skrytvalsen. Det skall dock sägas att regeringen i andra delar av finansplanen och budgetförslaget är ärligare och mera realistisk i sina bedömningar. Sten Westerberg har i en krönika i Veckans Affärer visat hur man i finansplanen har ett diagram över utvecklingen av marknadsandelarna för svensk export som ger ett intryck av en fortsatt tillväxt av marknadsandelarna, medan man i ett diagram i nationalbudgeten får en helt annan bild, nämligen att tillväxten av marknads-

andelar bröts under andra halvåret 1983 och att vi sedan dess ånyo förlorat marknadsandelar. Sten Westerbergs sammanfattande formulering i krönikan är: "Den som går från finansplanens rop till nationalbudgetens viskningar finner oroande information. Devalveringens fördelar håller än en gång på att glida oss ur händerna." Detta varningens budskap finns också i andra delar av budgetförslaget, t. ex. i det internationella avsnittet och i jämförelsen mellan Sverige och andra länder. Jag kan där hänvisa till det diagram över prisutvecklingen i Sverige i förhållande till övriga OECD-länder som finns i finansplanen på s. 11 och som vi tagit med i vår reservation på s. 66. Också i konjunkturinstitutets delar av den preliminära nationalbudgeten ges en i flera avseenden verklighetsförankrad bild av vårt ekonomiska läge.

Bland de lättsinniga överdrifterna i budgetpropositionen märks påståenden som att inflation och arbetslöshet har pressats ned och att samhällsekonomin har bringats i jämvikt. Det är sanningar med stora modifikationer. Inflationen ligger i dag långt över genomsnittet i industriländerna, dubbelt så högt som i t. ex. USA och Västtyskland. Även nästa år beräknas inflationen i Sverige enligt OECD och andra fristående bedömare bli vida högre än i omvärlden. Arbetslösheten ligger kvar på samma höga nivå som under lågkonjunkturen, och det är uppenbart att regeringen har sänkt sina ambitioner i fråga om sysselsättningspolitiken. Trots detta står det i finansplanen att Sverige "tillhör den ännu mer exklusiva grupp länder där arbetslösheten sjunker samtidigt som inflationen dämpas". Sanningen är att många andra länder, t. ex. Förenta staterna, lyckats bättre i fråga om både att bekämpa inflationen och att sänka arbetslösheten.

Den avgörande frågan i dag är självfallet om svensk ekonomi kommit in i ett långsiktigt gynnsamt förlopp eller om händelseutvecklingen 1983-1984 bara varit en kortsiktig förändring, ett tillfälligt glädjerus. Det finns tyvärr mycket som talar för att den gynnsamma utvecklingen under förra och förrförra året var en tillfällighet. Den internationella konjunkturuppgång som gett en ganska enastående ökning av efterfrågan på svenska produkter i utlandet tenderar nu att avta, och den förbättring av relativpriserna som åstadkoms av devalveringarna 1981 och 1982 synes nu i stort sett vara uppäten. Mycket tyder på att lönekostnads- och inflationsutvecklingen 1985 kommer att leda till en konkurrenskraftsförsämring med motsvarande effekter på handels- och bytesbalans. Jag noterar att utrikeshandelssiffrorna för januari var relativt ogynnsamma. Detta kan vara en tillfällighet, men det kan också vara ett uttryck för att den gynnsamma utvecklingen för vår utrikeshandel nu har brutits. Av avgörande betydelse för utvecklingen av den svenska industrins konkurrensförmåga är de samlade lönekostnadsökningarna. De totala lönekostnaderna inom industrin steg mellan 1983 och 1984 med 10 % och bidrog därigenom självfallet till att underminera regeringens s. k. inflationsmål. Det mesta talar för att vi kommer att få uppleva samma utveckling i år. En sådan utveckling skulle medföra ett ökat underskott i bytesbalansen. Vi kan samtidigt konstatera att den relativa lönekostnadsutvecklingen i Sverige under hela perioden 1977-1982 var ungefär densamma

som i omvärlden. Efter regeringsskiftet 1982 har däremot lönekostnaderna i Sverige stigit snabbare än i omvärlden, och man måste notera att regeringens strategi för att påverka lönebildningen i en för svensk ekonomi positiv riktning har misslyckats. Jag skall återkomma till det utspel som gjorts om att söka åstadkomma reala inkomstförbättringar för flertalet människor genom att ändra i skatteskalorna under pågående inkomstår utan att för den skull skapa inflationistiska effekter. Jag vill här bara konstatera, att ingenting i dag tyder på att löntagarna under 1985 kan påräkna några reallöneförbättringar. Om prisutvecklingen blir den som flertalet fristående bedömare förutser och om de nominella löneökningarna stannar vid de förutsatta 5 %, skulle det inte ens räcka med en tillfällig skattereduktion på 500 kr. för att uppnå realinkomstförbättringar.

Herr talman! Stor enighet råder om att inflationen i Sverige är för hög. Vi kan konstatera att inflationen under januari 1985 uppgick till 1 % och att den årliga inflationstakten i Sverige, jag citerar här statistiska centralbyrån, "ligger klart högre än i samtliga de åtta länder med vilka Sverige har det största handelsutbytet. I december var den genomsnittliga inflationstakten i dessa länder 4,1 procent mot 8,2 procent i Sverige." Inflationen var alltså dubbelt så hög i Sverige som i våra viktigaste konkurrentländer. Ett antal fristående bedömare – jag kan bl. a. hänvisa till storbankerna – räknar med att priserna i genomsnitt under 1985 kommer att stiga med 6,5 %. Det skulle i så fall innebära att inflationen i Sverige för andra året i rad blev mer än dubbelt så hög som regeringen antagit. Denna höga inflationstakt har en serie skadliga verkningar på svensk ekonomi. Det ökade kostnadsläget i förhållande till andra länder försvårar för svensk industri att hålla sina marknadsandelar ute i världen och försvårar för hemmamarknadsindustrin att konkurrera med importen. Inflationen har också negativa verkningar ur social och fördelningspolitisk synpunkt.

Skattepolitiken är något av en nyckel till en framgångsrik inflationsbekämpning. Skattesystemet får inte vara konstruerat så att inflationen automatiskt leder till ett höjt skattetryck. Genom ett inflationsskydd i skatteskalorna säkerställs att lönehöjningarna inte äts upp av högre skattesatser. Det var därför en stor förbättring av vårt skattesystem när vi fick ett inflationsskydd, som innebar att skattesatsen blev oförändrad vid en i fast penningvärde oförändrad inkomst. Det är också därför till stor skada för svensk ekonomi och för vårt skattesystem när socialdemokraterna nu avskaffar inflationsskyddet. Det kommer att försvåra genomförandet av lugna avtalsrörelser i framtiden och leda till att inflationsimpulserna i vår ekonomi ånyo får fart. Det är naturligtvis också ledsamt att socialdemokraterna gått ifrån den del av marginalskattereformen som innebar att skatteskalorna skulle räknas om efter 5,5 % årlig inflation; om regeringen hade fullföljt skattereformen i denna del, hade inkomstskatten i dag varit lägre för löntagarna. Den besvikelse som nu finns ute bland löntagarna över regeringens motstridiga budskap i fråga om skatterna är lätt att förstå.

Kjell-Olof Feldts och socialdemokraternas tvetydighet i skattepolitiken har många gånger påtalats, bl. a. med utgångspunkt i de intervjuuttalanden

som Kjell-Olof Feldt har gjort i boken *Samtal med Feldt*. Också jag måste plåga finansministern med några citat ur boken. I den står att det är hans fasta övertygelse att skattereformen måste få en fortsättning, att progressiviteten är orimlig och måste ner ytterligare. Annars kommer vi aldrig att klara en harmonisk inkomst- och lönebildning. Nils Åsling har citerat andra avsnitt. Intervjuarna noterar Kjell-Olof Feldts heta engagemang i denna fråga. Detta är alltså samma person som i dag som finansminister föreslår en skärpt progressiv beskattning genom att avstå från allt inflationsskydd i skattesystemet. Tala om personlighetsklyvning!

Det finns emellertid också senare vittnesbörd om finansminister Kjell-Olof Feldts uppfattning. I en intervju i *SACO-tidningen*, nr 1/1985, säger Kjell-Olof Feldt att det är en förhastad slutsats att tro att skatteskalorna 1986 skall bli desamma som 1985. De måste på något sätt anpassas till inkomstutvecklingen. Kjell-Olof Feldt fortsätter: "Det är inte alls säkert att vi skall vänta med ett sådant skattebeslut till i höst. Ett sådant beslut kan tas redan i vår." "Ju tidigare desto bättre", slutar intervjun med Kjell-Olof Feldt i detta avsnitt.

Jag måste erkänna att jag känner en motvillig beundran för finansministerns förmåga att hoppa från ståndpunkt till ståndpunkt i skattepolitiken. Mot den här bakgrunden blir naturligtvis dagens huvudfråga: Vad vill egentligen det socialdemokratiska partiet i skattefrågan? Vilken av Kjell-Olof Feldts många ståndpunkter gäller i dag som regeringens ståndpunkt? Och vilken kommer att gälla i höst? Vilken blir socialdemokratins skattepolitik under kommande år, om ni vinner valet? Dessa frågor måste ändå besvaras av regeringspartiets företrädare i denna debatt. Jag tror inte att det går att en gång till föra väljarna bakom ljuset med dubbelydiga budskap och allmänt tal om svängrumspolitik.

Herr talman! Låt mig också säga några ord om årets speciella jippo på skatteområdet, den s. k. skatterabatten. Finansministern har i olika sammanhang antytt att om löntagarna skötte sig och inte tog ut för stora lönehöjningar, skulle de belönas med en engångsskattesänkning i form av en skatterabatt på 250–500 kr., att utbetalas lagom till semestern. Det skulle röra sig om en engångsföreteelse för år 1985. Nu tycks emellertid Kjell-Olof Feldt ha retirerat även från denna skattepolitiska ståndpunkt och antyder att löntagarna kanske inte får någonting alls. Den mångomtalade reallöneförbättringen skulle alltså frysa inne även i år, och Olof Palmes svängrumspolitik skulle haverera på ännu ett område.

Samtidigt kan emellertid konstateras att de som på kort sikt skulle få litet glädje av skatterabatten ingalunda har gett upp hoppet. I veckans nummer av *LO-Tidningen* sägs det att Feldt lovat att regeringen skall gå in med extra pengar till löntagarna så snart avtalen är klara. "Tanken har hela tiden varit att extrapengarna skall betalas ut på semesterlönen", skriver *LO-Tidningen*. Mot denna bakgrund skulle jag nu vilja fråga finansministern: När får löntagarna besked om hur stor skatterabatten blir? Vilka kommer att få den, och när kommer den att utbetalas? Eller har ni tänkt att svika era löften även till löntagarorganisationerna och dra tillbaka propån om en speciell skatterabatt i år?

Vi i folkpartiet förordar i stället en långsiktig skattepolitik, med sänkta marginalskatter och ett fullständigt inflationskydd av skatteskalen som viktigaste ingredienser. Vi avvisar också den nya fastighetsskatten. För att ytterligare stimulera till arbetsamhet och sparsamhet vill vi dessutom ta bort förmögenhetsskatten på arbetande kapital i företagen och lindra beskattningen av aktieutdelningar samt självfallet avskaffa löntagarfonderna. Vi anger exakt vilka skatteförändringar vi vill genomföra och vilka de statsfinansiella följderna därav blir. Vi tror inte på vidlyftiga skattesänkingspropåer utan genomtänkt finansiering. Sådana bidrar till att skapa orealistiska förväntningar, som i sin tur föder besvikelser och politikerförakt.

Osäkerheten om regeringens avsikter på skattepolitikens område förstärks ytterligare av att regeringen nu avskriver den aviserade propositionen om den kommunala ekonomin, trots att någon egentlig medelsanvisning vad gäller statsbidragen till kommunerna inte återfinns i budgetpropositionen. Vi kommer från folkpartiets sida mot den här bakgrunden inte att gå in på den kommunala ekonomin i dagens debatt, men vi ser det inträffade som ännu ett uttryck för inkonsistensen i regeringens ekonomiska politik.

Herr talman! Regeringen lämnar således viktiga frågor obesvarade. Hur påverkas t. ex. vår ekonomi av den fortsatta höga dollarkursen? I budgetpropositionen har alla beräkningar gjorts utifrån en dollarkurs på 8:69. I dag ligger dollarn en bra bit över 9:50. Denna utveckling är sannolikt kortsiktigt positiv för vår export till Förenta staterna, men den leder å andra sidan till ökade kostnader för den svenska utlandsskulden och får alltså i den meningen genomslag i form av ett sämre budgetsaldo. Finansutskottets majoritet, som ju har haft möjlighet att iaktta dollarkursens snabba stegring, har inte mycket till kommentarer till den dramatiska ökningen. Man tror att om inte expansionen i världshandeln skulle påverkas negativt, bör en minskad dollarkurs ge en positiv verkan på svensk ekonomi. Skall man därav dra slutsatsen att en stigande dollarkurs får en negativ effekt på svensk ekonomi? Här är finansutskottets ordförande Arne Gadd skyldig oss ett svar. Inte heller i budgetavsnittet har finansutskottet gjort några beräkningar av effekterna på den svenska statsbudgeten av den stigande dollarkursen. Den enda kommentaren finns på s. 47 i utskottets betänkande där det lakoniskt står: "Dessa förändringar förtar något av nedgången i budgetsaldot." Det vore av intresse för både Sveriges riksdag och Sveriges folk att få reda på litet mer i detalj hur man ser på effekten av den förändrade dollarkursen. Också här har Arne Gadd skyldighet att sprida ljus över hur finansutskottets majoritet har resonerat – inte minst mot bakgrund av de senaste dagarnas dramatiska uppgång av dollarkursen.

Min nästa fråga gäller vilken bedömning regeringen och finansutskottets majoritet gör av räntesatserna framöver. Räknar man med ett sjunkande ränteläge internationellt, vilket skulle bidra till ett lägre underskott i bytesbalansen, eller fruktar man ett högre ränteläge med motsvarande negativa effekter på såväl bytesbalans som budgetunderskott?

Herr talman! Jag skall nu övergå till frågan om statsbudgeten och budgetunderskottet. Det har förts en rätt omfattande debatt om storleken på

och orsakerna till den minskning av budgetunderskottet som regeringen redovisar i budgetpropositionen. Denna diskussion återfinns också i det aktuella betänkandet från finansutskottet. Låt mig då först konstatera att det såväl i regeringens budgetförslag som i oppositionspartiernas budgetalternativ finns förslag om engångsåtgärder, som har en positiv effekt på budgetsaldot. Sådana åtgärder bör bedömas positivt från budgetpolitisk synpunkt, därför att de leder till en kortsiktig förbättring av budgetsaldot och i motsvarande grad till ett lägre upplåningsbehov och lägre ränteutgifter. Det är samtidigt viktigt att inte ge intryck av att sådana engångsåtgärder medför en bestående förbättring av budgetsaldot. Det gäller både förslag om försäljning av statlig egendom av olika slag, vilket återfinns i flera av partimotionerna från oppositionen, och regeringens förslag om utflyttning av bostadslånen ur statsbudgeten. Det är viktigt att få fram ett underlag för att kunna bedöma förändringen av budgetunderskottet över en längre period. Det är därför nödvändigt att diskutera hur det underliggande budgetunderskottet utvecklats, och jag kan konstatera att om man hade använt samma beräkningsgrund i år som förra året när det gäller att definiera det underliggande budgetunderskottet så hade det blivit 75 miljarder kronor budgetåret 1985/86. Det är ungefär samma budgetunderskott som man räknade med i budgetpropositionen 1982, dvs. den sista budget som mittenregeringen presenterade. Nu blev budgetunderskottet 1982/83 långt större, och det är viktigt att förstå orsakerna till denna försämring av budgetunderskottet jämfört med prognosen i budgetpropositionen 1982.

Statssekreteraren i finansdepartementet har gett finansutskottet en redovisning av budgetutfallet 1982/83 jämfört med budgetpropositionen. Det är framför allt tre poster som bidragit till den starkt negativa förändringen. Det är för det första valutaförluster, i allt väsentligt orsakade av devalveringen, till ett belopp om sammanlagt 9,4 miljarder kronor. Det är för det andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder till ett belopp om 3,5 miljarder och för det tredje industripolitiska åtgärder uppgående till 13 miljarder kronor. Därutöver beslöt riksdagen, som bekant, på hösten 1982 att upphäva vissa av de besparingar på statsbudgeten som hade beslutats på våren 1982. Men där föreslogs samtidigt vissa inkomstförstärkningar. Den förändring av budgetutfallet i negativ riktning jämfört med budgetpropositionen 1982 som skedde är alltså i allt väsentligt ett resultat av beslut och åtgärder vidtagna av den socialdemokratiska regeringen.

Låt mig slå fast att det rekordhöga budgetunderskottet 1982/83 inte kan läggas mittenregeringen till last. Det är en följd av en medveten socialdemokratisk budgetpolitik. Man valde att låta ett stort antal statsutgifter explodera under det första budgetåret av mandatperioden för att därmed få en större chans att redovisa en förbättring av budgetunderskottet under de två återstående budgetåren i mandatperioden. Jag hoppas att de uppgifter som statssekreterare Bengt K. Å. Johansson lämnade i finansutskottet och som vi uppskattade kan bidra till att den här debatten nu kan klaras ut.

Vad som därefter har hänt med budgetunderskottet är framför allt en funktion av en ganska kraftig ökning av statsinkomsterna. Denna ökning är i

sin tur en följd dels av den tillväxt i ekonomin som har skett under 1983 och 1984, dels av de höjda skattesatserna. Ett ökat skatteunderlag och höjda skattesatser har alltså samverkat till att ge staten kraftigt ökade skatteintäkter. Däremot har ganska litet hänt på utgiftssidan. De reella besparingarna i statsutgifterna är små. Vår slutsats är därför att det hade varit värdefullt, om man hade utnyttjat den relativt positiva konjunktursituationen under förra året till att göra ytterligare besparingar. Budgetunderskottet är alltså stort, och det kommer att bli svårare att minska underskottet genom utgiftsneddragningar i en sämre konjunktursituation än den som rådde under 1983 och 1984. Det är klok politik att göra besparingar i tid, innan konjunkturen vänder.

Nu erkänner emellertid såväl regeringen som finansutskottet att det krävs ytterligare åtgärder för att förbättra budgetbalansen. Finansutskottets majoritet framhåller i sitt förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken att saneringen av den offentliga sektorns finanser inte är avslutad i och med den budget som nu behandlas. En självklar fråga till finansutskottets ordförande och till finansministern är därför: Vilka åtgärder avser regeringen, och socialdemokraterna, att vidta för att förbättra budgetbalansen, vilka utgiftsnedskärningar och vilka skattehöjningar har ni tänkt er för att klara den långsiktiga budgetpolitiken? När ni nu låter kanslihusets alla experter nagelfara oppositionspartiernas budgetalternativ in i minsta detalj, kan ni då inte använda några av dessa resurser för att få fram ett besked om vad det är för besparingar och/eller skattehöjningar som regeringen har i bakfickan?

Från folkpartiets sida upprepar vi i vår reservation våra förslag till besparingar i statsbudgeten, och vårt budgetalternativ måste givetvis utgå från det läge som har skapats av den budgetpolitik som den socialdemokratiska regeringen har fört sedan 1982. Vårt förslag innebär besparingar på ca 10 miljarder kronor och skattelättnader på ca 4 miljarder, vilket leder till en bestående saldoförbättring på knappt 6 miljarder kronor. Därutöver föreslår vi vissa engångsåtgärder, som skulle bidra till en förbättring av statsbudgeten på 3–3,5 miljarder kronor för 1985/86. De båda andra borgerliga partierna tror sig kunna gå något längre såväl i fråga om besparingar som i fråga om skattesänkningar. Vår bedömning är att de utgiftsnedskärningar som skulle behövas för att täcka statens inkomstbortfall på grund av de föreslagna skattesänkningarna skulle leda till alltför stora välfärdsförluster i fråga om vård, utbildning och sysselsättning. Även om de tre borgerliga partierna således har samma inriktning på budgetpolitiken med större besparingar än de som regeringen har föreslagit och med sänkningar av skatterna i syfte att stimulera arbetsamhet och sparande, så finns det också skillnader i fråga om vilken takt vi tror det är möjligt att gå fram i. Samtidigt tvingas vi konstatera att det socialdemokratiska partiet hittills inte har gett något besked om sina sparplaner. Vi menar att man bör ge väljarna besked *före* valet om vad som väntar dem *efter* valet. Det är inte troligt att väljarna en gång till kommer att acceptera att socialdemokraterna bjuder på utgiftsökningar och skattesänkningar före valet, men tillhandahåller utgiftsnedskärningarna och skattehöjningarna efter valet. Vår ambition har varit att redovisa ett ärligt och

realistiskt budgetalternativ. Den ohämmade socialdemokratiska löftespolitiken under valrörelsen 1982 har satt förfärande spår efter sig. Det är därför viktigt att inte skapa orealistiska förväntningar genom att nu ställa ut lättsinniga vallöften. Efter dessa principer har folkpartiet utformat sin ekonomiska politik och sitt budgetalternativ.

I folkpartiets motioner till årets riksdag skisseras en politik för välstånd och trygghet. De viktigaste delarna av denna politik är:

förstärka marknadsekonomin,
avvisa ytterligare skattehöjningar,
avskaffa löntagarfonderna,
främja konkurrens och motverka monopol och regleringar samt
underlätta nyskapande och drivande av företag.

Herr talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till de reservationer i finansutskottets betänkande som upptar mitt namn.

Anf. 5 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Nu har vi alltså hört vilken politik de tre borgerliga partierna gemensamt tänker genomföra om de lyckas erövra majoritet i riksdagen vid valet i september. Det är en reaktionär politik av en brutal karaktär som vi i Sverige länge varit förskonade från. De borgerliga kallar det strukturpolitik, men det är ju ett missbruk av begreppet struktur. Vad de föreslår är i huvudsak förändringar av fördelningspolitiken, som innebär att de mycket rika och de högsta inkomsttagarna ges stora fördelar på alla övrigas bekostnad. De som drabbas och som den borgerliga politiken alltså direkt riktar sig mot är den stora majoriteten av arbetare och tjänstemän. I särskild grad drabbar de borgerliga partiernas åtgärder grupper som redan förut har det svårt – de lågavlönade, de arbetslösa, barnfamiljerna, pensionärerna, de sjuka, de handikappade. Kapitalismens mest skoningslösa lagar skall härska i de borgerliga partiernas framtidssamhälle. De starka skall gynnas ännu mera, de svaga skall berövas solidaritetens skydd.

För att vinna majoritet vädjar de tre borgerliga partierna ohöjlt till egoismen. De kastar sina tidigare ideologier över bord för att kunna surfa på den krassa s. k. nyliberalismens trend. Att utforma en god socialpolitik var dock en gång ett konservativt program. Att staten skulle äga och skydda viktiga råvarutillgångar hävdades av både moderaternas och centerpartiets pionjärer. Det var ingen socialdemokrat, utan den konservative förgrundsgestalten amiral Lindman, som genomförde förstatligandet av Lapplandsgruvorna. Nu vill de båda partierna sälja ut samhällsägda skogar och vattenfall. Folkpartiledaren Bertil Ohlin myntade begreppet socialliberalism. Nu vill hans efterföljare genomföra kraftiga försämringar i socialpolitiken. Centerpartiets föregångare, bondeförbundet, sade sig sitta med ett ben på vardera sidan av barriaden. Att Nils Åsling i denna debatt utnämnt Kjell-Olof Feldt till sin ideologiske ledare och sig själv till hans profet hindrar ju inte att centerpartiet nu sluter följa med en reaktionär höger för att genomföra en politik som främst riktar sig mot de fackligt organiserade

arbetarna. Kan verkligen denna grundläggande omvandling av de borgerliga partiernas politik få ske utan inre motstånd? Jag är optimistisk nog att tro, att det i samtliga tre partier finns många som vill bevara sitt partis karaktär av idéparti och skäms över att de som förfäktar den kallhamrade egoismens politik tagit överhanden.

De tre borgerliga partiernas attack mot svenska folkets levnadsstandard, sysselsättning och maktbefogenheter sker på fyra vägar: 1. Nedskärning av sociala och kulturella förmåner. 2. Omläggning av skattepolitiken i reaktionär riktning. 3. Avskaffande av löntagarnas gemensamma egendom i löntagarfonderna. 4. Förskingring av statligt ägd egendom.

När det gäller nedskärningar av sociala och kulturella förmåner leder givetvis moderaterna. Men de båda andra partierna följer efter i samma spår. Moderaterna vill skära ned anslagen under alla departement. Hårdast drabbas utgifter under socialdepartementet, utbildningsdepartementet, arbetsmarknadsdepartementet, bostadsdepartementet och industridepartementet. Statsbidragen till kommunerna vill moderaterna också kraftigt minska.

De försämringar som krävs är bl. a. följande: nedskärningar av utlandsbiståndet, försämringar av solidariteten med de sjuka genom ökad självrisk i sjukförsäkringen och sänkt kompensationsnivå i sjuk- och föräldraförsäkringarna, nedskärning av anslaget till vuxenutbildning, minskade livsmedelssubventioner, vilket betyder ännu kraftigare prisstegringar på maten, sänkning av bidragen till kommunerna för beredskapsarbeten, avskaffande av rekryteringsstödet i offentlig sektor, sänkning av statens ersättning till arbetslöshetsförsäkringen till 80 %, avtrappning av räntebidragen till flerfamiljshus, avskaffande av subventioner i det s. k. ROT-programmet, på sikt fullständigt avskaffande av alla bostadssubventioner, borttagande av en stor del av det selektiva näringslivsstödet, besparingar på de regionalpolitiska stöden, osv.

Sammanlagt kräver moderaterna en nedskärning av de statliga utgifterna med 21 miljarder kronor för 1986, varav 4 miljarder kronor gäller minskade statsbidrag till kommunerna. Bidragen till följande verksamheter skall avvecklas helt eller reduceras: hemspråksträning, färdtjänst, driften av särskolor, hem för vård eller boende, drift av kommunala vägar och gator, byggande av kommunala vägar, ersättning till lokal och regional kollektivpersontrafik och utrustning för gymnasieskolan. Listan är avslöjande för moderata samlingspartiets grundläggande värderingar.

Centerpartiet kräver också besparingar och inkomstförstärkningar som enligt partiets egna beräkningar uppgår till nära 20 miljarder kronor för helår. Försämringarna gäller bl. a. följande poster: sjukförsäkringen, öppenvårdsvygifterna, arbetslöshetsersättningen, anslagen till arbetsmarknadsstyrelsen, räntelånen till bostäder, räntebidrag till hus byggda före 1974, hyresrabatter.

Även centern vill skära ned den statliga överföringen till kommuner och landsting med 4 miljarder kronor. Därav skulle 1 miljard kronor gälla de specialdestinerade statsbidragen.

Folkpartiet vill ha nedskärningar som uppgår till ca 10 miljarder kronor för helår. Det gäller bl. a. följande: sänkning av ersättningsnivån inom sjukförsäkringen, slopande av ersättningen för insjuknandedagen, höjda öppenvårdsavgifter, minskning av bidragen till kommunal vuxenutbildning, studieförbunden och viss central kursverksamhet, försämring av arbetslöshetsförsäkringen, slopade hyresrabatter, på längre sikt avveckling av räntesubventionerna till bostäder, minskning av stödet till tekoindustrin, slopande av bidraget till småföretagsutveckling.

Även folkpartiet vill skära ned statsbidragen till kommunerna med 4 miljarder kronor.

Verkningarna av några av de viktigaste nedskärningskraven från de borgerliga partierna bör belysas ytterligare. Försämringarna av sjukförsäkringen drabbar hårt de privatanställda arbetarna, medan andra grupper har bättre villkor. Moderaterna och folkpartiet inför i praktiken en karensdag. Moderaterna vill vidare sänka sjukersättningen från 90 till 60 % av inkomsten under de tio första dagarna, därefter från 90 till 80 % under resten av sjukdomstiden. Folkpartiet och centerpartiet vill sänka ersättningen från 90 till 80 % av inkomsten under de 30 första dagarna.

Enligt beräkningar i LO-tidningen skulle en privatanställd arbetare med 100 000 kr. i årslön, om han blev sjuk i moderaternas Sverige, få sammanlagt 656 kr. i ersättning under de första fem dagarna. En tjänsteman med samma lön får, genom sjuklönen från arbetsgivaren, sammanlagt 1 925 kr. under samma tid. De tre borgerliga partiernas förslag till försämringar av sjukförsäkringen är uttryck för ett förakt för arbetarnas prestationer som man trodde hörde till en för alltid svunnen tid.

Alla de borgerliga partierna vill också sänka statsbidraget till arbetslöshetsförsäkringen. Det innebär enligt LO:s beräkningar att deras medlemmar skulle få betala ungefär 300 kr. mera om året i A-kasseavgifter. Höjs dagpenningen, vilket är en nödvändighet, blir det ännu mera.

Effekterna av de försämringar av bostadsfinansieringen som de borgerliga partierna kräver sträcker sig över en rad år. Verkningarna blir naturligtvis olika för olika typer av bostäder. Redan under det första året handlar det enligt det moderata förslaget om hyreshöjningar med flera tusen kronor och de följande åren stiger hyran ytterligare. Avslöjande för vilka summor det handlar om är att moderaterna vill ha en spärregel så att ingen det första året får en hyreshöjning överstigande 2 400 kr. för en normal treummare.

De nedskärningar som de borgerliga partierna kräver är uttryck för en brutal klasspolitik. Det är arbetare och låginkomsttagare som har tunga jobb och dåliga arbetsmiljöer och därför den högsta sjukfrånvaron. Det är dessa grupper som förlorar på försämringarna av sjukförsäkringen. Det är inte de besuttna som blir arbetslösa och det är inte de som är beroende av arbetslöshetsförsäkringen. Det är lönarbetarna. Och så kan man gå igenom nedskärning efter nedskärning. Samma mönster går igen. Det är de som redan har det besvärligt och svårt att få ekonomin att gå ihop som de borgerliga partierna ytterligare vill försämma för.

Nedskärningspolitiken får också negativa effekter på sysselsättningen.

Redan regeringens budget innebar att man begränsade en möjlig ökning av sysselsättningen. De borgerligas förslag innebär en ytterligare åtstramning som ökar arbetslösheten – moderaternas program med ca 70 000 personer, de båda mittenpartiernas program med 45 000–50 000 personer.

Moderata samlingspartiet försöker hävda att deras politik i verkligheten inte innebär några nedskärningar för medborgarna. Genom skattesänkningar skulle man få kompensation för försämringarna på det sociala och kulturella området. Det är en grov bluff. Nedskärningarna uppgår till 20 miljarder, skattesänkningarna till 10 miljarder. Tio kan inte väga upp tjugo. Men det avgörande är att medan nedskärningarna hårdast drabbar löntagarna och särskilt grupper med låga inkomster, så är det förmögenhetsägarna och höginkomsttagarna som får de stora skattesänkningarna. Vad har byggnadsarbetare Andersson, som tvingas sjukskriva sig, eller varvsarbetare Svensson, som blir permitterad, för glädje av att direktör Hall får skatten sänkt med 20 000 kr.

De borgerliga skattesänkingsförslagen har precis samma klassprofil som nedskärningskraven. Typiskt är att samtliga borgerliga partier vill höja en skatt, eller för att vara exakt avskaffa en skattelättnad, nämligen skattereduktionen för fackföreningsavgifter! Deras fackföreningshat och deras åstundan att komma åt fackföreningsrörelsen är starkare än deras skattesänkingsideologi. Det är avslöjande på flera sätt. De borgerliga partierna är i själva verket inte anhängare av sänkta skatter. De är anhängare av sänkta skatter för förmögenhetsägare och höginkomsttagare. Hela deras program innebär försämringar för den stora majoriteten i samhället för att en liten grupp skall få det ännu bättre.

Det lockbete som de borgerliga partierna hänger ut för att få svenska folket att acceptera en politik av sociala och kulturella nedskärningar och ökade klassklyftor är att friheten skall öka. Och vem vill inte ha ökad frihet? Men vad de borgerliga partierna gemensamt vill åstadkomma, det är ökad makt för storkapitalet. Därigenom minskas de många människornas frihet.

Två huvudförslag ställs. Det ena är att avskaffa de kollektiva löntagarfonderna. Det framställer man som ett steg mot ökad frihet och ökad demokrati. I själva verket handlar det om en expropriation av löntagarnas gemensamma tillgångar. Dem vill man dela ut till den begränsade grupp medborgare som deltar i allemansfundsparandet. Alltså – inte ens alla som är med i allemanssparandet skall få vara med och dela, utan bara en del av dessa. Hela förslaget innebär ett brutalt övergrepp mot löntagarna.

Om de borgerliga partierna är intresserade av att göra en insats i kampen mot den ekonomiska maktkoncentrationen, så har jag ett bra tips: Gör något åt Volvos växande makt! Företag värda mer än 50 miljarder kronor är i dag kontrollerade av eller lärer med Volvo. Det motsvarar mer än en femtedel av hela börskapitalet. Den liberala tidningen Dagens Nyheter skriver: "Fonder viskning mot Volvo-makt. – – – Löntagarfondernas maktpotential framstår som blygsam bredvid Volvos. Det är kanske volvoifiering snarare än socialisering som står för dörren." Vad tänker de borgerliga partierna göra åt den växande bolagsmakten?

Svaret är, som alla vet, att de tänker försöka att öka den. Det skall bl. a. ske genom privatisering av stora delar av den offentliga sektorn och genom överförande av statligt ägda företag och råvarutillgångar till privat bolagsäggande. Dessa förslag motiveras dels med allmänt ideologiska skäl, dels med statsfinansiella skäl: staten kan minska sina skulder och sina ränteutgifter. Centern vill framför allt sälja ut Vattenfall, moderaterna de flesta statliga företag. Folkpartiet har med nykterhetspartiets speciella intuition hittat – SARA-bolaget! Inget av partierna har dock hittills vågat sig på statskyrkan, militären eller kungahuset.

Även utförsäljningen av de statliga företagen motiveras med att det skulle öka demokratin, dvs. medborgarnas inflytande. Motsatsen är i verkligheten fallet. All erfarenhet visar – och detta bestyrks också av den ekonomiska sakkunskapen – att ju fler aktieägare det finns i ett bolag, desto lättare är det för en minoritetsgrupp att utöva makten där. De borgerliga förslagen vill ta ifrån medborgarna den visserligen begränsade, men dock icke obefintliga möjlighet de har att genom allmänna val och politiska partier påverka de statliga företagens verksamhet och utlämna dessa till storfinansens obegränsade maktutövning, till den ekonomiska sfär där spekulation och snabba klipp alltmer gör sig breda. Sådan är de borgerliga partiernas uppfattning om demokrati!

Det statsfinansiella argumentet är lika dåligt. Ingenstans i den ekonomiska litteraturen kan man hitta belägg för att en utförsäljning av företag och råvarutillgångar varaktigt skulle lösa en stats ekonomiska problem. Det är ju som att slakta hönan som värper guldägg!

Jag har uppehållit mig vid de borgerliga partiernas krav så pass utförligt som jag har gjort, därför att risken för en borgerlig regering efter höstens val är en politisk realitet. Det är alltså inte bara luftiga fantasier de tre partierna framför i sina motioner. Allt detta kan snart vara praktisk politik. Jag tror det är viktigt att sprida största möjliga kännedom om de borgerliga förslagen därför att en sund reaktion bland alla dem som kommer att beröras av dessa förslag med säkerhet inte kommer att utebli.

Att den avgörande uppgiften inför höstens val är att hindra en borgerlig regering är alltså klart. Vi å vår sida älskar förvisso inte inte den politik som Kjell-Olof Feldt signerat, men läsningen av de borgerliga motionerna till årets riksdag illustrerar det gamla språket, att det förvisso finns grader även i helvetet! Felet med den socialdemokratiska regeringspolitiken är att den framför allt på det ekonomiska området lagt sig så nära den borgerliga uppfattningen. Därur härrör den största risken för ett borgerligt övertagande av regeringsmakten. Om människorna inte klart ser skillnaden mellan de olika partiernas politik blir fältet fritt för reaktionära bakåtsträvare.

Det räcker därför inte med kritik i ord av de borgerliga partiernas politiska program. Vad som krävs är en förändring av politiken på viktiga punkter, så att människorna klart ser vilken sida som företräder deras intressen. Framför allt är det viktigt med mera beslutsamma och aktiva åtgärder för att bekämpa arbetslösheten. Det räcker inte med "en hög handlingsberedskap inom arbetsmarknadspolitik", som det heter i finansutskottets betänkande.

Ytterligare åtgärder mot arbetslösheten måste sättas in nu.

Det behövs också en mera beslutsam politik för att få till stånd en bättre fördelning. Lönarbetarna har år efter år tvingats att acceptera sänkta reallöner, medan de kunnat iaktta hur andra grupper i samhället tillgodogjort sig frukterna av deras arbete och kunnat öka sina inkomster och förmögenheter. Förslaget om förenklad deklaration är inte så mycket att säga om, men jag måste fråga finansministern, och jag gör det med utgångspunkt i en uppfattning som är rakt motsatt den som låg till grund för Björn Molins fråga tidigare i dag till finansministern; jag vill nämligen ha till stånd sådana åtgärder: När kommer de statliga åtgärder som skulle säkra en ökning av reallönerna i år? Och när startar den utlovade utredningen om beskattning av de höjda realräntorna, och när kommer ett förslag om åtgärder?

Vpk är kritiskt mot att den statliga budgetpolitiken i ett läge av hög arbetslöshet och inför risken av en konjunkturedgång under nästa budgetår har en vad man kallar kontraktiv, åtstramande effekt. Det riktiga måste i stället vara att något långsammare minska budgetunderskottet och därigenom få till stånd en ökad sysselsättning. De åtgärder vpk föreslagit i anslutning till finansplanen har detta ekonomiska syfte.

Men man kan inte begränsa den ekonomiska politiken till åtgärder som syftar till att något påverka ekonomins utveckling i den ena eller andra riktningen under konjunkturörelsen. Nutidens ekonomiska problem sammanhänger i mycket med strukturella, långsiktiga tendenser. Det är här man måste sätta in de avgörande åtgärderna. Vad det gäller är såsom utförligt utvecklats i vpk-motionen om den ekonomiska politiken:

att motverka transnationalisering och industriutflyttning och skapa förutsättningar för en mera självständig politik och utveckling,

att bryta den långsiktiga tendensen till en växande reservarmé av arbetslösa i syfte att trygga allas rätt till arbete,

att ställa den teknisk-vetenskapliga omvälvningen under samhällelig kontroll och de arbetandes inflytande,

att bryta de senaste årens trend att de lönarbetande får en minskad andel av det samlade produktionsresultatet samtidigt som landets överklass berikat sig på ett historiskt nästan enastående sätt och

att utveckla landets ekonomi i varsamhet mot de ekologiska sambanden och vår livsmiljö.

Detta är en politik som säkrar oss framtiden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-reservationerna till finansutskottets betänkande 1984/85:10; de gäller de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken, krav på sänkning av räntan, de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen och krav på undantag från de s. k. nolldirektiven när det gäller utredningar och åtgärder på handikappområdet.

Anf. 6 ARNE GADD (s):

Herr talman! Vi i finansutskottet har debattekniskt inte gjort oss kända såsom pajaser. Mycket av debatten hittills tyder på att vi försöker fortsätta i

traditionell anda. Men när jag lyssnar på Nils G. Åsling, undrar jag ändå om det inte förekom ett försök att förändra vårt rykte. Nils G. Åsling försöker nu 1985 påstå att centern/bondeförbundet i ATP-striden stod för grundtrygghe- tens princip. De bönder och de företagare som just på grund av den agitation som centern/bondeförbundet förde vid den tiden ställde sig utanför ATP, hur ser de i dag på sin grundtrygghet? Centern borde i dag när det gäller grundtryggheten, Nils G. Åsling, be landets småföretagare och bönder om ursäkt för sin agitation i ATP-frågan.

Herr talman! Finansutskottets betänkande nr 10 behandlar det förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetregleringen som regering- en förelägger riksdagen i proposition nr 100. Till utskottets betänkande har fogats 20 reservationer från oppositionspartierna. I dagens debatt kommer Bo Södersten att svara för de socialdemokratiska ståndpunkterna när det gäller reservation

nr 6 om statsskulds-, kredit- och valutapolitiken,

nr 7 om sänkning av räntan,

nr 8 om prioriterad bankutlåning,

nr 13 om riktlinjer för en aktiv finansförvaltning,

nr 16 om kreditgivning till statliga affärsverk och

nr 20 om frisläppande av investeringsreserver.

Det går lätt att konstatera en skillnad i de borgerliga partiernas agerande när det å den ena sidan gäller den ekonomiska politiken och å andra sidan gäller budgetregleringen. Den ekonomiska politiken rör frågeställningar som f. n. lätt behandlas i mycket allmänna ordalag. Då förmår man vara enig. Det tar sig uttryck i reservation nr 1.

Budgetregleringen däremot rör mycket konkreta ting: hur stora anslag som skall beviljas. Då blir det som i energifrågan – man delar upp sig på så många ståndpunkter som det går att dela upp sig på. När det gällde energifrågan och folkomröstningen stod moderaterna bakom linje 1, folkpartiet bakom linje 2 och centern bakom linje 3. När det nu gäller budgetregleringen för budgetåret 1985/86 står moderaterna bakom reservation 9, centern bakom reservation 10 och folkpartiet bakom reservation 11. Det hedrar vpk att man har en alldeles egen reservation i båda fallen – reservation 2 när det gäller den ekonomiska politiken och reservation nr 12 när det gäller budgetregleringen.

Slutsatsen, herr talman, måste bli att det är ganska dåligt med något samlat alternativ till regeringens ekonomiska politik och budgetförslag så här ett halvt år före valet den 15 september. Utvecklingen av Sveriges ekonomi är nu känd för alla som intresserar sig det minsta för politiska frågor. Under de år som de borgerliga hade majoritet i riksdagen och därmed ansvaret för hur landet styrdes, gick det illa för Sverige – sämre för oss än för något annat land som vi kan jämföras med. Statens finanser raserades.

Under de två och ett halvt år som gått sedan en socialdemokratisk regering trädde till, har statsbudgetens underskott minskats betydligt. Läser man bara siffrorna som de står i budgeten, var budgetunderskottet 86,6 miljarder för 1982/83. Nu föreligger beräkningar för 1985/86 som anger 63,5 miljarder. Det

är ingen dålig förbättring. Ser man utvecklingen som andel av BNP – dvs. värdet av alla varor och tjänster som framställts i landet under motsvarande tid – har underskotten sjunkit från 13 % till 7 %, dvs. nästan halverats.

Ett bärande tema i alla tre borgerliga partiernas kritik mot regeringens budgetförslag är att regeringen tagit bort en del utgifter från statsbudgeten så att förbättringen som redovisas skulle vara en skönmålning, något av en bluff. Tar man hänsyn till att en del budgetreformer genomförts – alla helt nödvändiga och av alla sakkunniga också önskade – kvarstår bilden av en radikal förbättring av statsbudgeten.

Skulle man använda precis samma teknik och samma begrepp för alla åren, skulle underskottet 1982/83 ha redovisats som 81,4 miljarder och 1985/86 som 60,6 miljarder. Det innebär att underskottet med en fullständigt identisk redovisningsteknik minskat från 12,4 till 6,9 %. Också det är en halvering.

Påståenden att regeringen friserar sin framställning av statens budget kan därför tillbakavisas med bestämdhet.

I det sammanhanget bör nämnas en detalj – och en politiskt viktig detalj. F. n. räknar man med att vi för budgetåret 1985/86 får betala räntor på statsskulden som belöper sig på 71,2 miljarder. Underskottet var 63,5 miljarder. Räntorna *borräknade* ger alltså ett överskott i den övriga delen av statens budget på 6,7 miljarder!

Utvecklingen av Sveriges ekonomi kan illustreras också på andra sätt.

Ett är betalningarna till utlandet. Resultatet av den borgerliga vanhävden 1976–1982 var att under 1982 hade vi ett underskott i bytesbalansen som tvingade oss att låna nästan 23 000 miljoner – 23 miljarder kronor. 1984 betalade Sverige för alla sina köp utomlands. Vårt folkhushåll gjorde rätt för sig igen.

Man behöver inte ha några djupa teoretiska insikter i nationalekonomi för att fatta innebörden. Sverige står på egna ben igen. Vi riskerar inte längre att vara beroende av utländska långgivare, om vi lyckas lika bra fortsättningsvis som vi gjort hittills med politiken.

Ett annat tecken på det svenska ekonomiska tillfrisknandet är näringslivets investeringar. Under åren 1976–1982 rasade dessa alldeles samman. 40 % försvann. Innebörden av en sådan utveckling är lätt att förstå. Om folkhushållet Sverige inte investerar – dvs. satsar på framtiden – har vi ingen framtid.

Jag skyller inte svensk industris företrädare eller svenskt bankväsendes företrädare för att vara socialdemokrater eller socialdemokratiska propagandister. Det är det ingen som gör. Men ser man i statistiska tabeller verkar det nästan så. För nu investeras det igen i det här landet. Industrins investeringar ökade med hela 20 % under 1984. Man har börjat få framtidstron tillbaka. 1985 räknar man med att industriinvesteringarna skall öka med ytterligare 18 %.

Den här utvecklingen vore omöjlig om den svartmålning av Sveriges förutsättningar vore sann som alla borgerliga partierna i riksdagen nu försöker sig på.

Vi är på rätt väg. Det står klart. Men, herr talman, allt är inte löst

allaredan. Alla svårigheter är inte avklarade. Det som återstår att klara är en sund prisutveckling och det viktigaste av allt – sysselsättningen.

Först något om prisutvecklingen.

Regeringen ansåg att en prisutveckling under 1984 om +4 % var tolererbar. Det gick inte att klara detta. Prisökningarna blev de dubbla.

Till detta är två kommentarer nödvändiga, nämligen dels hur utvecklingen var från 1976 till 1982 – dvs. under de borgerliga åren – dels vad det är som bestämmer prisutvecklingen och därmed våra möjligheter att sälja svenska varor utomlands.

Under de år som de borgerliga regerade hade vi faktiskt en ytterst kraftig prisutveckling:

Under loppet av år 1977 steg priserna med 12,8 %.

Under loppet av år 1978 steg priserna med 7,5 %.

Under loppet av år 1979 steg priserna med 9,7 %.

Under loppet av år 1980 steg priserna med 13,7 %.

Under loppet av år 1981 steg priserna med 9,4 %.

Under loppet av år 1982 steg priserna med 9,9 %.

Tillsammans steg priserna under de borgerliga åren med 81,0 %.

Detta sagt bara för att slå fast att om *några* skall mästra den socialdemokratiska regeringen för att inte ha klarat prisutvecklingen så inte är det dagens borgerliga opposition. Bara under ett enda år – 1978 – kom prisutvecklingen ner till den nivå som i dag beskrivs som något av en katastrof för landet. Ni sätter bara betyg på er själva när ni öser galla över regeringens ekonomiska politik och tar prisutvecklingen som exempel på att något gått fel här i landet.

Nu menar jag inte med detta att förringa betydelsen av att den svenska prisökningstakten reduceras och reduceras kraftigt. Att så sker är ett grundläggande villkor för att regeringens ekonomiska politik skall lyckas, dvs. skapa balans i ekonomin och få alla i arbete igen. De förhandlingar som regeringen fört med arbetsmarknadens parter och som lett till att de totala löneökningarna bör kunna hålla sig inom en ökningstakt på 5 % är en förutsättning för att hålla prisstegringarna nere vid de önskade 3 % under innevarande år.

Diskussionen om prisökningarna måste dock ges rimliga dimensioner och koncentrera uppmärksamheten till relevanta storheter. Dit hör onekligen lönerna, men dit hör också mycket annat.

Det är inte bara lönerna som förklarar prisökningstakten och inte bara lönerna som bestämmer konkurrenskraften med utlandet. Hit hör effektiviteten i näringslivet – hur mycket vi får ut av vår produktionsapparat.

Riksbankschefen Bengt Dennis visade finansutskottet för några veckor sedan ett diagram över utvecklingen, som jag tycker kammaren kan få ta del av.

Det sägs ofta – speciellt i den moderata propagandan – att effekten av den svenska devalveringen är uppäten av löneökningarna efter 1982. Diagrammet, som jag nu visar på kammarens bildskärm, visar utvecklingen. Den heldragna linjen mäter arbetskraftskostnaderna per producerad enhet inom Sverige jämfört med övriga OECD-länder. Efter en farligt hög nivå 1976, där

Sverige låg 15 % över genomsnittet i OECD, har det svenska kostnadsläget sjunkit, så att det nu enligt Bengt Dennis uppgifter ligger 25 % under genomsnittet. Utvecklingen sedan 1983 har inneburit att vi tappat ungefär fyra procentenheter och alltså ligger strax under 80 % av kostnaderna i andra OECD-länder. Vi behöver alltså inte känna någon panik.

Skulle vi lyckas hålla prisstegringarna nere vid 3 % under 1985 ter sig vår ekonomiska framtid ljus, tycker jag. De fackliga organisationerna har i stort accepterat de samhällsekonomiska realiteterna. Förutsättningen för att politiken skall lyckas är givetvis att alla ställer upp. Det gäller inte minst de politiska beslutsfattarna, som skall se till att utvecklingen blir sådan att bördorna fördelas rättvist. Då får man inte bete sig som de borgerliga partierna gör här i riksdagen och kräva lättnader just för aktieägare, stora förmögenhetsägare och höginkomsttagare samtidigt som man kräver återhållsamhet av löntagarna.

Det andra viktiga området, herr talman, för oss socialdemokrater – det kanske viktigaste – gäller sysselsättningen. I olika borgerliga motioner närmast avhånas regeringen för att den inte allaredan löst problemet om arbete åt alla efter arbetsmarknadspolitikens dekadens under de borgerliga åren.

I moderata samlingspartiets partimotion påstås – här återupprepat av Lars Tobisson – att arbetslösheten inte på långa vägar är så låg i Sverige som vi socialdemokrater hävdar. I stället för 3 % arbetslösa skulle Sverige ha 8 % arbetslösa. Man räknar då in alla som inte försörjs genom arbete ute på vad man kallar den reguljära arbetsmarknaden. Även i detta fall kan det vara på sin plats att visa kammaren en statistisk tabell över sakläget hösten 1984 – den period då vi har haft jämförbara siffror:

1984 4:e kvartalet

		Antal	% av arbets- kraften
ARBETSLÖSA		129 000	3,0
I ARBETE			
varav			
– i arbetsmarknadspol. åtgärder	111 000		2,6
– med rekryteringsstöd	24 000	198 000	0,5
– med lönebidrag	38 000		0,9
– i Samhällsföretag	25 000		0,5
Totalt		<u>327 000</u>	<u>7,6</u>
varav i utbildning		38 000	

Under fjärde kvartalet 1984 registrerades 129 000 arbetslösa, dvs. 3 % av arbetskraften. I olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder sysselsattes 198 000. Räknar man, som moderaterna gör, in dessa i begreppet "arbetslösa", blir förhållandena andra än de är såsom vi vanligtvis uppfattar sakläget. Men det är alldeles barockt – enligt socialdemokratiskt synsätt – att göra som moderaterna gör.

Om en anläggningsarbetare får sin betalning över vägverkets anslag eller över arbetsmarknadsstyrelsens kan inte spela någon som helst roll. Han är i båda fallen i arbete och gör en samhällsnyttig gärning. Om någon omskolas för att efter utbildningen kunna klara ett nytt arbete på den reguljära arbetsmarknaden är det givetvis ytterligt produktivt och nyttigt. Och om någon som inte klarar av takten på den reguljära arbetsmarknaden sysselsätts inom Samhällsföretag är det enligt socialdemokratiskt synsätt bara bra och ett tecken på att vi har skapat ett fint och solidariskt samhälle, som gör det möjligt också för andra än de mest produktiva att vara en del av arbetskraften.

De 198 000 som under hösten 1984 var sysselsatta genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder är ett tecken på en bra politik. Att den hånas av moderaterna får vi stå ut med. Deras, och nu också centerns, attacker mot anslagen till AMS och Samhällsföretag illustrerar bara vad som skulle hända om vi till hösten fick en borgerlig regering. Det är de nämnda 198 000 som skulle få känna av förändringen i den politiska regimen.

Det finns i dag också mycket positivt att säga om svensk arbetsmarknad. Det kan nämnas att sysselsättningsgraden för åldersgruppen 16–64 år har ökat till 82 %, vilket faktiskt innebär den högsta sysselsättningsgrad som någonsin registrerats i Sverige. Aldrig förr har så många haft jobb!

Finansutskottet konstaterar med tillfredsställelse att omläggningen av den ekonomiska politiken hösten 1982 har vänt den tidigare negativa utvecklingen. Konkurrenskraften och därmed bytesbalansen har stärkts. Lönsamheten i näringslivet har stigit, vilket haft till följd att investeringstakten vänt uppåt. Produktionen har ökat med nära 3 % under 1984, och industriproduktionen har sedan bottenläget sommaren 1982 stigit med inte mindre än 15 %. Detta är självfallet bakgrunden till att den öppna arbetslösheten börjat sjunka. Prognoserna för den närmaste framtiden är tämligen ljusa, men på grund av vårt lands stora beroende av förhållanden utomlands måste givetvis beredskapen för nya arbetsmarknadspolitiska åtgärder vara hög.

I de olika reservationer som fogats till finansutskottets betänkande domineras bilden av moderata samlingspartiets våldsamma angrepp på den offentliga sektorn. Enligt moderaterna är det viktigt att den offentliga sektorns inflytande i ekonomin minskar på alla nivåer. I konsekvens härmed förespråkar moderata samlingspartiet skattesänkningar på uppemot 40 miljarder fram till 1990. Dessutom bör under samma period underskottet i den offentliga sektorn begränsas med ett lika stort belopp. För att nå därhän krävs rimligen utgiftsnedskärningar på 80 miljarder fram till 1990. Omsatt till det aktuella budgetförslaget motsvarar detta inte mindre än en tredjedel av statsbudgetens utgifter exkl. statsskuldräntorna.

Den fråga som måste ställas är om vi längre kan ta moderata samlingspartiet på allvar, om ens moderaterna själva tar sina motioner på allvar. För egen del gör jag den bedömningen att det – även med moderat politisk ideologi – är helt omöjligt att rent tekniskt klara nedskärningar av en sådan gigantisk omslutning som den moderaterna förespråkar.

Ett tecken på ett begynnande tillnyktrande från mittenpartiernas sida är

att de så smått faktiskt börjar reagera på moderaternas överdrifter. I centerpartiets huvudmotion sägs att det inte finns anledning att ifrågasätta den offentliga sektorn som sådan. Det är ju alltid något, herr talman. Folkpartiet tillåter sig säga: Bakom de offentliga engagemangen ligger på många områden jämlikhets- och solidaritetssträvanden som är av stort värde. Vi tackar folkpartiet för den inställningen.

Profilen på de moderata förslagen är klart reaktionär. Statsbidragen till färdtjänst, särskolor och vårdverksamhet föreslås bli helt avvecklade. Sjukpenningen i början av en sjukdom föreslås – i samma anda som 1982 – begränsas till två tredjedelar av nuvarande ersättning. Andra besparingsområden är vuxenutbildningen, livsmedelsstödet, räntebidragen till flerfamiljshus samt arbetsmarknadspolitiken och regionalpolitiken.

Skattesänkningarna kommer de bäst ställda till del. En låginkomsttagare får närmast sin skatt höjd. Exempel på vad som skulle bli resultatet av ett moderat styre är:

- höjd inkomstskatt för låginkomsttagaren med ca 1 350 kr. till följd av att det kommunala grundavdraget stegvis minskas till 4 500 kr.,
- höjd hyra på grund av minskade räntebidrag,
- höjd inkomstskatt därför att skattereduktionen för fackföreningsavgift slopas,
- höjd avgift för arbetslöshetsförsäkringen till följd av att statsbidragen till A-kassorna skärs ned,
- ökade utgifter för läkemedel och sjukvård på grund av höjda patientavgifter,
- väsentligt försämrade sjukpenning vid sjukdom samt
- än högre matkostnader på grund av att livsmedelsstödet successivt helt avvecklas.

Allt detta accepterar i stort mittenpartierna. Protesterna är påtagligt kraftlösa.

Har man på den kanten alldeles gett upp? Finns det inget mittenalternativ kvar? De stolta uttalandena en gång i tiden att en borgerlig regering skulle vila på mittenpolitikens grund tycks t. o. m. vara för mycket att aktualisera 1985.

I stället sällar sig centerpartiet till den moderata flocken och vill lägga sig i arbetsmarknadens parters uppgifter genom att låta de fackliga organisationerna själva i större utsträckning än hittills finansiera arbetslöshetsförsäkringen. Det sägs t. o. m. öppet i centermotionen att en sådan teknik skulle tvinga fackföreningarna att hålla tillbaka sina lönekrav. Budgettekniskt har centerpartiet funnit upp en ny teknik – värd att ta till riksdagens protokoll – för oppositionspartiets överbud.

Förslaget om en beskattad vårdnadsersättning måste finansieras, och kostnaden kan uppskattas till 1 500 miljoner under 1985/86. I motionen diskuteras olika finansieringsvägar, men centerpartiet avstår från att i ett yrkande kräva pengar för förslaget. Så enkelt tycker inte vi socialdemokrater att ens centerpartiet skall finansiera sin politik. Menar centern något med sin

familjepolitik, måste ni bestämma er för hur den skall finansieras. Det är ett rimligt krav.

Folkpartiet följer vad gäller omfattningen i stort centerpartiet. Det kan noteras att folkpartiet i sin motion erkänner en rad positiva drag i den ekonomiska politik som regeringen fört. I utskottet har dock folkpartiet inte hävdats sin identitet, utan lojt inlemmat sig i den moderata attacken på välfärdsstaten. Det kan bara beklagas, men egentligen var kanske inget annat att vänta.

I sina budgetförslag vill folkpartiet kraftigt minska statsbidragen till kommuner och landsting. Samtidigt argumenterar man intensivt för en sänkt skolålder och för att alla som vårdas på långvårdskliniker skall ha rätt till ett eget rum.

Min fråga till folkpartiets företrädare i debatten är: Vilket är nu det viktigaste för folkpartiet, att genomföra de fina förslagen om skolåldern och det egna rummet på långvårdsjukhusen, eller att omöjliggöra det genom de finansiella indragningar som ni står bakom?

Herr talman! En summering av det borgerliga "alternativet" såsom vi kan se det budgettekniskt skulle kunna vara att man, för det första, är överens om

- att marginalskatterna skall sänkas, även om moderaterna vill gå litet längre än de andra,
- att fastighetsskatten skall bort och
- att förmögenhetsskatterna skall sänkas.

För det andra påstår de borgerliga att de anvisar vägar för hur dessa åtgärder skall finansieras, men de har därvid inte en enhetlig syn, utom möjligtvis i fråga om privatiseringen av statliga företag.

För det tredje vill alla dra in 4 miljarder från kommunerna – men på olika sätt. Moderata samlingspartiet vill exempelvis skära ned regionalpolitiken, vilket jag utgår från att centern inte stöder. Vi får kanske höra något nytt på den punkten i dag.

För det fjärde vill folkpartiet och moderaterna slopa livsmedelsstödet, som centern faktiskt vill behålla.

Slutsatsen blir: Det borgerliga alternativet innebär budgettekniskt klart minskade skatteinkomster och ett tryck mot ett ökat budgetunderskott. Det kommer vi inte ifrån.

Vpk slutligen har en helt annan uppläggning än de borgerliga på sin politik. Vpk vill att staten skall låna mer för att kunna föra en expansiv politik i syfte att komma till rätta med arbetslöshet och olika sociala problem. Tagna vart och ett är vpk:s förslag sympatiska – liksom folkpartiets om skolåldern och det egna rummet på långvårdskliniker. Men man kan inte låna sig till välfärd, som vpk faktiskt föreslår. Man måste arbeta sig till välfärd.

Det gäller att föra en ekonomisk politik som gör att vi igen får ordning på Sveriges ekonomi, så att folk kommer i arbete och folkhushållet får resurser för att driva en radikal reformpolitik. Jag kan alltså inte dela vpk:s verklighetssyn – det är inte radikalt att bara blunda.

Blundar gör man, om man inte inser faran av att under långa tider tillåta sig

att ha underskott i betalningarna med utlandet. Det sätter verkligen vårt nationella oberoende på spel.

Blundar gör man, om man tillåter att statsfinanserna raseras, som de fick göra under de borgerliga åren 1976–1982.

För att man skall kunna få balans i betalningarna med utlandet är det nödvändigt att svenskt näringsliv förblir starkt och konkurrenskraftigt. En förutsättning är goda vinster i företagen, och detta har under rekonstruktionsperioden krävt återhållsamhet i lönekraven från de fackliga organisationerna.

Det är alltså en kärv politik som socialdemokratin tvingats föra. Men den har varit nödvändig för att vi skall få ordning på landets ekonomi. Det är vi nu på väg att få. Vi socialdemokrater kommer inte att darra på manschetterna, utan vi kommer att fullfölja politiken.

Självfallet leder vår politik till ideologiska svårigheter för oss. Vi har inget mandat att göra kapitalägarna rika på löntagarnas bekostnad. Vi har våra mandat här i riksdagen för att se till att folk får arbete och att inkomster och förmögenheter utjämnas.

Detta vårt dilemma har vi sökt lösa genom att skapa löntagarfonder och förnyelsefonder. På det sättet kommer de fackliga organisationerna att få inflytande över företagens planering och investering, deras utveckling och deras utbildning av sina anställda. Därmed är fackföreningsrörelsen och dess medlemmar med och formar framtiden i den utsträckning som tillgången på arbete och som ekonomiska villkor formar framtiden. Därmed utjämnas också förmögenhetsklyftorna och det skapas arbetstillfällen framöver.

Regeringen har gett de fackliga organisationerna ett löfte om en realinkomstökning under 1985, om lönehöjningarna håller sig inom de överenskomna 5 procenten.

Under året genomförs en av de största familjepolitiska reformerna någonsin genom insatserna för barnfamiljerna.

Hjälpen till de fattiga länderna når åter upp till enprocentmålet i enlighet med den socialdemokratiska partikongressens ställningstagande hösten 1984.

Satsningar görs på handikappområdet.

Dessa insatser tillsammans med löntagarfonder och förnyelsefonder ger oss bilden av den socialdemokratiska politiken, en politik som står i bjärt kontrast mot moderata samlingspartiets medvetna försök att rasera välfärdsstaten.

Man kan med mycket goda skäl säga att den socialdemokratiska regeringens politik är radikal. Vpk borde inse detta. En svår ekonomisk kris är nära nog hävd. Effekterna av det borgerliga vanstyret på det ekonomiska området är nästan undanröjda. De resurser som börjar växa fram används på ett medvetet progressivt sätt. Medborgarnas inflytande över sin framtid stärks genom en utvidgad ekonomisk demokrati.

De borgerliga partiernas våldsamma reaktioner mot den socialdemokratiska regeringens politik visar att de förstått vad det gäller. Socialdemokratin säljer inte ut sina ideal utan fortsätter folkhemsbyggandet.

Att politiken ekonomiskt sett också har varit framgångsrik ställer de borgerligas misslyckande under perioden 1976–1982 i bjärt kontrast. Det kan inte vara roligt att vara borgerlig i dessa dagar.

Finansutskottet ställer sig bakom den socialdemokratiska politiken. Jag yrkar bifall till utskottets förslag i dess helhet och avslag på reservationerna 1–5, 9–12, 14–15 och 17–19.

Anf. 7 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Finansutskottets ordförande inledde med uttalandet att ingen i utskottet gjort sig känd som pajas i debatten. Jag skall då nöja mig med att konstatera att det är svårt att föra debatt med Arne Gadd. Han spikar fast sina trosvisa teser om regeringspolitikens förträfflighet men vill inte ta upp en diskussion i sak. När jag även här i kammaren upplyser om innebörden av moderaternas budgetalternativ på sikt, låtsas Arne Gadd som om ingenting har sagts eller hänt och upprepar de felaktiga uppgifter som är inskrivna i betänkandet.

Den socialdemokratiska texten i utskottsbetänkandet innehåller knappast någon ekonomisk analys, men väl våldsamma "rundpallar" mot de borgerliga förslagen. Jag kan respektera Arne Gadds uppfattning, om han säger att han tror att moderat ekonomisk politik skulle leda till arbetslöshet. Men när han säger att vi föreslår en medvetet arbetslöshetsskapande politik, då gör det mig upprörd. Då gör Arne Gadd sig skyldig till en ren förolämpning.

Ni socialdemokrater kan inte gärna veta bättre än vi själva vad vi innerst inne syftar till. Vår strävan, Arne Gadd, är att få fram fler varaktiga, riktiga jobb främst genom att frigöra den privata tjänstesektorn.

Finansutskottets ordförande vill förstås gärna tro att arbetslösheten har minskat efter regeringsskiftet. Men det är fel. Den totala arbetslösheten har ökat trots att konjunkturen förbättrats. Den växte med 57 000 personer mellan åren 1982 och 1984. Under 23 av de senaste 24 månaderna har den stigit eller varit oförändrat hög jämfört med motsvarande månad ett år tidigare.

Frågan om huruvida de som är föremål för AMS omvårdnad är arbetslösa eller ej tycker jag att Arne Gadd skall ta upp med LO, som numera regelmässigt talar om den totala arbetslösheten. Fråga också gärna dem som arbetar i ungdomslag om de tycker att de har riktiga jobb! Arne Gadd visade ju själv på tablån en totalsiffra som låg nära 8 %.

I mitt tidigare anförande nämnde jag att utskottsmajoriteten låtsas som om dollarkursen fortfarande är 8:50, som den var när riksgäldskontoret gjorde sin prognos. Jag påpekade i utskottet att detta innebär att utskottet nu spekulerar i valutakursförändringar, något som vi inte brukar göra i ekonomiska prognoser. Kan Arne Gadd nu förklara för mig hur de extra valutaförluster på utlandslånen som gjorts under februari – de är alltså redan nu realiserade – skall kunna göras ogjorda? Detta krävs nämligen för att årets budgetunderskott inte skall bli större än regeringen trodde i höstas när dollarkursen låg betydligt lägre än den gör nu.

Anf. 8 NILS ÅSLING (c) replik:

Herr talman! Arne Gadd för en debatt om ATP-reformen som jag inte riktigt förstår syftet med. Vad jag framhöll i mitt anförande var att vår principiella inställning var att man skulle säkra ett grundskydd för alla svenska medborgare och att man när det gäller påbyggnaden utöver det som betraktas som ett rimligt och rättvist grundskydd för alla skulle låta människorna själva träffa avgörandet. Det är en sådan princip vi nu i hög grad måste tillämpa för att på ett realistiskt sätt få kontroll över den offentliga sektorns utgiftsexpansion.

De småföretagare som Arne Gadd säger att jag borde be om ursäkt kom i kläm därför att inte vår linje den gången vann majoritetens gehör utan det blev den socialdemokratiska ATP-reformen som kom att genomföras. Den satte enskilda individer, framför allt inom småföretagargruppen, i kläm.

Jag har inte försökt ösa galla över regeringen. Jag har försökt att sakligt konstatera hur regeringen har uppfyllt de mål den ställt upp. Jag avser då de officiella målen, men också de mål som finansministern har uppställt i den programbok som jag har citerat ur. Jag har konstaterat att regeringens planer har spruckit när det gäller inflationsmålen. Arbetslösheten är i dag i realiteten högre än den var när regeringen tillträdde, trots att vi upplevt två högkonjunkturår. Regeringen redovisar ett stort budgetunderskott, ett budgetunderskott i en storleksordning som klart svär mot den målsättning som långtidsutredningen ställt upp. Den målsättningen har, såvitt jag förstår, även finansutskottets värderade herr ordförande anslutit sig till. Men när det gäller att ta konsekvenserna av det mål för budgeten som ställdes upp i det sammanhanget, då sviker modet därför att regeringen tycker att de nödvändiga besparingsåtgärderna är obehagliga att genomföra.

I mitt anförande frågade jag mig vad det är som är vägledande för socialdemokraternas politik i fortsättningen. Är det finansministerns mål och ambitioner eller är det regeringens politik som gäller? För svenska folket måste det ju inför valet vara regeringens politik som är det intressanta och avgörande, och där har man alltså misslyckats kapitalt på en lång rad områden. Det tillät jag mig konstatera, och detta har inte Arne Gadd på något sätt kunnat bemöta.

Anf. 9 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Herr talman! Jag läste ett rätt roligt uttalande i Aftonbladet i måndags. Det var Metall-ordföranden Leif Blomberg som sade att han hade bara träffat en enda person i Sverige som trodde att vi skulle få 3 % inflation i år – och det var Kjell-Olof Feldt.

Nu vet jag inte om Blomman umgås med Arne Gadd. Men det var på ett hår när att vi hade fått en person till i Sverige som tror att inflationen skall stanna på 3 %. Precis när Arne Gadd var på väg att dra den slutsatsen om inflationen vek han emellertid undan, och i vanlig ordning flydde han då till gångna tider för att komma ifrån dagens problem och talade om hur hög inflationen var på 1970-talet. Det är dock inte den intressanta frågan, Arne Gadd, utan den är: Vad är inflationen i Sverige i förhållande till inflationen i våra konkurrensländer ute i världen?

1982, före valet, var inflationen i Sverige ungefär densamma som genomsnittet för industriländerna i Europa. Sedan dess, sedan socialdemokraterna tog över, har inflationen hela tiden legat högre, och det är detta som skapar de stora problemen i svensk ekonomi. Nu uppehöll sig Arne Gadd nästan inte alls vid de aktuella frågorna i svensk ekonomi. Jag vet inte om Arne Gadd har observerat att dollarkursen har stigit, och t. o. m. stigit efter det att finansutskottets betänkande justerades för fjorton dagar sedan. Då skrev ni inom majoriteten om dollarkursen att dessa förändringar förtar något av nedgången i budgetsaldot, vilket ju är ett understatement. Men det finns väl möjligheter för Arne Gadd att i dag säga litet grand om vad han tror att den stigande dollarkursen kommer att få för effekter på möjligheten att klara det här berömda inflationsmålet. Och vad tror Arne Gadd om den stigande dollarkursens effekt på budgetunderskottet? Arne Gadd nämnde detta att statskuldräntorna stannar vid 71 miljarder. Men det var ju den beräkning som gjordes vid årsskiftet. Har man då från finansutskottets sida inte någon uppfattning om vad räntekostnaderna blir nu, ifall dollarkursen kommer att ligga kvar på den högre nivån.

När det gäller arbetslösheten är det ju bara att notera att den nu, i en högkonjunktur, ligger kvar på samma höga nivå som den låg på tidigare, under en lågkonjunktur. Då är det ju inte fråga om någon framgångsrik arbetslöshetsbekämpning.

Till slut i all korthet: Arne Gadd frågar hur vi ser på dels förslaget om eget rum inom åldringsvården, dels förslaget om en tidigare skolstart. Vi räknar med att vårt förslag om eget rum inom åldrings- och sjukvården skall genomföras stegvis med början redan 1986. I vårt budgetförslag ges också utrymme för kommunerna att redan med början 1986 finansiera den saken. Förslaget om skolstart vid sex års ålder skall genomföras på sikt och inte 1986. Det är svaren.

Anf. 10 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk) replik:

Herr talman! Det är givet att man kan ha gissningstävlingar här i talarstolen – det är ju alltid spännande och skänker krydda åt tillvaron. Man kan gissa hur mycket priserna skall stiga i år i Sverige, man kan gissa hur mycket dollarkursen skall stiga ytterligare. Men det är ju inte detta att gissa som är ekonomisk politik, utan det är fråga om att göra något åt det hela. Och jag måste erkänna att jag blev något förvånad, när jag i går i radio hörde riksbankschefen uttala sig och säga att man kan inte göra någonting åt denna väldiga uppgång i dollarkursen, utan det är bara att sitta still och avvakta. Det är den attityd som centralbankerna nu intar. Jag vill fråga finansministern, som ju kommer upp så småningom: Är detta verkligen också regeringens attityd? Skulle det inte vara möjligt att samla de europeiska centralbanksledningarna till ett initiativ, för den här utvecklingen när det gäller dollarkursen är ju, som alla vet, inte odelat positiv för de europeiska länderna.

Jag är helt överens med Arne Gadd om att man inte kan låna sig till välfärd – man måste arbeta. Det är också den huvudlinje som vi har fört fram i våra motioner. Avgörande för att bekämpa underskottet i statsbudgeten, avgö-

rande för att bekämpa underskottet i bytesbalansen är att man ökar sysselsättningen och produktionen i landet. Men, Arne Gadd, det är möjligt att man om man skall kunna göra detta måste låna för att få i gång arbeten. Vi har hävdad att det vore rationellt och effektivt ur ekonomisk synpunkt att ha ungefär 5 % större upplåning till staten än vad regeringen vill ha, och använda de pengarna på ett sådant sätt att det ger effekt i form av ökad sysselsättning.

Arbetslösheten är för hög. Jag skall inte gå in i diskussionen om hur man skall beräkna arbetslösheten, därför att jag har under min tid här i riksdagen upplevt att den diskussionen förs på så många olika sätt, beroende på vilken färg den regering har som sitter vid makten. Men det avgörande är ju nu att arbetslösheten måste betraktas som för hög och att vi behöver åtgärder för att få till stånd ökad sysselsättning. Det kan ske genom att man ökar arbetsmarknadsanslagen, man kan göra det genom att få en expansiv effekt av statsbudgeten och man kan göra det genom åtgärder för ett långsiktigt industriprogram och för en långsiktig utbyggnad av den offentliga sektorn. Alla de åtgärderna vill vpk använda.

Anf. 11 ARNE GADD (s) replik:

Herr talman! Först den lilla kommentaren till den här debatten, att Bo Södersten senare kommer att gå in på de frågor som rör utlandsbetalningarna. Det aviserades redan i mitt tidigare inlägg.

När moderata samlingspartiets företrädare frågar, med assistans från centerpartiet och folkpartiet, vilken inverkan en stegrad dollarkurs har på beräkningen av budgetsaldot och annat, vill jag säga att vi i våra beräkningar inom finansutskottet följt traditionen. Vi utgår som tidigare från den senast kända dollarkursen. Det är klart att de förändringar som sedan ägt rum kommer att påverka materialet och debatten som vi i början av maj skall ha i samband med den reviderade finansplanen och om den ekonomiska politiken då. Då kommer vi att få tillfälle diskutera dessa problem.

Och problemet är väl inte att dollarkursen går upp med si eller så många ören. Man är ju internationellt sett, bland fackekonomer och andra, kanske mera rädd för vad som kan komma *efter* den våldsamma upptrappningen av dollarkursen som nu ägt rum. Vi ser framför oss ekonomiska kriser som kan vara mycket allvarligare än när det nu gäller att diskutera kortsiktiga och små förändringar, som det dock här rör sig om.

När Nils Åsling tar upp ATP-diskussionen, tycker jag att den möjlighet som ändock finns att ansluta sig till ATP-systemet skulle ha kunnat få stöd av dem som satsar på grundtryggheten – något som Nils Åsling tydligen anser att centern gör. Det var syftet med min kommentar.

Björn Molin visar på en ny budgetteknik, som är besläktad med centerpartiets – att man skall genomföra de här reformerna stegvis. Då behöver man givetvis inte finansiera dem över huvud taget. Exempelvis det egna rummet inom åldrings- och sjukvården skall finansieras stegvis, och centerpartisterna talar bara om, att familjepolitiken kostar pengar. Skall det också vara stegvis avtrappning av kommunernas resurser, Björn Molin? Det

är det en ekonomisk-politisk debatt borde handla om.

Nej, jag kan inte hjälpa att jag tycker att i det här sammanhanget är de borgerliga partiernas argumentationsteknik helt dominerad av att de inte har något gemensamt alternativ. De kan bara inte erkänna att vi faktiskt är på rätt väg. Sverige håller på att bli sig likt igen och har snart de ekonomiska möjligheterna att åter föra en radikal politik.

Nr 91

Onsdagen den
27 februari 1985

Finansdebatt

Anf. 12 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Det är som sagt inte så lätt att debattera med Arne Gadd. Jag fick inget svar på mina frågor, trots att Arne Gadd avstod från att utnyttja sina tre minuter. Han hänvisade till Bo Södersten, som skulle svara för valutafrågor. Men inte skall väl finansutskottets ordförande, som visar fina bilder, behöva ha en hjälpryttare i denna debatt. Om jag nu ställer en direkt fråga om vad Arne Gadd har sagt, kan jag då få ett svar? Jag citerar direkt ur det anförande som Arne Gadd höll: "Sverige står på egna ben igen. Vi riskerar inte längre att vara beroende av utländska långgivare, om vi lyckas lika bra fortsättningsvis som vi gjort hittills---." Detta har Arne Gadd sagt. Det gäller visserligen valutafrågor, men detta har alltså Arne Gadd uttalat.

Låt mig påminna om att utlandsskulden i september 1982 var 80 miljarder. Den var vid senaste årsskiftet 136 miljarder, förra veckan 145 miljarder, och är nu ytterligare några miljarder större. Snart har vi kommit dithän, precis som det snart blir med den totala statsskulden, att vi under de socialdemokratiska regeringsåren, under mindre än en mandatperiod, får en fördubbling.

Jag var i Amsterdam i går. Jag var där som ledamot i riksgäldsfullmäktige för att underteckna och ta hem ett lån på 500 milj. kr. I floriner! Det fick mig att fundera något. Holland är näst efter Sverige det industriland som har den högsta offentliga utgiftsandelen. Man har ett högt skattetryck där, inte så högt som Sverige men högt är det. Välfärdssjukan är långt utvecklad. Men den borgerliga regeringen i landet för sedan några år en bestämd åtstramningspolitik. Den vägrar att ta upp lån utomlands för att täcka budgetunderskottet. Tvärtom öppnar man sin kapitalmarknad för utländska låntagare, som – liksom Sverige – inte frågar efter vilka bördor man är beredd att lasta på kommande generationer. Det här tycker jag inte är någon smickrande bild för oss som nu enligt Gadd – och före honom enligt statsminister Palme och finansminister Feldt – skulle kunna beskrivas så, att vi står på egna ben igen. Det går inte att komma ifrån att det i den finansieringsplan för budgetunderskottet som presenteras i finansplanen upptas en post i nya utlandslån på 10 miljarder. Det går inte att komma ifrån att utlandsskulden under den här perioden av drygt två år ökat i en långt snabbare takt än vad den någonsin tidigare gjort. Det tycker jag att Arne Gadd skall försöka förklara mot bakgrund av det ordagrant citerade uttalandet ur hans anförande.

Anf. 13 NILS ÅSLING (c) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är litet synd att inte finansutskottets ordförande och jag skall kunna föra en saklig debatt om grundtrygghetsprincipen med utgångspunkt i det ATP-system som jag återopade. Centerns linje

i ATP-frågan var att garantera en pensionsnivå för folkets stora flertal med utgångspunkt i en 60-procentig nivå av industriarbetarlönen. Samhällets åtaganden borde stanna där och högre inkomsttagare eller personer med ökade anspråk på pensionsskydd skulle i valfrihetens namn tillgodose sina önskemål på vanliga försäkringsmässiga villkor. Hade vi i vår välfärdspolitik använt den principen genomgående och på flera områden, så hade mycket av dagens problem varit lättare att lösa. Vi hade t. ex. inte haft problem med de successiva allt tyngre transfereringarna i budgetsammanhang.

Jag eftersträvar alltså en saklig diskussion, och jag är glad över att vi från de icke-socialistiska partierna nu är inne på den princip som centern knäsatte redan 1958 i omsorgen om det stora folkflertalets grundtrygghet.

Arne Gadd sade att vi inte har tillämpat en budgetteknik som han finner acceptabel när det gäller finansieringen av vår familjepolitik och av vår vårdnadsersättning. Det har vi visst! I den motion där vi har framfört vårt familjepolitiska program har vi sagt att vi till sista öret är beredda att finansiera detta, och vi har anvisat vägarna. Vi är beredda att höja barnomsorgsavgiften för att finansiera familjepolitiken. Det står i motionen, och det är en klar deklARATION som jag är beredd att göra här. Varför skall då Arne Gadd behöva ifrågasätta våra intentioner i det sammanhanget?

I sitt första anförande sade Arne Gadd att arbetsmarknadspolitiken under Fälldinregeringarna hade gått in i en period av dekadans. Jag tycker att yttranden som dessa inte främjar möjligheterna till saklig debatt och till samförstånd i politiken. Det är ju faktiskt så – och det bör en gång för alla kunna slås fast – att under de lågkonjunkturår då Fälldinregeringarna hade regeringsansvaret hade vi en bättre situation på arbetsmarknaden än under de högkonjunkturår under vilka den socialdemokratiska regeringen haft regeringsansvaret. Fakta talar sitt otvetydiga språk i detta avseende.

Anf. 14 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Herr talman! Jag använde en del av min korta repliktid till att svara på Arne Gadds frågor om hur vi skall finansiera våra förslag till ett eget rum i långvården för dem som så önskar och en tidigare skolstart. Det svaret visar att vi har ett genomtänkt och realistiskt budgetalternativ, där vi öppet redovisar såväl våra tilltänkta besparingar som våra tilltänkta skattesänkningar.

När det gäller förslaget om en tidigare skolstart har vi inte redovisat någon kostnad för det för nästa budgetår, eftersom det inte skall genomföras då. Får jag påminna om att landets socialminister har meddelat att socialdemokraterna avser att ge alla barn plats på dagis. Vi har inte krävt av regeringen att man i sitt budgetalternativ skall redovisa en kostnad för detta, av det enkla skälet att socialministern har sagt att det inte skall genomföras förrän senare. Det tycker vi är en fullt respektabel ståndpunkt. Men det är typiskt för Arne Gadds ohederliga argumentering att han vill att vi skall räkna in vårt förslag om tidig skolstart i vårt budgetalternativ, men att regeringen i sin budget inte skall räkna in det egna partiets förslag om plats på dagis för alla.

Socialdemokraterna säger i dag ingenting om hur kommunerna skall klara

sin ekonomi – propositionen om kommunal ekonomi har skjutits framåt i tiden. Man säger ingenting om hur man skall klara av att i framtiden ytterligare minska budgetunderskottet, bara att så måste ske.

Med tanke på de diskussioner som jag har haft med Arne Gadd tidigare vill jag gärna säga att det inte förvånar mig att Arne Gadd inte ville beröra någon av dessa frågor i den debatten.

Sedan sade Carl-Henrik Hermansson en sak som jag håller med om, nämligen att vi inte skall låta den här debatten bli en gissningslek – vi skall inte gissa oss till inflation, dollarkurs och budgetunderskott. Nej, jag håller med om det. Dollarn lär i dag vara värd 9:63 enligt ett besked som jag fått. Värdet är alltså 7 öre lägre i dag, kanske till glädje för regering och riksgäldskontor. Men det är just därför att vi inte skall låta den här debatten urarta till en gissningslek som vi har efterlyst besked från regeringen och från finansutskottets majoritet om vilka bedömningar man gör när det gäller dollarns effekt på inflation och budgetunderskott, och naturligtvis framför allt: Vad tänker ni göra åt saken?

Anf. 15 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk) replik:

Herr talman! Finansutskottets socialdemokratiska ordförande sade att de borgerliga inte har något alternativ. Jag anser att det är fel att uttala sig på det sättet. De borgerliga partierna har ett mycket bestämt alternativ i den ekonomiska politiken, i socialpolitiken och i kulturpolitiken. Det är ett mycket reaktionärt alternativ, som jag försökte visa upp i mitt huvudanförande. Det alternativet kommer de naturligtvis att försöka genomföra, om de får regeringsmakten efter höstens val. Jag tror att vi bör göra det alternativet bekant för så stora delar av svenska folket som möjligt. Det är ett alternativ där man kallar det nuvarande läget för välfärdssjuka. Det finns kanske anledning att ställa frågan om det då är fattigdomshälsa som de borgerliga partierna vill ha i stället.

Som vi vet är både välfärd och fattigdom fördelade på olika grupper i samhället. Vi har både välfärd och fattigdom i det nuvarande samhället. Men det som har varit det typiska under de senaste tio åren och som man måste se de politiska förslagen i relation till är att klassklyftorna i det svenska samhället har ökat, och de har fortsatt att öka också sedan den socialdemokratiska regeringen trädde till.

Vi har haft en våldsam ökning av aktievärdena på fondbörsen, och det har inte skett någon större förändring det senaste året. Sedan år 1982 har vi haft en uppblåsning av aktievärdena med 150 miljarder kronor, och det har tagit sig uttryck i ökade förmögenheter för bolag och för en del privatpersoner. Samtidigt vet vi att reallönerna har minskat med mellan 9 och 10 % åren 1981–1984. Inom industrin har löneandelen, dvs. den del av produktionsvärdet som tillfaller de arbetande, minskat från 85 % år 1978 till bara 67 % år 1984. Det är någon eller några andra som således tar en större del av överskottet av produktionsvärdet inom industrin. Arbetarnas och tjänstemännens andel har minskat kraftigt.

Klassklyftorna i samhället har således ökat, och det är bakgrunden till de

förslag som vpk ställer och som går ut på att vi måste göra något åt fördelningsspolitiken. Ett bra förslag är att avskaffa mervärdeskatten på maten. Gör det i tre steg, hävdar vi. Öka livsmedelssubventionerna med 3 miljarder i år och fortsätt sedan den avtrappningen! Det gynnar de stora grupperna i samhället.

Anf. 16 ARNE GADD (s) replik:

Herr talman! För socialdemokratin är sysselsättningen den viktigaste frågan. I sin första replik uttalade Lars Tobisson indignation över finansutskottets skrivning över moderata samlingspartiets budgetalternativ. Han menade att vi hade skrivit att det alternativet medvetet skulle leda till arbetslöshet. Om Lars Tobisson uppfattar det som en oförskämdhet, ber jag om ursäkt för själva skrivningen. Den moderata politiken är alltså omedveten.

Nu kommer Lars Tobisson hem från Holland och målar upp det holländska samhället som något av ett ideal för oss. Där har man en konservativ regering, som tydligen föll Lars Tobisson på läppen. Jag gratulerar riksgäldsfullmäktige till låneframgången. Men i Holland har man en arbetslöshet som – enligt de uppgifter jag har fått fram de senaste minuterna – ligger på mellan 16 och 17 %. I det samhället är praktiskt taget inga kvinnor ute på arbetsmarknaden.

Det är klart att man, om man vill driva den ekonomiska politiken på det holländska sättet, kan lösa en del balansproblem – men vi socialdemokrater har en helt annan uppfattning om hur ett bra samhälle skall se ut. Att lyckas med att ha en arbetslöshet som ligger på 3 % och ändå nå upp till balans i betalningarna med andra länder är någonting som man, om man hade litet känsla för fair play, borde anse vara värt att ge regeringen en eloge för. Men den känslan har inte ni borgerliga.

Anf. 17 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! Vad som har karakteriserat den svenska ekonomin under senare år är de svåra obalanser som ärvdes efter sex år av borgerligt styre. Det ligger ingen särskild önskan att uppehålla sig vid det förflutna eller att påminna om gammal skuld i detta konstaterande. Men det är absolut omöjligt att förstå de problem som vi i dag tampas med, om man inte sätter in dem i deras historiska sammanhang.

När de borgerliga trädde till var statsskulden 70 miljarder kronor. Efter sex år av borgerligt regerande, med kraftigt stigande offentliga utgifter och budgetunderskott som år efter år steg med 15 miljarder, hade statsskulden ökat till 350 miljarder kronor. Det här var en fullständigt exempellös utveckling. Aldrig någonsin i modern tid har vi varit med om något liknande. Kalenderåret 1982 var budgetunderskottet uppe i 81 miljarder, och för budgetåret 1982/83 låg det på 86 miljarder. Det väsentliga bakom detta, som det gäller att förstå, är att den här utvecklingen satte oss helt fast i räntefällan. Följden blir att statsskulden kommer att öka kraftigt under hela 1980-talet, alldeles oavsett vilken ekonomisk politik som förs – och i realiteten alldeles oavsett regering.

Det har i den allmänna debatten förekommit en del käbbel om huruvida budgetunderskottet under det sista borgerliga året var 70 eller 80 miljarder. Poängen är att detta inte spelar någon egentlig roll. Oavsett om det ena eller det andra gäller var budgetunderskottet så stort att det ingalunda går att eliminera på kort sikt. Trots att det nu – under den socialdemokratiska regeringen – förs en oerhört ambitiös finanspolitik som är starkt åtstramande kommer statsskulden ändå att stiga med 60–70 miljarder om året. Räntorna på statsskulden är också en av de tyngsta posterna i budgeten. Vi vet att den posten kommer att växa under kommande år. Det är själva innebörden i den räntefälla som borgarna med så stor skicklighet konstruerade.

Detta är det egentliga arvet från de borgerliga åren. Borgerliga politiker saknar därför helt trovärdighet när de försöker påskina att de skulle kunna sanera den svenska ekonomin. De som minst av alla kan komma undan sitt ansvar är herrar Molin och Åsling, som ju satt med i de regeringar som skapade den stora ökningen i statsskulden. Men inte heller Lars Tobisson kan komma undan sitt ansvar, eftersom det var just den borgerliga politiken som ledde till att vi fastnade i skuldfällan.

Det är klart att det i dag är statens stora upplåningsbehov som, tillsammans med internationella förhållanden, också ligger bakom den höga ränta vi har. Vpk har i en av sina reservationer framfört en önskan om en lägre ränta – vilket i och för sig är naturligt. Men att föra, som de också vill, en mer expansiv finanspolitik än vi gör i dag skulle vara helt omöjligt. Det skulle ytterligare förvärra budgetläget. I stället bör vi se till att vår bytesbalans ytterligare förstärks och att kronan kan bli så stark att vi så småningom förhoppningsvis kan få förväntningar om att den skall stiga i värde. Den åtstramande och inflationsbekämpande politik som vi för syftar just till det. Lyckas vi med detta, kan vi också på litet längre sikt få ner räntan här hemma och se till att den kommer att ligga under det internationella ränteläget. Men vi är inte där i dag, och det kommer att ta en viss tid att komma dit.

Låt mig så säga ett par ord om det som redan har varit uppe till debatt en hel del här i dag, nämligen vår utlandsupplåning. Ett annat arv från de borgerliga åren var just att vi fick en mycket kraftig ökning i vår utlandsskuld. Det sista året av borgerlig regering var, som vi vet, underskottet i våra utlandsaffärer 23 miljarder. Vi känner också till att den socialdemokratiska politiken har varit mycket framgångsrik på detta område och att vi i fjol för första gången hade jämvikt i bytesbalansen. Under de borgerliga åren ökade den utländska statsskulden från 0 till 70 miljarder. Sedan socialdemokratin tog över har underskotten totalt sett uppgått till enbart 7 miljarder kronor.

Nu kommer det litet egendomliga in i bilden: Vi har en redovisningspraxis som är mycket förvillande. Till följd av devalveringar och hög dollarkurs har vi gjort valutaförluster på den utländska statsskulden. Dessa skulle man kunna ta upp i en förmögenhetsbilaga som vi borde ha över statens tillgångar och skulder. Nu gör man emellertid så att man tar in dem i budgeten det år som de realiserar bokföringsmässigt, vilket är helt irrelevant. Just i år råkar det hampa sig så att riksgälden har omsatt ovanligt många lån. Till följd härav har budgetunderskottet försämrats med 14 miljarder. Så hade man inte alla

behövt göra, men på grund av att man ville ha en bättre återbetalningsprofil och lägre räntor på den här typen av skuld har man gjort det.

Men budgetunderskottet kan ju inte bli högre av att riksgälden byter en skuldsedel mot en annan. Ett budgetunderskott skall ge information om statens löpande inkomster och utgifter. Däremot skall man inte blanda in statens förmögenhetsställning i de sammanhangen. För att belysa vad jag talar om vill jag ta ett konkret exempel. Gör tankeexperimentet att riksgäldskontoret hade varit helt inaktivt, suttit på sina händer och inte omsatt ett enda lån. Då skulle budgetsaldot för detta budgetår plötsligt ha förbättrats med 14 miljarder kronor. Det är ett resultat som är helt absurt! Men det är detta som Lars Tobisson med sådan frenesi försöker rida på. Det skulle vara mycket trevligt att få höra om Lars Tobisson anser att en borgerlig regering, om vi hade haft en sådan, borde ha förbjudit riksgälden att omsätta lånen för att man därmed skulle ha fått denna starka förbättring av budgetsaldot.

Det är naturligtvis inte så att regeringen på något sätt är skum därför att den tillåter riksgälden denna aktiva statsskuldsolitik. Det förhåller sig precis tvärtom. Om man rensade bort dessa kursförluster – som man bör göra – skulle budgetunderskottet minska kraftigt. Då skulle det visa sig att den socialdemokratiska regeringen minskat budgetunderskottet med 26 miljarder kronor på två år – från 82 miljarder 1982/83 till 56 miljarder 1984/85. Det är sannerligen ingen dålig prestation.

När det gäller devalveringen har man också en mycket besynnerlig inställning. Låt mig då först slutföra resonemanget om statsskulden. Den utländska statsskuld som vi har skall inte betalas tillbaka i svenska kronor utan i utländsk myntenhet. En devalvering utgör härvidlag ingen belastning. Tvärtom gör en devalvering det lättare för oss att exportera och därigenom tjäna in utländsk valuta. Det är precis det som de senaste årens erfarenheter ger belägg för. Det är enbart genom att öka exporten och minska importen till följd av en devalvering som vi har kunnat uppnå jämvikt i bytesbalansen. Därför hade vi inte någon nettoupplåning i fjol och kommer sannolikt inte heller att få det i år.

Den verklighetsbeskrivning som de borgerliga ägnar sig åt när det gäller devalveringen är ytterligt remarkabel. Nils Åsling sade i sitt inledningsanförande att devalveringen var ett misslyckande. Moderaterna har länge försökt hävda att den inte borde ha kommit till stånd. Åsling säger att den var för stor och att den inte har haft några effekter på den svenska ekonomin. Detta är fullständigt groteska påståenden. Det är ju så att vi har återställt tillväxten i den svenska ekonomin. På två och ett halvt år har vi i vårt land i reala termer skapat nya resurser för uppemot 50 miljarder kronor. Hur har vi då använt resurserna? Återigen kan man säga att användandet är totalt betingat av den obalans, den kris, som vi har ärvt. Ungefär hälften, över 20 miljarder kronor, har gått åt till planeringen av våra utlandsaffärer. Ungefär 15 miljarder har gått åt till att bygga för framtiden, för att få fart på investeringarna. Ca 4–5 miljarder har gått till stat och kommun. Endast en växelpeng på 300 miljoner har gått till privat konsumtion. Hade vi haft en ekonomi i balans när vi trädde

till 1982, skulle ungefär 40–50 % av de nya resurserna ha gått till ökad privat standard, precis som fallet var på 1960-talet och i början av 1970-talet, då vi hade balans i ekonomin.

Nu försöker de borgerliga representanterna, kanske i första hand Lars Tobisson, göra sig lustig över den här utvecklingen. Han gör det framför allt beträffande de avtalsförhandlingar som pågår. Hur var egentligen utvecklingen under de borgerliga åren? Jo, vi hade kraftiga nominella löneökningar, som följdes av en ännu kraftigare inflation, som följdes av kontinuerligt fallande reallöner. O.K., vi har de senaste två åren på grund av obalansen inte haft utrymme för reallöneökningar. Nu närmar vi oss balans, nu är det också fullt följdriktigt att reallönerna och realinkomsterna kan öka. När det gäller en betydelsefull grupp som pensionärerna blir det också med till sannolikhet gränsande visshet en ökning.

Vad är det då som vi försöker göra? Jo, vi försöker vända på det hela: få låga nominella löneökningar, sjunkande inflation och reallöneförbättringar. Det här året är det första året sedan 1976 som det är på väg att lyckas. Naturligtvis är det här en svår process. Det är egendomligt att borgarna inte alls vill tala om realiteterna. I stället ägnar de sig åt gissningstävlan om dollarkursen.

Vad är det som orsakar dollarkursens uppgång? Är det finansministern som ser till att dollarn stiger? Han är en utmärkt person, men över den saken rör inte ens han. När dollarn stiger kommer den bokföringsmässiga statsskulden att öka, men detta innebär ingen real belastning på den svenska ekonomin. Vi kommer under många år framöver inte att göra några egentliga amorteringar av utlandsskulden. Om vi skall kunna göra amorteringar, måste vi kunna skapa kraftiga överskott i bytesbalansen. Där är vi inte ännu. Vid den tidpunkt då vi skall betala tillbaka utlandslånen vet ingen vad dollarn och andra valutor har för kurs. Ingen kan därför i själva verket säga vad det kommer att kosta. I princip kommer vi för många år framåt att rulla över det hela. Den reala frågan är följande: Skall vi för att åstadkomma ett budgetmässigt trick försöka förbjuda riksgäldskontoret att ägna sig åt en så effektiv statsskuldspolitik som möjligt? Detta är egentligen innebörden i Lars Tobissons resonemang, om de över huvud taget har någon mening.

Låt mig sedan ta upp en annan sak som Lars Tobisson var inne på, nämligen placeringsplikten. Lars Tobisson ordade mycket om placeringsplikten. Han sade att det är förskräckligt, placeringsplikten som vi har lagt på försäkringsbolagen måste bort. Vad innebär placeringsplikt? Jo, det budgetunderskott som de borgerliga drog på oss måste naturligtvis på något sätt finansieras. Därför har vi också en placeringsplikt. Bakgrunden är den att försäkringsbolagen trots placeringsplikten aldrig någonsin har haft det så bra som nu. Realräntorna ligger på 3, 4, 5 %, och försäkringsbolagen får bättre avkastning på kapitalet än någonsin.

Hur var det under den borgerliga tiden? Avskaffade de borgerliga placeringsplikten? Nej, ingalunda. De använde den mer hänsynslöst än någonsin tidigare under åren 1980 och 1981. Varför då? Jo, då låg inflationstakten stundtals uppe på 15 %, och realräntorna var negativa.

Återigen är det den moderata buskagitationen, som inte har någon kontakt med verkligheten, som har flyttat in i kammaren.

Men vi har ju en annan representant här också: herr Åsling. Han har undertecknat en reservation, reservation 8, till dagens betänkande. Vad vill herr Åsling med den? Jo, herr Åsling vill inte avskaffa några placeringsplikter, utan han vill ha mer av prioriterad utlåning för sina vänner uppe i Västerbotten. Det råkar vara så att herr Åsling inte alltid är i kammaren. Stundtals är han på kontoret för Föreningsbankernas Bank, som ligger på Drottninggatan eller någonstans i närheten. Han är nämligen ordförande där, och föreningsbankerna har, liksom hela jordbruket, stort intresse av att få tillgång till placeringsplikter och en prioriterad upplåning, så att de kan få billiga jordbrukskrediter.

Jag tycker faktiskt att Lars Tobisson och Nils Åsling skulle tala om för oss – om olyckan skulle vara framme och vi finge en borgerlig regering – hur det kommer att gå. Kommer man att avskaffa placeringsplikten, som moderaterna vill, eller kommer man att behålla och kanske utöka den ytterligare, som centern vill? Det vore trevligt att få ett svar före valet, så att ni inte behöver trängas om den diskussionen i fällbänken efter valet.

Som Arne Gadd sade finns det i grunden inga trovärdiga borgerliga alternativ. Det är därför som man är inne på denna gissningstävlan. De borgerliga tycks tro att de skulle kunna vinna valet genom att beskylla regeringen för att dollarkursen stiger. Men valmanskåren måste ändå vara intresserad av de borgerliga alternativen.

Moderaterna vill sänka skatterna med 40 miljarder och tror sig ändå kunna förbättra budgeten. Låt oss föreställa oss två framtida inkomstströmmar, där skatteintäkten i det moderata alternativet ligger 40 miljarder lägre. Så är det, oavsett vad Lars Tobisson försöker slå i folk. Detta skulle vara liktydigt med att statsutgifterna skulle minskas med ca 30 % eller 80 miljarder årligen, och det skulle vara liktydigt med en total social nedrustning. Moderaterna använder sig här av den politik och taktik som alltmer blivit deras speciella signum: en löftespolitik som helt saknar anknytning till verkligheten. Det är inte att undra på att de numera helt vill förtränga de sex år då de själva direkt eller indirekt hade ansvar för regeringen.

I realiteten är det också stora skiljelinjer mellan de borgerliga partierna, och det gäller inte enbart placeringsplikten. Det gäller exempelvis skattepolitiken. Centern vill ha en helt annan skattepolitik än moderaterna. Och beträffande energipolitiken vill moderaterna bygga ut Secure kärnvärme och annat, och vi vet vad centern vill. Oenigheten gäller också sjukvårdspolitiken, jordbrukspolitiken, försvarspolitiken och familjepolitiken. På alla de centrala områdena är de borgerliga oeniga.

Ulf Adelsonh drömmer om en rivstart. Men så fort man närmar sig verkligheten och börjar diskutera sakfrågor, går den moderata drömmen om handlingskraft upp i rök. Kvar blir i stället intrycket av oenighet och obeslutsamhet. När rökridån har skingrats är det i stället den kådiga doften av Fälldins långbänk som sticker i näsan.

De borgerliga partierna försöker dock, så gott det nu går, att ge intryck av

enighet. Ett område där man försöker samsas gäller försäljningen av statliga företag. Visserligen är det sant att deras gemensamma reservation är rätt allmänt hållen, men avsikterna går det inte att ta fel på.

Även om de borgerliga partierna försöker undvika att tala om de sex regeringsåren, som drev budgetunderskott och statsskuld i höjden, är det naturligtvis så att det dåliga samvetet innerst inne finns där. Det är naturligt att de borgerliga frågar sig: Finns det inget enkelt trick genom vilket budgetunderskottet kan minskas?

Det är då de borgerliga har kommit att tänka på att man kan sälja ut statlig egendom och statliga företag. Visst finns det en del russin att plocka ur den kakan – Procordia kan vara ett exempel. Men skall staten få in några pengar att tala om måste fundamentala naturtillgångar säljas. Då måste, som det heter i reservation 13, "kraftverk och skogsmark" säljas ut.

Det bästa exemplet på vad de borgerliga partierna har i tankarna är centerns förslag om att sälja Vattenfall. Man föreslår att ett särskilt aktiebolag bildas och att aktier till ett värde av 100 miljarder kronor skall säljas ut på tre år. Den tanken är helt fantastisk. Under rekordåret 1983 fick vi in 4 miljarder i nyemissioner av aktier. Det kom sedan in litet mera slantar från utlandet. Det kanske är här skon klämmer.

Det finns faktiskt en metod enligt vilken man kan få in pengar när det gäller Vattenfall. Man kan sälja Vattenfall till utländska intressenter och dessutom lova dem fritt marknadsekonomiskt spelrum, dvs. fri prissättning på elkraft. De stora oljebolagen eller stora utländska kraftintressenter skulle säkert vara intresserade av att förvärva Vattenfall på sådana villkor. Vattenfall är vår dominerande kraftproducent och är prisledande i fråga om elkraft.

I dag är elkraften i vårt land billig. Men priserna kan höjas. Centern har ju länge ondgjort sig över vad man betecknat som den "elrea" som har kommit till stånd genom kärnkraftens utbyggnad. Är det kanske Exxon, världens största oljebolag, som de borgerliga har i tankarna när de talar om att sälja ut Vattenfall och tror att de skall få in 100 miljarder på det? Man kan i varje fall inte få in det från några svenska aktieägare, det är fullständigt klart.

Det borgerliga uppträdandet tyder på en avancerad cynism. Först driver de under sex år en ekonomisk politik som helt underminerar statsfinanserna och sätter oss ordentligt fast i räntefällan. Sedan tar de det till intäkt för en privatiseringsdrive, som går ut på att vi skall avhända oss de naturtillgångar som har varit av avgörande betydelse för vårt lands utveckling till en modern, avancerad industristat.

Det finns inga heltäckande borgerliga alternativ till den socialdemokratiska politiken, främst därför att centern trots allt är ett intresseparti som sätter jordbrukarnas intressen främst. Men i långa stycken är de borgerliga alternativ som tonar fram mycket reaktionära. Den borgerlighet som nu vill realisera statlig egendom har inte mycket gemensamt vare sig med det bondeförbund som en gång bekämpade bolagshögern eller för den del med den nationellt sinnade konservatism som i seklets början ansåg att fundamentala naturtillgångar som skog, älvar och gruvor borde ägas av staten. Det enda vi kan trösta oss med är att det egoismens alternativ som borgerligheten

nu står för sällan har framställts så klart som inför årets val. Jag tror att alternativen skall hinna klargöras ordentligt under de månader som vi har framför oss till valet.

Därmed ber jag, fru talman, att få yrka bifall till hemställen i finansutskottets betänkande 10 i alla delar.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 18 NILS ÅSLING (c) replik:

Fru talman! Jag hade inte tänkt gå upp i replik på Bo Söderstens märkliga inlägg här, som egentligen saknar förankring i det betänkande som vi nu behandlar. Hans karakteristik av statsskulden, devalveringseffekterna m. m. är alltför udda för att tarva någon närmare analys i detta sammanhang. Jag återkommer alltså till de frågorna, förhoppningsvis i debatten med finansministern.

Men det var en speciell omständighet i Bo Söderstens anförande som fick mig att begära ordet. Det var när han karakteriserade centerns förslag om en utförsäljning av vattenkraftsdelen av Vattenfall som orealistiskt under hänvisning till omsättningen på Stockholmsbörsen under senare år. Den utförsäljning av vattenkraften som vi har föreslagit tar faktiskt hänsyn till hela den svenska kapitalmarknadens kapacitet. Det är alltså meningslöst att hänvisa till omsättningen på Stockholmsbörsen. Det är penning- och kapitalmarknadens totala kapacitet som skall tas i anspråk i detta sammanhang. Den kapacitet som i dag av riksgälden används för den statliga upplåningen skulle till en del med fördel kunna användas för att placera aktier i Vattenfall hos svenska företag, hos svenska medborgare, hos de institutionella placerarna, SPP och försäkringsbolag över huvud taget. Har man detta perspektiv är vårt förslag fullt realistiskt.

Dessutom vill jag säga till Bo Södersten, när han ifrågasätter det förslag till prissättning som vi har angett i vår motion, att prissättningen är grundad på Vattenfalls egen värdering. Utgångspunkten är anspråk som Vattenfall ställde på utlösen från Sölvbackaprojektet. Det var t. o. m. något högre i värderingen av vattenkraften än den värdering som vi har haft som underlag för vår motion, och som också blivit ett borgerligt alternativ eftersom vi har fått stöd av moderaterna och folkpartisterna i utskottsbehandlingen.

Avslutningsvis vill jag bara säga att när Bo Södersten gör de ideologiska utflykterna och talar om att vissa partier är intressepartier saknar det faktiskt grund i den egentliga och faktiskt utvecklade politiken. Var vänlig läs våra partimotioner! Därmed måste Bo Södersten erkänna att centern inte är något intresseparti. Vi är ett parti som arbetar med de politiska målsättningar vi har angett i vårt program och i våra partimotioner, och dessa är inte avgränsade till någon viss intressegrupp.

Anf. 19 BO SÖDERSTEN (s) replik:

Fru talman! För min del är det inget negativt om man tillhör ett intresseparti. Jag tror inte att Nils Åsling vare sig vill eller kan förneka att han främst företräder jordbrukarnas intressen. Jag tror att det vore bra om centern ägnade sig åt den verksamheten med ännu litet större energi och lämnade de konstiga saker man nu ägnar sig åt – där man slår följe med moderaterna i stor utsträckning – åt sidan.

Låt oss se på den svenska aktiemarknaden. Svensk aktiemarknad har aldrig kommit i närheten av de belopp som centern tror sig om att dra in. Under åren 1976–1980 uppgick i genomsnitt nyemissionerna till 780 milj. kr. Det är enbart under ett år, då vi hade en särskild börshausse, nämligen 1983, som nyemissionerna till svenska ägare har uppgått till 4 miljarder. Men, Nils Åsling, ni säger att första året skall ni ta in 40 miljarder – i aktiekapital, märk väl! Andra året skall ni ta in 35 miljarder och tredje året skall ni ta in 25 miljarder. Det är fullständigt orealistiskt. Ni kan kanske sno er som ormen, men det blir inte mer trovärdigt för det.

Men det är klart att om man säljer ut hela Vattenfall kommer naturligtvis hela den svenska samhällsekonomin att påverkas. Vi kan vara övertygade om att ett privatägt vinstmaximerande Vattenfall ingalunda kommer att föra samma prispolitik som det statligt ägda Vattenfall hittills har gjort. Centern har under ett antal år fört en oerhört destruktiv energipolitik. Om den energipolitiken skulle ha fullföljts, skulle det ha fått oerhört negativa konsekvenser för hela den svenska ekonomin och det svenska näringslivet. Därför är det mycket illavarslande när centern nu kommer med denna fantastiska propå om att børsintroducera Vattenfall på det sätt man har angivit. Oron blir inte mindre av att centern har lyckats få med sig de andra borgerliga partierna på de här egendomligheterna.

Anf. 20 NILS ÅSLING (c) replik:

Fru talman! Det här med intresseparti är ganska intressant. Jag representerar mina väljare i Jämtland och Härjedalen, varav en liten andel råkar vara jordbrukare. Men jag får ett bestämt intryck av att Bo Södersten i hela den här debatten representerar den mycket exklusiva kretsen av socialistiska professorer utan förankring i verkligheten. Det intrycket, som jag har haft tidigare, förstärks av den här debatten. Bo Södersten har ingen förankring i verkligheten. Det här är ingen vanlig föreläsningssal. Vi arbetar med samhällsekonomin i förvissningen om att kunna förbättra förhållandena i vårt samhälle. Och det ganska teoretiska och abstrakta resonemang som Bo Södersten för har litet med verkligheten att göra.

Låt mig som exempel ta bedömningen av vår motion om privatiseringen av valda delar av Vattenfall. Vi väljer att sälja ut vattenkraften, men vi behåller stamlinjenätet och den kärnkraft som Bo Södersten så ömt vårdar. På den punkten behöver han således inte vara oroad. Den skall ligga kvar i statens ägo.

Bo Södersten förbigår totalt den omständigheten att aktiemarknaden i och för sig är ganska ointressant i detta sammanhang, eftersom en försäljning av

denna omfattning självfallet förutsätter att man går till de institutionella placeringarna direkt och erbjuder dem, som alternativ till statsobligationer och andra statliga upplåningsformer, att få förvärva aktier i vattenkraftbolaget. Detta är fullt realistiskt. En analys av kapitalmarknaden visar att det är fullt möjligt. Men det kan hända att man av hänsyn till marknaden just när man skall realisera det hela får göra det på fem år eller mer. Vi har väckt motionen för att få till stånd en principiell diskussion.

Sedan är det intressant att höra Bo Södersten säga att centern har fört en destruktiv energipolitik. Har möjligen Bo Södersten läst den energiproposition som ligger på riksdagens bord och som visar att det är centerns energiprognoser som har haft den bästa förankringen i verkligheten! Den förväntade tillväxten av elkonsumention ligger exempelvis mycket närmare det som har antagits i centerns energipolitik än i den som Bo Södersten har företrätt och som verkligen har visat sig vara orealistisk.

Anf. 21 BO SÖDERSTEN (s) replik:

Fru talman! Jag skall avhålla mig ifrån kommentarer om socialistiska professorer och annat, men jag vidhåller att centern är ett intresseparti, och jag tycker inte att det är någonting att skämmas för.

Men låt oss gå till sakfrågorna. Om centern hade fått den snabbavveckling av kärnkraften som de stod för i mitten av 1970-talet – med alla heliga löften som gavs – skulle verkligen svenskt näringsliv och svensk industri ha varit oerhört illa ute. Det är den enkla innebörden av vad jag har sagt. När den politiska historien så småningom kommer att skrivas kommer det, tror jag, att visa sig att centerns hantering av energipolitiken lämnar allt annat efter sig i fråga om hänsynslöshet och i fråga om fullständigt bortseende från alla grundläggande ekonomiska villkor och från vilken energitillgång som behövs för en modern industristat av svensk typ.

Men låt oss återgå till vår egentliga debattpunkt – utförsäljningen av Vattenfall. Enligt er motion, herr Åsling – det är bara att läsa innantill i den – är det första året 40 miljarder, andra året 35 miljarder och tredje året 25 miljarder som skall placeras på aktiemarknaden. Vitsen är – om man skall få in friskt kapital – att det skall vara nytecknat riskkapital. Man tror alltså att man skulle kunna få in sådana belopp på den svenska aktiemarknaden! Den som påstår någonting sådant förstår över huvud taget ingenting av svensk ekonomi och försörjningen med riskkapital.

Nu börjar Åsling backa när han förstår att han är ute i ogjort väder och säger: Vi kan väl låna de här pengarna, och i stället för att köpa statsobligationer kanske man på något sätt kan köpa någon form av industriobligationer utfärdade av det nya Vattenfall, etc. Ja, om man bara är oroad över att staten har tillgång till för få panter eller att det är fel namn på panterna är det väl bara att göra Vattenfall till ett eget bolag och beordra det att gå ut och låna slantar på kapitalmarknaden – i eget namn om man så vill. Men den typen av hokus pokus löser naturligtvis på intet sätt några statsfinansiella eller samhällsekonomiska problem.

Kvar står faktum: Skall ni verkligen få in ordentligt med riskkapital på en

utförsäljning av Vattenfall måste ni samtidigt också släppa prissättningen på elkraft fri, och ni har ju själva sagt att ni tycker att elpriserna i vårt land är för låga. Dessutom måste ni med all sannolikhet sälja företaget till utländska intressenter. Och gör ni det hamnar vi i en annan situation.

Anf. 22 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! När socialdemokratin återkom till regeringsställning hösten 1982 uppvisade Sverige praktiskt taget alla symptom hos ett land i svår ekonomisk kris. Den tidigare så pålitliga industriella välståndsmaskinen, som sedan början av 1950-talet hade levererat ständigt ökade inkomster och fler jobb, hade från mitten av 1970-talet börjat hacka, stanna och ibland t. o. m. gå bakåt. En serie devalveringar åren 1976–1977 på sammanlagt 16 % och ytterligare 10 % år 1981 hade inte hjälpt. Industriproduktionen 1982 var lägre än i mitten av 1970-talet, och investeringarna hade fallit kraftigt.

Den serie borgerliga regeringar som Sverige hade mellan 1976 och 1982 försökte till en början motverka effekterna av industrikrisen genom att föra en kraftigt expansiv finanspolitik. Man gav sig också in på en industripolitik som ibland stödde den ofrånkomliga strukturomvandlingen men oftare motverkade den genom dyrbara och ineffektiva subventioner. I synnerhet sköt utgiftsexpansionen fart inför valet 1979, då kurvorna skulle läggas till rätta.

Kombinationen av låg tillväxt och extravagant utgiftspolitik blev förödande för statens finanser. Mellan 1976 och 1980 mer än tiodubblades budgetunderskottet.

Efter 1979 års val lades politiken om i motsatt riktning. Budgetunderskottet blev den ekonomiska politikens huvudmål, utgifterna – främst statens bidrag till den kommunala verksamheten – stramades åt och en rad skatter höjdes. Men då var det för sent. Den finanspolitiska åtstramningen sammanföll med konjunkturnedgången 1980–1981, samtidigt som den svenska industrikrisen fortsatte att rasa. Neds kärningen förstärkte effekten av konjunkturnedgången, och resultatet blev ökad arbetslöshet och ännu fler utslagna industriföretag. Budgetunderskottet fortsatte att öka på grund av sämre statsinkomster och ökade utgifter för arbetslöshets- och företagsstöd.

Mellan 1979 och 1982 upphörde välståndsmaskinen mer eller mindre att fungera. Industriproduktionen sjönk med 7 %, och den totala produktionen, bruttonationalprodukten, hade närapå nolltillväxt. Den ökade 0,5 % per år i genomsnitt. Reallönerna sjönk kraftigt. Ändå sköts en väsentlig del av standardförlusterna för svenska folket på framtiden. Industrins försämrade produktionsförmåga hade lett till ett ökat underskott i våra utrikesaffärer. Det täcktes av att staten lånade utomlands med ständigt växande belopp.

Också i ett annat avseende var resultatet av den ekonomiska politiken efter 1979 en besvikelse. Ett av åtstramningspolitikens uttalade mål var att försöka få bukt med den höga inflation kring 10-procentsnivån som hade rått i Sverige sedan mitten av 1970-talet. Men 1980 nådde man en ny rekordnotering med en inflationstakt på 13 %.

Jag har lämnat denna redovisning av utvecklingen under det borgerliga maktinnehavet, inte bara för att påminna om en sällsynt dystert period i vår ekonomiska historia. Under dessa sex år skedde också en viktig ideologisk utveckling inom de borgerliga partierna. Den markerades av politikomläggningen 1980 och har sedan dess manifesterats allt tydligare. Det vore fel att påstå att den borgerliga politiken mellan 1976 och 1979 vägledades av någon klar icke-socialistisk strategi. Tvärtom – staten köpte företag, byggde ut den offentliga sektorn, höjde skatter samt reglerade priserna och kreditmarknaden. Det enda som mera märkbart bröt mot detta beteende var en rad manövrer för att skattemässigt försöka gynna vissa borgerliga stödtrupper: bönder, skogsägare och andra företagare, aktiesparare osv.

När omsvängningen i den ekonomiska politiken kom efter valet 1979, var den inte bara ett resultat av tidigare misslyckanden. Den berodde i hög grad på att framför allt moderata samlingspartiet nu fick fullt utlopp för de nyliberala idéer som en längre tid varit på tillväxt inom partiet. Kärnan i den nyliberala ideologin är ju att det är marknadsekonomi och det kapitalistiska systemet som ger de stabila och friktionsfria lösningarna, antingen det gäller tillväxt, sysselsättning eller välfärdens fördelning. Försök att genom kollektivt agerande, dvs. via staten eller fackliga organisationer, nå exempelvis full sysselsättning eller en rättvisare fördelning måste misslyckas. De bästa resultaten i alla dessa avseenden nås därför om staten inte för en stabiliseringspolitik, om den offentliga sektorn krymps till ett minimum och om fackföreningarna försvagas eller helst försvinner.

Det bör observeras att motståndet mot kollektiva insatser och kollektiva lösningar går åtskilligt längre än att gälla bara statliga regleringar, överdrivna lönekrav eller liknande. Marknaden skall i princip lämnas fri att avgöra sysselsättning och inkomstfördelning. Den skall överta samhällets uppgifter i all den utsträckning som dessa uppgifter kan utföras i lönsam produktion.

Huvuduppgiften för den ekonomiska politiken måste enligt denna ideologi bli att skapa större utrymme för marknadskrafterna genom att sänka skatterna och minska de statliga utgifterna. Framför allt måste staten avstå från att korrigera de utslag som marknaden ger i inkomst- och förmögenhetsfördelning. Också här har marknaden alltid rätt. De som blir utan vid marknadens fördelning av välstånd och sysselsättning har bara att stoiskt invänta den dag då marknadens frigörelse ger även dem en plats i solen.

Dessa ståtliga tankar fick i och för sig bara ett blekt återsken i den politik som de borgerliga regeringarna förde efter 1979. Men de satte otvivelaktigt sin prägel på huvudinriktningen av den ekonomiska politiken: åtstramning mitt i en lågkonjunktur, ökad njujghet med arbetsmarknadspolitiska insatser, s. k. sparpaket som riktades mot det sociala trygghetssystemet, sänkta arbetsgivaravgifter osv. Mycket riktigt hävdar också moderaterna att felet med den borgerliga politiken var att den inte gick tillräckligt långt i nyliberal riktning. Den blev bara halvhjärtade kompromisser, säger man. Desto större roll har den nyliberala ideologin spelat i moderaternas förkunnelse efter 1982 och i kampanjen mot socialdemokratins ekonomiska politik.

Den borgerliga regeringsperioden 1976–1982 ledde således till två betydelsefulla förändringar i vårt samhällsklimat. Den lämnade efter sig en ekonomi i kris, och den innebar det som tycks vara det slutliga borgerliga uppbrottet från den ekonomiska och politiska filosofi som tidigare har väglett Sverige i dess utveckling mot ett modernt välfärdssamhälle med dess goda och dess dåliga sidor.

I det här läget ställdes socialdemokratiska partiet och fackföreningsrörelsen inför ett oerhört prov. I vårt program mot den ekonomiska krisen som utgavs 1981 hade vi bestämt oss. Vi skulle gå emot den nyliberala vågen. Vår politik skulle hålla fast vid att både den fulla sysselsättningen och välfärdens fördelning är ett gemensamt, kollektivt ansvar.

Men det räckte inte. Om landets ekonomiska problem skall kunna lösas, måste vi visa att näringslivet kan blomstra och växa i det samhällsklimat vi vill skapa, där allas delaktighet i sysselsättning och välfärd är en självklar följd av solidaritet och känsla för rättvisa.

I själva verket ville vi driva vår bevisföring ett steg längre. Vi ville visa att kollektiva och solidariska lösningar i första hand på fördelningsproblemen är en förutsättning för att marknadsekonomin skall fungera så att tillväxt och full sysselsättning kan förenas med ekonomisk balans och låg inflation.

Vi visste att en ny period av snabb industriell tillväxt var absolut nödvändig för ökad sysselsättning och bättre balans i landets ekonomi. Den stora devalveringen 1982 skulle kunna sätta i gång en sådan utveckling, men det förutsatte i första hand att löntagarna inte kompenserade sig för de ökade levnadskostnader som devalveringen orsakade och att de accepterade en kraftig uppgång av vinsterna.

För att uppnå detta måste en varaktigt hög vinstnivå i näringslivet etableras, samtidigt som kostnads- och prisutvecklingen pressades ner till en låg nivå.

I dagens värld är receptet för det här problemets lösning i första hand en hård åtstramningspolitik som skall försvaga arbetsmarknaden och fackföreningsrörelsen, ibland kopplad med direkt antifacklig lagstiftning. Det finns utmärkta exempel på det i de borgerliga motionerna här i dag.

Men vi vill lösa problemen vid hög och stigande sysselsättning och med metoder som förstärker fackföreningarna i stället för att försvaga dem. Vårt huvudskäl för att bevara och försvara de fackliga rättigheterna är helt enkelt följande: Det är bara om lönepolitiken formas i kollektiva beslut som en rimlig fördelning av löntagarnas uppoffringar kan uppnås.

Nu i februari 1985 har vi hunnit tillräckligt långt i den här processen för att kunna beskriva den som en framgång. Lönekostnadsutvecklingen bör under 1985 komma att stabiliseras på 5-procentsnivån. Inflationstakten kommer att åtminstone halveras mellan 1984 och 1985. Vinsterna har nått den avsedda nivån. Sysselsättning och investeringar har börjat växa.

Det här har krävt ett mer långtgående samarbete än på länge mellan regeringen och arbetsmarknadens parter. Den enighet som så småningom har nåtts har främst två orsaker. Den ena är att både socialdemokratiska partiet och fackföreningsrörelsen förmådde dra rätt slutsats av det som hände på 1970-talet.

Under flera årtionden hade vi en relativ stabilitet i produktionsresultatets fördelning mellan löner och vinster. Vinstandelen höll sig kring 30 % av industrins förädlingsvärde, men mellan 1975 och 1981/82 föll den andelen till 15 %, medan löncandelen steg till 85 %. Eftersom räntenivån under samma period fördubblades, blev utslagningen av investeringar, produktion och företag ganska förödande.

Men det blev förödande också för reallöneutvecklingen. Trots att löneandelen blev större än den kanske någonsin varit, föll reallönerna under den här perioden med över 8 %. Den slutsats vi drog var därför: För att få rejäla löner måste det också finnas rejäla vinster.

Ytterligare en lärdom kunde göras. Låga vinster i industrin betydde inte att olikheterna i välståndsfördelning minskade. Tvärtom, jämsides med arbetslöshet och fallande reallöner fick Sverige under den industriella krisen en ny klass av miljonärer eller t. o. m. miljardärer. De växte fram i hägnet av hög inflation, ett budgetunderskott som sprutade pengar omkring sig och ett skattesystem som var alltför generöst mot spekulanter. De nya miljonärerna skaffade sig sina pengar på fastighetsaffärer, snabba klipp, skatteplanering, och ibland också med hjälp av skattebrott. Den gamla iakttagelsen att kriser föder nya orättvisor och nya överklasser besannades alltså. Detta underströk att kampen mot inflationen och budgetunderskottet var av fundamental betydelse för att uppnå minskade klyftor igen.

En annan orsak till att arbetarrörelsen kunde enas kring kravet på ett dynamiskt och vinstgivande näringsliv var att regeringen i sin praktiska politik upprätthållit en gammal socialdemokratisk tradition – det får gärna förekomma rejäla vinster, men de skall användas till gagn för folkets flertal. Dessa krav har föranlett en omfattande aktivitet för att dels påverka vinsternas användning, dels ge löntagarna som kollektiv del i kapitaluppbyggnaden i företagen, dels via beskattningen minska effekterna på inkomst- och förmögenhetsfördelningen.

Vi har vidtagit en serie åtgärder i dessa syften: obligatoriska avsättningar till investeringsfonder och likviditetskonton, löntagarfondernas införande, omsättningsskatt på aktiehandel, skärpt förmögenhetsskatt, stopp för höjd aktieutdelning, osv. Denna svåra operation har naturligtvis underlättats av att den snabbare än väntat börjat ge resultat. Industriinvesteringarna ökade i fjol med 20 %, och de torde i år öka lika mycket. Det visade sig alltså att vi kan påverka vinsternas användning. På aktiemarknaden ser man – efter två år av nästan besinningslös hausse – tecken på en tillnyktring i kursutvecklingen. Det visar sig t. o. m. att miljonärerna nu börjar betala höga, och i vissa fall kanske även orimligt höga, skatter.

Det som stöder vår uppfattning att det går att förena dynamiken i samhällsekonomi med ett samhälle som försvarar solidariteten och som står för kollektiva lösningar är att flexibiliteten och anpassningen, den som nyliberalerna talar så mycket om, aldrig har visat sig större i svenskt näringsliv än under de senaste åren. Vi har fått uppleva en förnyelse av svensk industri som är både imponerande och uppmuntrande. Det visar sig att det på ruinerna av de gamla industrierna har byggts upp nya företag, att ny

produktion har startat och att nya tekniska framsteg har gjorts i en närmast svindlande takt. Svensk industri befinner sig på nytt i den främsta frontlinjen ute på världsmarknaden – om den saken råder det inget som helst tvivel. Det har alltså skett en snabb anpassning till nya förutsättningar samtidigt som viljan till nyskapande i näringslivet är stor.

Fru talman! Vi vill dra den slutsatsen av detta att den svenska modellen fungerar och att det går att förena tillväxt och dynamik i näringslivet med det slags samhälle som vi står för, med kollektiva lösningar och med starka fackföreningar. Jämfört med andra modeller, andra lösningar, kan vi t. o. m. säga att vårt system har fungerat bättre. Anpassningen i svenskt näringsliv har gått snabbare och varit lättare att genomföra än i de länder där just nyliberaler i dag praktiserar sina idéer. Det är värt att understryka vad vi har uppnått. Jag tar anklagelserna för att vi skryter om det här med jämnmood. Såsom varande socialdemokrater tror jag att det är nödvändigt att vi på det här sättet kan utfärda en effektiv dementi på idéerna från högerhåll och på nyliberalismens teser.

När vi började regera sade man att det som den socialdemokratiska regeringen hade föresatt sig var omöjligt att uppnå. Ivrigast att utmåla vår politik som omöjlig var de borgerliga partierna i denna riksdag. Det som skulle vara omöjligt var att samtidigt öka sysselsättningen, förbättra balansen i ekonomin och värna välfärdssamhället. Man hävdade – och hävdar även i dag – att det var nödvändigt att vissa väsentliga delar av välfärdssamhället måste stivas undan för att ge utrymme för välståndsskapande krafter och för ekonomisk tillväxt. Vi hävdar att välfärdssamhällets utformning i sig själv är en förutsättning för att näringslivet skall kunna förändras, förnyas och utvecklas. Vi kallade det en gång i tiden att den skapade trygghet i förändringen. Någoting av det är det vi i dag kan falla tillbaka på.

Vi vet att vi inte är färdiga, men vi har kommit så långt att vi kan hävda att vi är på väg att göra det som var omöjligt för de borgerliga regeringar vi haft. Det skulle vara lika omöjligt för dem att göra det i dag.

Jag har lyssnat till debatten på förmiddagen. Ställda inför ett antal obevekliga fakta om den ekonomiska situationen i landet försöker de borgerliga partiernas talesmän helt enkelt förneka dem. Jag måste ta några exempel på hur dessa förnekanden faller på sin egen orimlighet. Man påstår att sysselsättningen har minskat under den socialdemokratiska regeringsperioden samtidigt som arbetslösheten har växt. Enligt den statistik som vi alla, såvitt jag förstår, måste acceptera som den korrekta har sysselsättningen mellan fjärde kvartalet 1982 och fjärde kvartalet 1984 ökat med 60 000 personer. Då säger man att det bara handlar om arbetsmarknadspolitik, ungdomslag osv. Ja, räknar vi bort de människor som är i beredskapsarbete och i ungdomslag var ökningen mellan fjärde kvartalet 1982 och fjärde kvartalet 1984 8 000 personer. Kvar blir 52 000 som fått jobb på den ordinarie arbetsmarknaden. Vi vill därtill ta bort dem som har fått arbete med rekryteringsstöd eller lönebidrag och kan då konstatera att antalet ökat med 2 000 personer sedan fjärde kvartalet 1982. Vi har alltså en uppgång i sysselsättningen helt vid sidan av arbetsmarknadspolitik. med 50 000 personer.

Jag tror att det var Nils Åsling som gång på gång återkom till detta att arbetslösheten är högre i dag än vid någon tidpunkt tidigare. Jag vet inte riktigt vilken tidpunkt han hänvisar till. Tar vi som exempel den sista period då Åsling hade ansvaret för arbetslösheten i Sverige, nämligen tredje kvartalet 1982, finner vi att antalet arbetslösa var 148 000. Samma period i fjol var antalet arbetslösa 135 000. Jag kan inte förstå hur man kan få det till en ökning. Däremot, Nils Åsling, är siffrorna avgörande om man jämför med arbetslösheten 1976, innan Åsling och resten i de borgerliga regeringarna satte i gång. Den är stor, där kan inte råda någon tvekan. Arbetslösheten var 1976 90 000 personer. Den var 148 000 när Åsling lämnade in efter det att väljarna hade gett besked om att det var ganska nödvändigt.

Den andra stora frågan man uppehållit sig vid i dag är inflationen. Först är det kanske värt att påminna om den långa tid av hög inflation som Sverige har bakom sig. Inflationen har bitit sig fast i vårt samhälle på ett sätt som gör att en ärlig bedömning av möjligheterna skulle få de borgerliga säga att det är ganska svårt att få slut på inflationen. I varje fall misslyckades ni totalt. Under den borgerliga regeringsperioden steg konsumentpriserna med 70 % på sex år.

När vi devalverade hösten 1982 utbröt en allmän gissningstävlan mellan de borgerliga om hur stor inflationen skulle bli år 1983. Den borde bli minst 15 %, tror jag att både Adelson och Fälldin hävdade. Vi var själva inställda på att prisstegringen 1983 skulle bli stor. Vi gjorde en prognos i budgetpropositionen 1983 på 12,5 % för 1983 års prisstegringar. Åsling har alltså fel när han hävdar att det fanns ett mål för 1983 som vi inte uppnådde därför att utfallet för 1983 blev en uppgång av konsumentpriserna med 9,5 %.

Läget inför 1984 var att inflationen i OECD-området, i industriländerna, var på väg brant neråt. Det hade man uppnått genom en hård åtstramning av den ekonomiska politiken och genom en hög arbetslöshet. Men oavsett orsakerna var bedömningen som vi kunde göra att inflationen i OECD-området skulle bli ungefär 6 % 1984. För att Sverige skulle nå den nivån måste inflationstakten under loppet av ett år, dvs. december 1983–december 1984, tas ned till 4 %, eftersom vi tidigare hade en högre nivå och måste kraftigt dra ner takten för att minska nivån.

Det var det vi satte som mål. En viktig förutsättning var då att lönekostnadsstegringen skulle stanna vid 6 %. En annan förutsättning var att den internationella räntenivån inte steg eller att vi fick andra inflationsimpulser från utlandet. Ett viktigt budskap vi förde fram var att regeringen inte ensam avgör prisutvecklingen. Arbetsmarknadens parter, de tusentals prissättarna i näringslivet och i kommuner och många andra avgör inflationen.

Nu var vissa förutsättningar goda inför 1984. Vi hade ett lågt inhemskt inflationstryck, en god utvecklad produktivitet, en stram penningpolitik, likviditeten minskade under året och budgetunderskottet sjönk mellan 1983 och 1984 med nära 10 miljarder kronor.

Här vill jag med viss emfas hävda att det således inte finns något som helst underlag för påståendet att den ekonomiska politiken drev på inflationen.

Den verkade tvärtom åt andra hållet. Men det var framför allt två förutsättningar som brast. Den ena var att löneavtalen ledde till att lönekostnaden steg med 8 % och inte 6 %, och sommaren 1984 steg den internationella räntenivån kraftigt. Det tvingade riksbanken att höja diskontot, som kunde sänkas 1983. Dessutom började dollarn stiga under sommaren 1984 och fortsatte att stiga hela andra halvåret. Det ledde till att en del av våra importpriser ökade. Dessa ting gjorde det nödvändigt att ytterligare strama åt finanspolitiken genom höjda punktskatter för att man skulle kunna finansiera bl. a. arbetsmarknadspolitiska insatser. Slutresultatet blev att inflationstakten blev 8 % under 1984.

Det här utropas nu som ett stort misslyckande. Det tar jag med ett visst lugn. I själva verket blev inflationen 1984 den näst lägsta på tio år. Från 1980 har inflationstakten sjunkit med 6 %, trots två stora devalveringar. Men ännu väsentligare är att det arbete regeringen under fjolåret lagt ned på att uppnå en ytterligare dämpning av inflationen 1985 nu ser ut att börja bära frukt.

Först vill jag göra klart vad regeringens inflationsmål för 1985 innebär. I år beräknas prisstegringarna inom OECD-området – dvs. övriga industriländer – bli ungefär 5 %. Om prisuppgången i Sverige skall stanna på den nivån för 1985 måste prisstegringen under loppet av året stanna vid ungefär 3 %. Jag är medveten om att skillnaden mellan höjning av prisnivå och prisstegringstakt kanske inte står klar för alla. Men det är således fullt förenligt att göra en prognos för en prisnivåhöjning i år på 5 % och ändå tro på en inflationstakt på 3 %. De allmänna förutsättningarna för att nå det målet är att lönekostnadsnivån stiger med högst 5 % och att den internationella ränte- och prisnivån inte på nytt skjuter i höjden.

När vi gjorde den här bedömningen i fjol höstas stod den amerikanska dollarn i en kurs på 8:60 kr. I går var dollarkursen 9:71 kr. Dollarn har således stigit med 12–13 % på tre fyra månader. Det här har ändrat innehållet i den internationella prisutvecklingen på ett märkligt sätt. Medan den stigande dollarkursen bidrar till att hålla inflationen nere i USA torde den pressa upp inflationen bl. a. i Västeuropa – hur mycket beror på hur stor del av utrikeshandeln som prissätts i dollar.

För Sveriges del har effekterna blivit påtagliga. Vi har redan sett hur priserna har stigit på olja, bensen, kaffe m. fl. råvaror men också på en del andra produkter. Det syns också i prisindex för februari, som gick upp med en halv procent efter en mycket måttlig ökning i januari.

Den här utvecklingen har föranlett SPK:s chef att förutsäga en inflationstakt i år på 4 % i stället för 3 %. Jag noterade att Lars Tobisson gottade sig åt uppgången av prisindex. Den här gången hade han dock inga kommentarer att göra beträffande president Reagans roll för konsekvenserna i den svenska ekonomin. När sysselsättningen har förbättrats i Sverige och när industrins produktion har ökat, då har han däremot varit mycket flitig med att hylla president Reagan som vår välgörare. Nu, när avsaknaden av valutapolitik i USA leder till att våra priser stiger, har Lars Tobisson inte längre någonting att säga om president Reagan.

När vi nu skall försöka bedöma vad detta betyder i år och på längre sikt – Björn Molin har ställt frågor därom flera gånger – så är sanningen den att det i dag är omöjligt att ens säga någonting om i vilket värde dollarn kommer att stå nästa vecka. Ja, fru talman, i själva verket är det omöjligt att säga i vilket värde dollarn kommer att stå senare i eftermiddag. Under förmiddagen har nämligen den västtyska centralbanken intervenerat på marknaden. All försäljning av dollar har upphört i Västeuropa. Vi vet ännu inte om Federal Reserve i New York kommer att gripa in när börsen där öppnar om någon timme. Den enda notering vi i dag har på dollarn i Sverige är 9:40 kr. Därmed får Lars Tobisson sätta sig ner och räkna om den svenska utlandsskuldens värde. Jag skulle tro att han får sitta med sin räknedurra varenda dag för att hänga med i svängarna.

Allt detta gör att jag inte är så anspråksfull att jag i dag vågar göra ens en prognos om hur dollarns värde kommer att utvecklas de närmaste dagarna och på vilken nivå den kommer att befinna sig i slutet av året. Den prognos som den i och för sig förträfflige generaldirektören i pris- och kartellnämnden har gjort har nog inte heller så stort värde förrän vi börjar se vart dollarkursen tar vägen. Det blir mycket pinsamt för Lars Tobisson och Björn Molin om dollarkursen börjar falla. Om således vår utlandsskuld börjar minska, måste rimligtvis regeringen hyllas för sina insatser. Nu anklagas den ju för att dollarkursen stiger och utlandsskulden ökar i värde. Regeringen bör alltså hyllas om prisnivån sjunker jämfört med en oförändrad dollarkurs.

När regeringen presenterade sin politik för 1985 deklarerade vi att ett av syftena med att dämpa kostnads- och prisutvecklingen var att därmed utrymme skulle skapas för en förbättring av löntagarnas köpkraft i år. Förutsättningarna var då att lönekostnaderna steg med högst 5 %, så att industrins konkurrenskraft bibehölls och att bytesbalansen inte undergick någon drastisk försämring.

Nu i februari har ett ramavtal träffats mellan Landsorganisationen och Svenska arbetsgivareföreningen som anger att de förbundsvisa uppgörelserna skall hålla sig inom ramen 5 %. Under förutsättning att det blir innehålllet också i de förbundsvisa uppgörelserna är det regeringens mening att löntagarnas köpkraft skall garanteras genom att de får en särskild skattereduktion för 1985. Vi anser nämligen att det nu är löntagarnas tur, efter en lång period av fallande realinkomster, att få utdelning från den förbättring av vårt ekonomiska läge som har inträffat. Den andra förutsättningen, som gäller vår bytesbalans, tror jag att vi kommer klara. De senaste kalkylerna som gjorts tyder på att vi i år inte behöver räkna med något som helst underskott i bytesbalansen.

Låt mig, fru talman, rätta en sak beträffande utvecklingen av vår konkurrenskraft. De borgerliga representanterna här använder nämligen inflationen som mått på hur vår konkurrenskraft har utvecklats. Att inflationen i Sverige har varit högre än i vår omvärld bevisar att vi har förlorat i konkurrenskraft, säger de. Det har vi dock inte gjort, därför att konkurrenskraften avgörs inte av inflation utan av kostnads- och produktivitetsutveckling. Devalveringen 1982, låga löneavtal 1983 och en god produktivitets-

utveckling både 1983 och 1984 har fram till nu förbättrat vår konkurrenskraft med ungefär 8 %. I den relativa lönekostnadsplanen har Sverige sjunkit mycket drastiskt sedan 1982. Det vore tacknämligt om man inte fortsatte att förvirra människor genom att tala om att inflationen på kort sikt mäter konkurrenskraften. Detta gör att farhågorna för minskade marknadsandelar är betydligt överdrivna.

Fru talman! Jag har anledning att kommentera en sak som Lars Tobisson sade om skattepolitiken. Han hävdade nämligen att den förenkling av inkomstbeskattningen som regeringen kommer att föreslå riksdagen bygger på en datorisering av skattesystemet. Poängen skulle alltså vara att skattebetalarna fick överlämna sina deklARATIONER till datorerna, som vi sedan skulle lita helt på. Detta är en grovt felaktig beskrivning. Det blir ingen ökad användning av datorer i taxeringen i fortsättningen. Det är inte det som är poängen. Förenklingen uppstår genom att vi förenklar skattereglerna och genom att vi förenklar granskningen av deklARATIONERNA – genom att man använder mindre siffergranskning för varje deklARATION. Skälet till att den förenklingen behövde göras insåg Björn Molins dåvarande partiledare och den regering han satt med i 1979. Då talades det mycket om behovet av förenklad deklARATION. Det gläder mig att folkpartiet såvitt jag förstår accepterar grunddragen i det förslag vi har lagt fram.

Innebörden av det som görs är att de ganska krångliga avdragsregler för löntagare som kom till framför allt under de borgerliga regeringsåren förenklas. Resekostnader får i dag bara dras av till den del de överstiger 1 000 kr., vilket för de flesta är något ganska besynnerligt. Det var en skatteskörpning som någon av de borgerliga regeringarna införde. Har man andra kostnader för intäkternas förvärvande, som det heter, får man däremot alltid dra av 1 000 kr. – oberoende av om man har några kostnader alls. Vårt förslag är nu att fr. o. m. inkomståret 1986 alla faktiska kostnader som man haft för att förvärva sin inkomst får dras av – således även den del av resekostnaderna som understiger 1 000 kr. Detta innebär att över 2,5 miljoner löntagare som har kostnader under 3 000 kr. inte behöver redovisa sina avdrag. De har ett schablonavdrag att göra på 3 000 kr. De som har högre kostnader yrkar avdrag för sina faktiska kostnader och drar av dem.

Detta betyder också att taxeringsnämnderna inte längre behöver sitta och granska 2,5 miljoner deklARATIONER med alla de småavdrag som yrkas där och skicka ut frågeblanketter till deklARANterna om varför det förhåller sig så eller så. Vi sparar tid och irritation på många håll genom den här reformen.

Det är alltså fråga om en reell förenkling för flera miljoner deklARANter. Det betyder inte att man i något avseende får ett ökat beroende av datorer, utan det är våra skatteregler som blir rimligare. Dessutom är det fråga om en skattelättnad för praktiskt taget alla löntagare. I varje fall får alla löntagare som har resekostnader dra av ytterligare 1 000 kr.

Felet med den här skattereformen, sedd ur moderat synpunkt, kan jag begripa – och man går nu emot den. Felet är att det är fråga om en skattesänkning och en förenkling som gäller vanliga inkomsttagare. Här vill moderaterna ha avdragsbegränsningar och fortsatt krångel, såvitt jag förstår.

Däremot slåss man nu för att slopa den avdragsbegränsning för underskottsavdrag som infördes 1983. Detta tillhör de inslag i den moderata politiken som fyller mig med störst vemod. Om man får som man vill i en eventuell borgerlig regering betyder det nämligen att avdragsspecialisterna och avdragsraseriet på nytt skulle släppas loss. Man skulle ge människor med förmögenhet och goda bankförbindelser de möjligheter de tidigare hade att spekulera och tjäna pengar på skattesystemet, på andra skattebetalares bekostnad. För detta, fru talman, kan jag inte se att det finns något ekonomiskt skäl. T. o. m. framstående representanter för avdragsspecialisternas skara har ju trätt fram efter reformen och sagt att de faktiskt förstår den här begränsningen i avdragsrätten. En av avdragsspecialisterna sade att han hade sin vinkällare på skatteavdrag. Han kunde begripa att det finns partier som tycker att han själv bör betala sina viner och inte skall dra av dem på skatten. Men den möjligheten vill alltså moderaterna återinföra, och det vore bra om vi från Lars Tobisson fick åtminstone någon antydning om vilka andra än snävt partiegoistiska skäl ni har för att vilja riva upp skattereformen i det avseendet.

Jag vill vända mig till Nils Åsling, som ju framträdde här och beskrev centern som garantin för att de svagas intressen i samhället skulle värnas. Jag tycker uppriktigt sagt att guldets på den glorian har flagnat något på sistone. Samtidigt som Åsling framträder som de svagas förkämpe försvarar han ytterligare uppräknningar av basenheten, det som så vackert kallas för inflationsskyddet. Det är klart att alla människor säger sig: Det låter ju fint att jag får ett skydd för inflationen – hur det nu går till.

Men hur skyddar inflationsskyddet de svaga, Nils Åsling, om vi antar att med "de svaga" menas människor med låga inkomster? Det ni yrkar på är, såvitt jag förstår, en uppräkning av basenheten med 400 kr. för 1986. Tar vi en person som taxeras för en inkomst på 50 000 kr. får han eller hon en skattesänkning på 16 kr. 1986. Den som tjänar 70 000 kr. får också en skattesänkning på 16 kr. Däremot får sådana som har kravlat sig upp en bit i inkomstligan och drar ihop 200 000 kr. och också deklarerar dem en skattesänkning på 2 144 kr. genom inflationsskyddet. Jag måste fråga Nils Åsling: Är det säkert att inflationsskydd skall tolkas på det sättet? Hur värnar man de svaga genom att ge dem en skattesänkning på 16 kr., medan man är beredd att ge sådana som mig en skattesänkning på 2 144 kr.?

Fru talman! Jag skall inte fortsätta att mera kommentera vad de borgerliga talarna har sagt här. Jag tycker nog att det var en något sövande upprepning av den visa man har vevat så många gånger här i kammaren om regeringens alla misslyckanden. Jag försökte ta tiden på klockan och fann att man använde fyra femtedelar av den dyrbara talartiden för att beskriva regeringens misslyckanden och det fasansfulla läge som vi skapat för Sveriges ekonomi. Detta är rätt avslöjande för de borgerliga. Vad man hoppas på är att det skall ägnas så litet intresse som möjligt åt vad oppositionspartierna har för idéer om hur alla dessa favoriter skall avlägsnas eller minskas. En grovt kvalificerad osanning beskrevs i alla de tre borgerliga talarnas inlägg, nämligen att de skulle ha någon gemensam politik, att det skulle finnas något

gemensamt ekonomisk-politiskt alternativ. Jag tycker att både Arne Gadd och Bo Södersten har avslöjat detta.

Jag vill till slut bara säga att det är klart att oppositionen skall attackera, anfälla och avslöja regeringen så gott det går. Det som vi ändå känner ett visst behov av att litet stillsamt påpeka är följande.

Det var under de borgerliga regeringsåren som skattetrycket steg, arbetslösheten nästan fördubblades, underskotten steg i budget- och bytesbalans och inflationen låg på 10 % om året. Den politik ni redovisar nu kan jag inte på någon intressant punkt finna avviker från den politik ni förde under de sex åren. I den här omgången tänker ni, såvitt jag förstår, lägga till en kraftig social nedrustning. Det må ursäktas oss socialdemokrater om vi tänker varna väljarna för att satsa på det alternativet till den politik som vi har fört och tänker fortsätta att föra.

Anf. 23 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Alldeles som årets finansplan var finansministerns anförande till största delen tillbakablickande.

Jag vill gärna säga att den bild som Kjell-Olof Feldt tecknade av skillnaden mellan socialdemokratisk och moderat grundsyn på den ekonomiska politikens område i stora delar är riktig. Utmärkande för socialdemokratisk interventionism är att den inte rör på dagens och framtidens problem. Och då är det ju tryggast att uppehålla sig vid det förgångna.

Det är på något sätt betecknande, att när socialdemokrater med ansvar för den ekonomiska politiken någon gång blickar framåt, är det för att beskriva och kommentera borgerlig politik. Den sägs förstås leda till elände. Socialdemokraternas påståenden om fördelningseffekterna av den moderata politiken har på sistone helt frikopplats från vad vi faktiskt föreslår. Kjell-Olof Feldt påstod i en artikel i Dagens Nyheter häromdagen att våra förslag skulle leda till försämringar med över 10 000 kr. för låg- och medelinkomsttagare. Statssekreterare Ulf Larsson har i en rundskrivelse i A-pressen sagt: "Låginkomsttagaren förlorar ett par tusenlappar. Normalinkomsttagaren gör en förlust om än inte lika stor." I socialdemokraternas kampanj i höstas "Du förlorar på högern" påstods att dessa grupper skulle förlora 5 000–6 000 kr.

Tusenlapparna fladdrar runt utan något som helst samband med vad vi i verkligheten har föreslagit. De olika regeringsföreträdarna har inte ens brytt sig om att sinsemellan stämma av graden av det elände som vår politik påstås skapa. Anledningen till denna kanonad av motsägelsefulla beskyllningar är att regeringen vill dölja den egna regeringspolitikens skadliga effekt på hushållens ekonomi. Reallönerna har fallit både 1983 och 1984 och fortsätter av allt att döma att falla även i år. Vi har de 75 skattehöjningarna på sammantaget 30 miljarder kronor, eller 8 500 kr. per hushåll. Sverige har fått en högre inflation än praktiskt taget alla andra industriländer, med sänkta reallöner som följd.

Sanningen om vår politik är vad jag sade i mitt inledningsanförande, att besparingarnas direkta effekter för hushållen mer än väl uppvägs av

skattesänkningar. Vår politik innebär att reallönerna kan stiga, men att den offentliga konsumtionen dras ned.

Finansministern nämnde att t. o. m. chefen för statens pris- och kartell-nämnd inte längre kan förmå sig att hävda att regeringen kan klara sitt inflationsmål. Det här har ju inte med dollaruppgången att göra. Långt innan dollarn steg gjorde flertalet bedömare prognosen att det skulle bli minst dubbelt så hög inflationstakt i år som vad regeringen angett. Får jag efter vad som har hänt, med tanke på det läge vi befinner oss i nu, fråga finansministern: Vågar finansministern verkligen upprepa sin prognos från finansplanen, att priserna under året inte kommer att stiga med mer än 3 %? Det går att mycket enkelt svara ja eller nej på den frågan.

Anf. 24 NILS ÅSLING (c) replik:

Fru talman! Finansministern började sitt anförande med en intressant ideologisk analys, försiktigtvis koncentrerad till de icke-socialistiska partierna. Vad som faktiskt är mera intressant, mot bakgrund av den debatt som vi nu för, är en ideologisk analys av socialdemokratin. Hur mycket av den nyliberala vågen har egentligen svept in över kanslihuset och in i finansdepartementet? Jag har tidigare tillåtit mig citera finansministerns uttalanden, t. ex. då han underkände lönebildningssystemet i Sverige. Det har enligt Kjell-Olof Feldts uttalande i intervjuboken tappat kontakten med den realekonomiska utvecklingen. Det låter ju ganska nyliberalt, måste jag säga. Det vittnar minst av allt om den tilltro till fackföreningsrörelsens förmåga att driva en realekonomisk lönepolitik som finansministern uttalade här nyss.

Det skulle vara intressant att fördjupa den ideologiska debatten. Nu får vi dock koncentrera oss på de aktuella problemen och först och främst den inflationsutveckling som vi har. Finansministern ger verkligen en skönmålning när han säger att inflationen åtminstone skall halveras mellan 1984 och 1985. Innebär det att han har övergett målet på 3 %? En halvering innebär ju 4,1 %, om man ser till de sista inflationssiffrorna.

När Kjell-Olof Feldt här talar om inflationsutvecklingen under den borgerliga regeringstiden är han verkligen ute med siffror som inte överensstämmer med verkligheten. I juni 1981 var vi uppe i en topp på 13 % i inflation, men när vi lämnade regeringsansvaret i september-oktober 1982 var vi nere i 7,6 %. Och ännu mycket mer intressant är att vi i stort sett följde OECD-utvecklingen, medan den socialdemokratiska regeringen har släppt kontakten med OECD-genomsnittet när man nu har släppt kontrollen över inflationsutvecklingen. I den reviderade finansplanen våren 1983 hade man en ambition att rejält begränsa inflationen, i omsorg om sysselsättningen.

Vad man kan konstatera i dag är att regeringen har misslyckats grovt med inflationsbekämpningen. Fakta talar för sig själva även i detta sammanhang.

Anf. 25 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Fru talman! Den fråga som människor ställer sig i dag är: Hur blir det med prishöjningarna, och hur stora är möjligheterna att få reallöneökningar? Det är inte längre någon som tror på regeringens inflationsmål på 3 %. SPK

övergav regeringen i förra veckan, och i dag har Kjell-Olof Feldt blivit den sista som hoppat av prognosen. Mot den bakgrunden, mot bakgrund av snabbt stigande dollarkurs och ett bensinpris som ligger mellan 4:50 kr. och 5 kr. per liter, är naturligtvis den intressanta frågan: Hur mycket högre blir inflationen, och vad tänker regeringen göra för att hålla inflationen nere?

Då svarar finansministern att det inte är regeringen ensam som bestämmer inflationstakten. Det är alldeles riktigt, och det gäller både den här och tidigare regeringar. Men något borde ändå regeringen kunna göra för att hålla inflationen nere. Man kan konstatera att regeringens skattepolitik är direkt inflationsdrivande. Man höjde bensinskatten i höstas, och nu säger man att det inte blir något inflationsskydd i skattesystemet. En bra åtgärd på skattesidan – om man vill hejda inflationen – vore naturligtvis att slå vakt om ett automatiskt verkande inflationsskydd i skattesystemet.

Med en inflation på 5–6 % i år och löneökningar inom en ram på 5 % kan löntagarna inte rimligen garanteras några reallöneökningar. Det blir mindre pengar i plånboken och mindre köpkraft. Om regeringen då skall kunna infria sitt löfte – och det var ju innebörden av Olof Palmes tal om svängrum i stället för svängrem – och det till slut skall bli realinkomstökningar, då måste det till åtgärder på skattesidan. Det är precis vad LO-tidningen skriver i sitt nummer förra veckan: Skatterabatten måste betalas ut med semesterlönen, och då måste riksdagen ta beslut ganska snart.

Nu fortsätter finansministern tuvhoppandet inom skattepolitiken och säger i dag: Jo, det skall bli en skatterabatt. Förra veckan hade journalisterna tolkat det hela så att det inte skulle bli någon. Det är då klart att vi ställer oss frågan: Hur stor blir skatterabatten, när kommer den, och hur har finansministern tänkt sig att finansiera den? En skatterabatt medför ju lägre inkomster för staten och därmed ökat budgetunderskott.

Både regeringen och finansutskottet har markerat att det krävs ytterligare åtgärder för att få ned budgetunderskottet.

”Utgiftsbegränsningar måste åstadkommas på vissa områden”, står det både i budgetpropositionen och i finansutskottets betänkande. Den fråga vi ställer oss är naturligtvis: Vad är det för utgiftsbegränsningar som ni har tänkt att ta till? Och när ni nu låter alla era experter nagelfara våra budgetalternativ i detalj kunde ni väl använda något av den expertisen till att få fram ett underlag för hur regeringen har tänkt sig att klara det stora budgetunderskottet i framtiden.

Anf. 26 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk) replik:

Fru talman! Jag ställde i mitt huvudanförande frågan hur det blir med de statliga åtgärder för att säkra en reallöneförbättring under 1985 som finansministern och regeringen tidigare har talat om men om vilka vi sedan har hört uttalanden både fram och tillbaka. Nu noterade jag med tillfredsställelse att finansministern har gett ett mycket klart besked att det skall bli en skatterabatt för 1985. Jag hoppas att frågan därefter skall vara klarlagd, men självfallet vill jag, liksom folkpartiets representant, gärna veta när förslaget kommer och vad det består av.

Diskussionen har här gällt regeringens politik, och jag tycker att även de borgerliga partierna skulle kunna erkänna att den socialdemokratiska regeringen har nått vissa positiva resultat under de här åren, särskilt om man jämför med de resultat som skulle ha nåtts med en borgerlig regering under motsvarande förhållanden. Men när finansminister Feldt skall beskriva detta går han för långt i sina slutsatser. Han kunde ha nöjt sig med att säga som det är: Vi har fått en vanlig kapitalistisk högkonjunktur under de senaste åren. Regeringen har varit lyckosam, den har förmått att få till stånd en ökning av produktionen under de förhållandena. Men han vill fortsätta och säger att vi inte är färdiga än men är på god väg. Han försäkrar att regeringen har skapat både himlar och en ny jord under de här åren, och så är inte fallet. Vi har inte fått några strukturförändringar i svensk ekonomi, utan strukturen är densamma. Vissa tendenser har förstärkts, koncentrationen av kapital, ägande och makt har ytterligare ökat och ännu mera kapital har anlagts i svenskägda företag utomlands. Men någon förändring av själva strukturen har vi inte fått. Jag tycker att finansministern borde erkänna det.

Finansministern snuddade något vid verkan av uppgången av dollarns värde. Vi som har deltagit i debatten har suttit isolerade här i kammaren och har inte hört dagens nyheter på radio eller fått del av dem t.ex. via telegrammen, men det har tydligen skett en viss utveckling. Jag vill ändå ha svar på min fråga: Anser inte regeringen att det borde tas ett initiativ av centralbankerna i de europeiska länderna för att inverka på utvecklingen och få till stånd en sådan valutautveckling som är den mest gynnsamma?

Anf. 27 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Lars Tobisson frågade mig: Vågar finansministern upprepa sin prognos beträffande prisutvecklingen 1985 som fanns i finansplanen? Svaret är ja. De 3 % som där ställdes upp var och är en målsättning, och vid den står jag fast. Jag kan bara konstatera att sedan finansplanen lades fram har förutsättningarna klarnat väsentligt vad gäller den inhemska kostnadsutvecklingen.

Det görs nu försök att skapa ett intryck av att regeringen skulle ha intagit ett antal olika ståndpunkter beträffande en skattereduktion 1985. Björn Molin åberopar journalisternas tolkningar. Jag tycker att det vore bra om vi kunde slippa talet om journalisternas tolkningar, som vi har haft så många debatter om här i kammaren. Vad vi hela tiden har sagt är att förutsättningen för att denna skatterabatt skall kunna beviljas är att vi har klart för oss att vi har ett rimligt antal uppgörelser på arbetsmarknaden som stannar inom ramen för 5 %. Först då är det meningsfullt med en skattereduktion, först då är den samhällsekonomiskt försvarbar. Det har vi sagt hela tiden.

Sedan fortsätter Björn Molin med att säga att dollarkursens uppgång leder till att inflationen måste bli högre än 3 %. Jag har sagt att ingen människa i dag kan säga någonting ens om vilken kurs som kan gälla för dollarn i eftermiddag.

Jag vill bara skjuta in ett påpekande till C.-H. Hermansson: Vi har länge både efterfrågat och begärt interventioner för att stabilisera valutakursut-

vecklingen och för att närma valutorna i Västeuropa och USA till varandra. Skulle detta vara inledningen till en period då man försöker bedriva valutakurspolitik mellan de stora länderna, för det är bara de som har resurserna att göra det, så välkomnar vi det och ser det som ett viktigt steg framåt.

Vad kan då regeringen göra? Ja, Björn Molin säger att vår politik i själva verket är inflationsdrivande, trots att alla de ekonomiska indikeringar vi har visar hur den ekonomiska politiken har pressat tillbaka inflationen. Det han har att peka på är att riksdagen i december beslöt att höja bensinskatten. Då uppstår, tycker jag, en av de mest intressanta frågorna som finns att ställa till en samlad opposition: Varför föreslår ni inte att bensinskatten skall sänkas? Ni var så rörande ense om att en höjd bensinskatt skulle allvarligt skada ekonomin, bilisterna och glesbygdsborna, herr Åsling. Varför tiger ni i dag? Varför föreslår ni inte sänkt bensinskatt, eftersom höjningen i december var så utomordentligt skadlig?

Björn Molin efterlyser en långsiktig budgetpolitik. Med det menar han alltså att regeringen skulle lägga fram tre budgetar på en gång. Jag vill bara säga att oppositionen inte har lagt fram någon långsiktig budgetpolitik. Ni har lagt fram förslag som gäller budgetåret 1985/86, och det är precis vad regeringen har gjort också. Det framgår av Björn Molins eget anförande att han inte nu kan säga någonting om vilken budgetpolitik folkpartiet vill föra 1987 och 1988, och det är nog ganska välbetänkt. Vad man kan ange är de riktlinjer efter vilka man arbetar, men att kräva av någon, vare sig regering eller opposition, att nu börja tala om budgetpolitikens exakta innehåll för flera år framöver har aldrig begärts av någon regering, och inte heller begär vi det av oppositionen.

Lars Tobisson säger att finansministern och regeringen har höjt 75 skatter. Det kanske är riktigt. Det är bara det att under den borgerliga regeringstiden höjdes 74 skatter. Skillnaden är bara den att vi har minskat budgetunderskottet med 20 miljarder, medan de borgerliga höjde sina 74 skatter och ökade budgetunderskottet med 75 miljarder. Våra skattehöjningar har åtminstone gett någon effekt. När man summerar detta och säger att vi har höjt skatterna med 30 miljarder är det dessutom inte sant. Jämför vi skattetrycket i år med skattetrycket år 1981, det var det år moderaterna sist satt i regeringsställning, ser vi att det är 13 miljarder lägre än det var då. Det intressanta är att 13 miljarder råkar vara ungefär summan av de skattehöjningar som moderaterna var med om att genomföra sommaren 1981. Det är den största skattehöjning som har genomförts i vår moderna historia. Det var moderat skattepolitik då. Problemet var bara att höjningarna genomfördes vid en tidpunkt då de inte gav någon effekt på budgeten.

Sedan råder Lars Tobisson oss att hålla reda på tusenlapparna. Ja, oberoende av tusenlapparna är en sak helt uppenbar, och det kommer moderaterna aldrig att kunna förneka. Den ekonomiska politik de föreslår får starkt omfördelande effekter. Marginalskatten skall sänkas, man vill återinföra avdragsrätten och en rad lättnader i aktie- och förmögenhetsbeskattningen. De nedskärningar man föreslår drabbar låg- och medelinkomsttagarna.

De här 10 000 kronorna som jag talar om kan summeras på följande sätt: Ni vill minska det kommunala grundavdraget och slopa skattereduktionen för fackföreningsavgift. Det är ungefär 1 000 kr. för den löntagaren. Ni vill höja hyran – det är alltså följden av minskade räntebidrag – med någonstans mellan 2 400 och 3 000 kr. om året. Ni säger nej till vårt förslag om förbättrat schablonavdrag. Det är dessutom 4 000 kr. i förhöjd skatt för en person som tjänar 80 000–90 000 kr. om året. Därutöver skall sjukvårdstaxorna höjas, dagistaxorna höjas och sjukförsäkringen försämrats. Vi har inte alls räknat på vilka effekter det får för hushållsekonomin. Men någon gång är man sjuk och många har barn på dagis!

Därtill kommer att ett genomförande av den minskning av räntebidragen som moderaterna föreslår betyder ytterligare hyresökningar år 1988 på ungefär 6 000 kr.

För den löntagare som är fackföreningsansluten och som bor i hyreslägenhet kommer således den moderata politiken under den kommande mandatperioden att leda till en försämring av realinkomsterna på 10 000 kr. Mot detta skall då ställas exempelvis personer med inkomster på 250 000 kr., som får en skattesänkning på 20 000 kr. Att den omfördelningen äger rum vill väl inte Lars Tobisson förneka! Jag trodde att det var någonting som han tänkte gå ut till sina väljare och säga: Det här gör vi därför att det är nödvändigt. Skall vi få ekonomisk tillväxt måste vi klara sysselsättning och inflation. Då får de lägre avlönade och de svagare i samhället finna sig i att betala. – Någon har formulerat det på följande sätt: Den kategorin skall arbeta mer med hjälp av piskan – sämre ekonomiska villkor – den andra med hjälp av moroten.

Jag trodde att det var den enkla nyliberala filosofi som nu praktiseras.

Till slut, fru talman, några ord om skatterna. Det stora slagnumret i den samlade borgerliga uppläggnings inför valet är, såvitt jag förstår, att skatterna skall sänkas i Sverige. Man frågar oss: Vad har ni för bud när det gäller skattepolitiken? Man har frågat mig under den här debatten: Hur skall marginalskatterna sänkas? Får vi nu besked! Men väljarna kommer inte att få något besked från ett samlat borgerligt alternativ! I den gemensamma reservationen sägs att marginalskatterna skall sänkas 1986, men man ger inget besked om hur mycket, för vem eller hur det skall betalas. Det enda gemensamma uttalande man gör om skattepolitiken är följande:

”Omfattningen och takten” – dvs. av marginalskattesänkningen – ”bör anpassas till bl. a. budgetutvecklingen och konjunktursituationen.” – En större brasklapp har jag aldrig sett inför i något vallöfte. Sänkningarna är således beroende inte bara av budgetutvecklingen och konjunktursituationen utan också av någonting som heter ”bl. a.” och som kan vara vad som helst! Så nog måste väl även de väljare som törstar efter skattesänkningar begära något klarare besked än detta mycket vaga uttalande!

Men, fru talman, det är ett typiskt och ganska praktfullt exempel på vad som händer när de borgerliga partierna skall försöka samlas till något konkret besked. Då blir det allmänt tal, och det är det som översatt till praktisk politik kommer att bli ganska ödesdigert för nationen.

Anf. 28 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Regeringen ställde sig i höstas bakom sin egen långtidsutredning. Det innebär bl. a. att budgetunderskottet skall reduceras till 40 miljarder kronor 1990. Regeringen ställer sig därmed också bakom uppfattningen att det behövs särskilda budgetförstärkande åtgärder på 6 miljarder kronor om året.

De borgerliga partierna har nu presenterat de besparingar och skattesänkningar som vi vill vidta nästa år. Regeringen säger däremot ingenting om framtiden. Statsbudgeten är bara ett bokslut över gångna tider.

Vilka utgiftsminskningar på 6 miljarder om året är det som ni vill genomföra under nästa mandatperiod, Kjell-Olof Feldt? Eller planerar ni i det tysta en ny skattjakt efter valet, precis som förra gången?

Alldeles som de grundläggande problemen i svensk ekonomi orsakats av en växelverkan mellan ökade offentliga utgifter och skatthöjningar måste vägen till balans innebära att utgiftsminskningar och skattesänkningar följs åt. Vi moderater vill minska den rundgång som begränsar människors frihet. Den socialdemokratiska fördelningspolitiken består däremot i att pengar tas från medborgarnas vänstra byxficka för att stoppas tillbaka i den högra, efter avdrag för administrationskostnader. Denna rundgång, som först avkräver hushållen skatter för att sedan ge dem tillbaka bidrag och subventioner, har också stora negativa effekter på tillväxtens drivkrafter. Sänk skatter och bidrag, herr finansminister!

Så sent som i somras utmålade Feldt i sin ofta citerade bok marginalskatterna som ett av våra största samhällsekonomiska problem. Att finansministern nu t. o. m. avskaffar inflationsskyddet av skatteskalen innebär att han höjer skattetrycket med minst 2,6 miljarder kronor. Det är ingenting annat än klassisk socialdemokratisk högskattepolitik.

Kjell-Olof Feldt tar på sig en omänsklig uppgift när han i kammaren försöker få människor att tro att vi moderater står för höjda skatter och att socialdemokraterna satsar på skattesänkningar. Vad man nu föreslår är en höjning av den mest skadliga skatten, marginalskatten, och en sänkning av den minst skadliga delen genom skatterabatt och med schablonavdrag.

Vi moderater sätter in extra utgiftsminskningar för att sänka marginalskatterna – så gör våra besparingar största möjliga nytta till lägsta kostnad. Vi satsar på marginalskattesänkningar för att förbättra drivkrafterna i ekonomin. Att ta bort inflationsskyddet innebär att inkomstskatterna måste öka. Varje procents ökning av inflationen höjer inkomstskatten med en hundralapp för en vanlig inkomsttagare.

Jag skulle till sist vilja ställa en fråga till finansministern om det senaste beskedet om skatterabatt: Hur och när skall denna skattesänkning totalfinansieras på det sedvanliga, ansvarsfulla socialdemokratiska sättet? Blir det möjligen med fler utländska lån?

Anf. 29 NILS ÅSLING (c) replik:

Fru talman! Jag vill gärna instämma i kravet på en redovisning här och nu av när såväl skatterabatten som det extra schablonavdraget skall genomfö-

ras. Det får ju ganska uppenbara konsekvenser för både statens och kommunernas ekonomi, och när beskedet nu har kommit måste vi få ett klart besked också om konsekvenserna.

I ett tidigare inlägg talade finansministern om devalveringens förtjänster och den expansion i ekonomin som blivit en följd av devalveringen. Visst har det blivit så, men en annan alldeles uppenbar konsekvens av devalveringen och av den socialdemokratiska politiken är de snabba klipp och det gyllene patrasck av klippare som har uppstått i hägnet av den. Den socialdemokratiska politiken har favoriserat institutionellt ägande, spekulation och snabba klipp, medan den – det behöver man inte göra några djupare analyser för att konstatera – har missgynnat småspararna, direkt diskriminerat småföretagarna och verkligen motverkat det spridda ägandet. Det är en gigantisk omfördelning av förmögenhet som har skett i devalveringens och den socialdemokratiska politikens spår.

Finansministern frågade om inte mitt försvar för de ekonomiskt svaga i samhället motsägs av att centern liksom de övriga borgerliga partierna kräver ett effektivt inflationsskydd av skatteskalorna. Nej, inflationsskyddade skatteskalor är en principfråga. Är det rimligt att inflationen bestämmer över skattetrycket här i landet? Det kan inte vara rimligt. Man måste ändå isolera skattetrycket från inflationsutvecklingen, annars får vi de konsekvenser som bl. a. Lars Tobisson nyss åberopade, nämligen ständigt stegrade problem och anpassningssvårigheter i hela skattesystemet. Dessutom, herr finansminister, har jag ett minne av att vi var överens om nödvändigheten av ett inflationsskydd i skatteskalorna. Innebär finansministerns angrepp på mig nu att man har övergivit de principer som vi en gång var överens om?

Avslutningsvis, fru talman, vill jag framhålla att det finns ett gemensamt alternativ från de icke-socialistiska partierna, vilket framgår av vår reservation. Däremot har jag inte fått klart för mig om det finns ett gemensamt socialdemokratiskt alternativ. Motsättningen mellan finansministerns yttranden i intervjuboken och det konkreta handlandet är ju mycket stor. Här finns en diskrepans som verkligen inte stärker förtroendet för regeringens politik.

Anf. 30 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Fru talman! Redan före den senaste veckans dramatiska uppgång av dollarkursen förutsåg flertalet oberoende bedömare en inflation i år på 6 % eller mer. Det har inte blivit lättare att infria inflationsmålet, när dollarn har rasat i höjden. Det kanske ändå är som Leif Blomberg sade i Aftonbladet i måndags. Han hade träffat bara en enda person i Sverige, som tror att inflationen i år kommer att stanna vid 3 %, nämligen Kjell-Olof Feldt.

Det kan i och för sig vara intressant att finansministern nu sätter sin politiska heder i pant på att inflationen i år skall stanna vid 3 %. Det är nämligen betydelsefullt för hur det går. Finansminister Kjell-Olof Feldt har själv sagt att varje procentenhet högre inflation betyder 15 000 uteblivna arbetstillfällen. Skulle inflationsmålet inte uppnås, lär en rätt betydande ökning av arbetslösheten följa.

Sedan den socialdemokratiska regeringen tillträdde har den på olika sätt försämrat för löntagarna genom ingrepp i skatteskalorna. Regeringen beslöt ju redan hösten 1982 att på egen hand urholka den marginalskattereform, som man kommit överens om med mittenpartierna, genom att inte räkna upp basbeloppet i takt med inflationen. Nu går regeringen ett steg längre och avskaffar inflationsskyddet helt och hållet. Det är klart att detta kostar och kommer att kosta löntagarna pengar. Det är denna typ av ingrepp som gör att man måste kompensera med skatterabatt eller höjt schablonavdrag för att ha en chans att säkra en reallönehöjning.

Är då dessa skattepolitiska manipulationer, som vi tydligt har att vänta oss förslag om från regeringen, någon tillfällig historia? Kommer Kjell-Olof Feldt att repa mod på nytt efter valet och kanske försöka få ned marginalskatterna för att skapa förutsättningar för rimliga avtalsrörelser i fortsättningen? En fråga som hänger i luften är också: Vad tänker ni i övrigt göra för att minska det enligt er mening för stora budgetunderskottet?

Nu svarar finansministern att något besked får vi inte. Skatterabatten nämnde han över huvud taget inte i sin replik. Vi i folkpartiet ger emellertid ett entydigt besked: fullt inflationsskydd, 50 % marginalskatt för praktiskt taget alla inkomsttagare, bort med fastighetsskatten och ingen förmögenhetsskatt på arbetande kapital. Det är vad vi vill genomföra, varken mer eller mindre. Vi ger i förväg människorna ett besked om vad en röst på folkpartiet betyder i skattepolitiken. Vi anser att väljarna före valet måste få reda på vad som väntar dem efter valet. Socialdemokraterna skall inte en gång till lyckas med att ge de glada vallöftena före valet och spara de obehagliga sanningarna till efter valet.

Anf. 31 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk) replik:

Fru talman! Det var nog faktiskt så att de snabba klippen och det gyllene patrasket började frodas redan under den tid när Åsling satt i kanslihuset. Jag trodde att det var en sådan utveckling som de borgerliga partierna ville ha. Tänk bara vilka gynnsamma möjligheter som kommer att öppnas för de snabba klippen, om centerpartiet får igenom sitt förslag att börsnotera också Vattenfall! Det beklagliga är ju att den här utvecklingen kunnat fortsätta även under den socialdemokratiska regeringen.

Jag återvänder till frågan om utvecklingen under den nuvarande regeringsperioden. Det är ju ingen tvekan om, på grundval av tillgänglig statistik, att den genomsnittliga tillväxten i Sverige har varit större under de senaste åren än i genomsnitt för de s. k. OECD-länderna i Europa. Även inflationen har legat över det genomsnittet. Däremot har den svenska utvecklingen när det gäller arbetslösheten varit betydligt mera gynnsam än omvärldens.

Men det är viktigt att konstatera att detta inte betyder att Sverige skulle vara på någon väg bort från kriser och stagnationstendenser. Om man jämför toppåren i konjunkturcyklerna från 1960-talet, visar det sig att det har varit en långsiktig försvagning av tillväxten. 1964 ökade BNP med 6,8 %. Det senaste högkonjunkturåret, 1984, då vi hade en topp, var ökningen bara 2,8 %. Däri ligger ett mycket stort problem.

Den starka tillväxten i Sverige, jämfört med övriga västeuropeiska länder, har till dels åstadkommits genom de kraftiga svenska devalveringarna. Men priset för dem har å andra sidan varit att svenska folkets levnadsstandard och reallöner pressats tillbaka mera än genomsnittet i Västeuropa, och det är där åtgärder måste sättas in.

Nu har finansministern sagt att det blir en skatterabatt i år, men då återstår en del andra frågor.

När börjar utredningen, som har utlovats, om en beskattning av de höga realräntorna, och när får vi ett förslag i den frågan?

Vad anser regeringen om de många dispenser som bankinspektionen gett för företagen att höja sina aktieutdelningar i år, trots det riksdagsbeslut som finns om att årets aktieutdelningar inte får överstiga fjolårets?

Och vad anser regeringen om det faktum att inbetalningarna till löntagarfonderna från en rad stora företag har blivit lika med noll och att i huvudsak endast hälften av det beräknade beloppet kommer in?

Anf. 32 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! De borgerliga talarna har en minsta gemensam nämnare – den är inte stor, men den är användbar i dagens debatt – nämligen att kräva att regeringen lämnar besked om den långsiktiga budgetpolitiken. Lars Tobisson gör som vanligt de grövsta förvrängningarna av läget, när han hävdar att statsbudgeten bara är ett bokslut för gångna år. Det kan väl ändå inte ha undgått Lars Tobisson att den innehåller ett budgetförslag som sträcker sig fram till mitten av nästa år.

Sanningen är ju att de motioner som de borgerliga lagt fram inte heller innehåller någonting mera. Typiskt är det när Björn Molin med rätt stora åthävor kräver besked om hur budgetunderskottet skall tas ned i framtiden och han sedan omedelbart därefter levererar en serie skattesänkingslöften. Så skall folkpartiet ta ner budgetunderskottet – genom att sänka en massa skatter!

Går man bortom det närmaste budgetåret, blir det inte mycket kvar av de borgerliga förslagen till sanering av budgeten. De flesta hänförs till det kommande budgetåret, och det gör också våra förslag.

Ännu värre blir det om man försöker hitta något gemensamt borgerligt alternativ för budgetpolitiken. Då blir det hela bara ett enda töcken.

Sedan kan jag inte undgå att notera hur pass ansträngd den budgetfilosofi är som de borgerliga partierna nu för fram. Jag tror att det bara var ett och ett halvt år sedan som folkpartiets ordförande Bengt Westerberg sade att målet måste vara att 1985 begränsa underskottet till 90 miljarder. Nu är det nere på 63 miljarder! Moderata samlingspartiet hoppades så sent som i höstas på att nå ett underskott i storleksordningen 70–75 miljarder för nästa budgetår. Nu är det alltså nere i 63. Man säger f. n. att man under nästkommande budgetår skall ha ett underskott på 53 miljarder, dvs. underskottet skall minskas med ytterligare 10 miljarder. Jag kan inte tolka det på annat sätt än att det inte är fråga om budgetpolitik. Man har bestämt sig för att man skall redovisa ett alternativ med 10 miljarder lägre underskott än i regeringens förslag, oavsett

vad regeringen lägger fram för budget. Att det sedan är fyllt med en rad svårigheter för dem att i praktiken åstadkomma det underskottet är en annan sak. Det handlar om en demonstrationspolitik. Man har inte gjort något som helst försök att analysera vilka konsekvenserna blir för sysselsättningen, tillväxten osv. av en ytterligare skärpning av finanspolitiken. Det påminner om det sätt på vilket man hanterade budgetpolitiken under sina regeringsår. Man låste sig också då i siffermagi. Handlingskraften skulle bestå i att man kastade ut diverse s. k. sparpaket. Resultatet blev dock det precis motsatta – underskottet fortsatte att öka. Jag tror därför att det blir en ganska fruktlös väg för er att beskriva att det finns ett alternativ till den nuvarande politiken, ett alternativ som konsekvent visar hur vi skall fortsätta med att få ner budgetunderskottet. Jag konstaterar att det gick åt rakt motsatt håll under de år då ni hade hand om regeringsmakten. Vi har visat hur det går att göra, och vi kommer att fortsätta att visa hur det skall göras. Vi skall nog ge väljarna tillräckliga besked på den punkten.

Det förvånar mig när Lars Tobisson återvänder till frågan om rundgång och när han säger att moderaterna nu avlägsnar rundgången. Tobisson har inte tillfälle att begära replik nu, men det kanske blir något annat tillfälle för honom att förklara för löntagarhushållet som jag beskrev – och som kommer att tappa i varje fall 4 000 kr. i en första omgång och sedan 5 000–6 000 kr. till – var man skall få tillbaka pengarna. Varifrån kommer pengarna? Jag hittar ingenting i de moderata motionerna som visar var slutet på tunneln finns för det hushållet och för de människorna och hur de skall få tillbaka de 10 000 kr. som moderaterna tänker ta ifrån dem. Det är bra att moderaterna har lagt fram detta förslag. Det är också bra att man för pedagogikens skull har demonstrerat så klart vad borgerlig fördelningspolitik innebär – med de ideologiska förtecken som den har fått i den nyliberala vågens efterföljd.

Nils Åsling säger att den socialdemokratiska regeringen har missgynnat småspararna. Det var ett något äventyrligt uttalande, tycker jag. Sedan vi lade om sparpolitiken – alltså politiken som riktas mot de enskilda hushållen – har vi fått något som heter allemanssparandet. Jag skall passa på tillfället att komplimentera Nils Åsling i hans egenskap av ordförande i Föreningsbankernas bank för de stora insatser som Föreningsbankerna har gjort för att få i gång allemanssparandet. Det har lett till att medan skattesparandet – som de borgerliga ansåg vara oerhört överlägset och bra för svenska folket – hade 1,4 miljoner konton har allemanssparandet 2,2 miljoner konton. Medan insättningar i skattesparandet var 4 miljarder kronor, är vi nu uppe i 10 miljarder i allemanssparandet.

En sak till, Nils Åsling! Tack vare allemanssparandet kan nu kooperativen inrätta sparfonder. KF har gjort det, liksom LRF. Det är väl utmärkt att vi sprider möjligheterna för människor att spara så att det kan ske även i kooperativa parkassar. Är det att missgynna spararna, är det att gynna "klipparna"?

C.-H. Hermansson har nog inte observerat de åtstramningar som har skett för klipp-miljonärerna i Sverige. En del av dem har t. o. m. lämnat landet med uttrycklig motivering att det inte längre går att göra så mycket pengar i

Sverige med klipp-metoder. Jag har sagt att vi får acceptera att de har tröttnat på att den vägen försöka bli rika i Sverige.

C.-H. Hermansson ställde en lång rad frågor. Jag kan tala om att det kommer en utredning om realräntebeskattning.

När det gäller dispenserna från utdelningsstoppet har också jag observerat att bankinspektionen har beviljat ett sextiotal dispenser. Vi skall då komma ihåg att det finns 240 företag registrerade på Stockholms fondbörs eller på OTC-listan. Det är dessa företag som utdelningsstoppet omfattar.

Jag fick reda på att bankinspektionen har beviljat dessa dispenser först i fredags, och jag har inte hunnit få någon redogörelse från bankinspektionen för motiven för dispenserna. Jag noterar bara att riksdagen själv har sagt att det inte var något absolut förbud. Under vissa förutsättningar kunde dispens ges.

För det första skulle dispens kunna ges om ett företag skulle nyintroduceras på en börs och i samband med det var tvunget att göra vissa förändringar i sin utdelningspolitik. För det andra fanns dispensmöjligheten om ett företag under 1984 hade sänkt sin utdelning och ville återgå till den tidigare nivån på utdelningen.

Jag utgår från att bankinspektionen har följt riksdagens anvisningar i vad gäller reglerna för dispensgivning. Till dess någonting annat har visat sig har jag ingen anledning att närmare kommentera saken.

Till slut, fru talman: Mycket har sagts om inflationen, och jag förstår att oppositionen tar till vara de chanser de nu anser finns att misstänkliggöra regeringens inflationsmål. Men det är litet trist att så sker, eftersom oppositionen skulle kunna hjälpa Sverige som nation genom att inte i varje läge försöka skapa det intrycket bland löntagarna, företagarna och andra aktörer på marknaden att det är rätt att satsa på mera inflation. Ni nästan hetsar aktörerna att höja sina priser och legitimerar ett sådant beteende. Jag tycker att det är trist, särskilt som jag vet att den ekonomiska politik som ni företräder skulle ha gjort det helt omöjligt för Sverige att nå en så bred enighet om lönepolitiken som vi i dag faktiskt har nått. Till detta har ni inte medverkat. Ni har försökt motverka, förtala och angripa regeringen när vi tillsammans med arbetsmarknadens parter försökt nå enighet om lönepolitiken.

Det är möjligt, Lars Tobisson, Björn Molin och Nils Åsling, att vi kommer att nå framgång i vår politik. I det kommer ni inte att ha den minsta delaktighet. Jag hoppas att ni den dagen kommer att skämmas en aning för alla förhastade och illvilliga uttalanden som ni har gjort.

Förste vice talmannen anmälde att Björn Molin och Lars Tobisson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 33 ROLF RÄMGÅRD (c):

Fru talman! Jag skall i mitt anförande i dagens finansdebatt något uppehålla mig vid regionalpolitiken och den kommunala ekonomin.

Regeringen har i budgetpropositionen i huvudsak förbigått den kommunala

la sektorn med hänvisning till kommande kommunalekonomiska proposition, som – enligt den propositionsförteckning som riksdagen har fått och finansutskottet har planerat efter – skulle läggas fram i början av mars månad.

Nu har emellertid regeringen ytterligare fördröjt behandlingen av kommunsektorn genom att ha för avsikt att först i samband med kompletteringspropositionen i slutet av april månad komma till riksdagen med förslag om den kommunala ekonomin.

Som jag ser det är det mycket anmärkningsvärt att regeringen på detta sätt fördröjer behandlingen av den totala svenska ekonomin. Kommunsektorn är ju en av de verkligt tunga bitarna i svensk ekonomi. Det borde vara självklart att kommunsektorn behandlas samtidigt med finansplanen. Nu kommer den in endast på ett marginellt sätt, vilket är ytterst beklagligt.

Till finansutskottets ordförande herr Gadd skulle jag vilja ställa frågan, om finansutskottet över huvud taget hinner behandla den kommunala ekonomin på ett riktigt sätt. Och framför allt: Vad kommer det att innebära för kommunernas planering att de så sent som i början av juni får besked om vad som skall gälla för deras del?

Centerpartiet liksom de övriga oppositionspartierna har varit tvungna att ta med kommunsektorn i de budgetar som presenterats som alternativ till regeringens förslag. Men det är tydligt att den socialdemokratiska regeringen och socialdemokraterna i riksdagen inte vet på vilket ben de skall stå när det gäller finansieringen av den kommunala sektorn.

Av finansminister Feldt har vi i dag hört att regeringen bl. a. kommer att föreslå ett schablonavdrag på 3 000 kr. Det kommer naturligtvis att innebära belastningar på den kommunala ekonomin, eftersom två tredjedelar av detta belopp berör den kommunala beskattningen.

Osäkerheten om vad man vill beträffande den kommunala sektorn skiner, som sagt, igenom också på hög regeringsnivå. I en skrift, som delats ut till riksdagens ledamöter, om förnyelse och förändring i den offentliga sektorn har statsminister Palme och civilminister Bo Holmberg uttalat sig. I sitt långa uttalande konstaterar statsminister Palme att åtgärder vidtagits för att förenkla inom den offentliga sektorn. I en avslutande summering pekar han bl. a. på följande:

1. Det kommer förhoppningsvis att bli fritt fiske med handredskap längs hela den svenska kusten från den 1 april.
2. Folköl kommer att få säljas på kvällar och helger.
3. Åtskilliga sjukhus och vårdcentraler har förbättrat rutinerna beträffande telefontider och telefonkontakter med läkare. Kvällsöppet har införts av flera vårdcentraler.
4. Reglerna för statsbidrag till kommunernas barnomsorg har förenklats och de tidigare kraven på ytnormer har avskaffats.

Fru talman! Landets statsminister har i sanning inte redovisat mycket som är radikalt och övergripande i fråga om förnyelse i den offentliga och kommunala sektorn!

Civilminister Bo Holmberg går mer analytiskt in på problemen i den

kommunala ekonomin, men han har lika litet som statsministern några radikala förslag att komma med.

Civilministern konstaterar att statens styrsystem gentemot kommunerna bl. a. måste omfatta en jämlik fördelning av grundläggande service mellan landets olika delar. En sådan bör garanteras på olika sätt. Reglering av kommunal verksamhet är ett sådant. Finansiering via statsbidrag är ett annat.

Ytterligare en väg är enligt civilministern att se till att det finns ett skatteutjämningsystem som verkligen utjämnar de ekonomiska skillnaderna mellan kommunerna och landstingen. Detta är en svår fråga, säger civilministern. Han konstaterar att man inte kan lyfta alla kommuner till den nivå som de rikaste kommunerna har. Det orkar inte statskassan med.

Enligt en enkät avseende 1985 som gjorts av Kommunförbundet är det en skillnad på upp till 9:90, nästan 10 kr., mellan den högsta och den lägsta utdebiteringen i kommunerna. Det är mycket pengar för den enskilda individen, och det är där de stora marginaleffekterna uppstår för de enskilda människorna.

Civilminister Holmberg fortsätter i sitt resonemang: Regeringen måste finna andra lösningar. Om den kommunala självstyrelsen skall kunna stärkas, krävs en ökad skatteutjämning genom att de rikaste kommunerna i högre grad än vad som sker i dag avstår resurser till de sämre lottade. Regeringen kommer att vidta sådana åtgärder.

Var finns dessa åtgärder? Jag tycker att regeringen tänker i alltför stelbenta banor. Man kan inte skilja på de specialdestinerade statsbidragen och skatteutjämnningen i detta sammanhang. Skall vi kunna få en radikal omläggning av transfereringarna från staten till kommunerna och samtidigt kunna finansiera detta, måste en effektiv skatteutjämning finansieras via de riktade statsbidragen.

Från centerns sida har vi lagt förslag om den kommunala ekonomin till årets budget som innebär en indragning från den kommunala och landstingskommunala sektorn på 4 miljarder.

Den kommunala sektorn är den samhällssektor som vuxit klart mest under 1970-talet. Trots en gradvis neddragning av den kommunala konsumtionsökningen har den tagit i anspråk mer än hälften av resurstillväxten den senaste tioårsperioden. Under 1985 är det ca 230 miljarder i utgifter inom kommunsektorn. Till stor del förklaras den här ökade kommunala konsumtionen av att kommuner och landsting fått ta över uppgifter från staten. Den kommunala sektorn har generellt sett en god likviditet ändå – ca 30 miljarder i dag. Detta ökar självfallet möjligheterna att klara finansiella påfrestningar.

I den nuvarande ekonomiska situationen måste också kommuner och landsting vara beredda att spara. Detta bör ske genom omprioriteringar, effektiviseringar och bättre hushållning med tillgängliga resurser. Med hänsyn till den kraftiga expansionen under 1970-talet bör det rimligen finnas ett gott utrymme för sådana åtgärder. Utan en sådan kommunal omprövning sprängs de samhällsekonomiska ramarna. Ytterligare kommunalskattehöjningar är inte någon framkomlig väg. Inte minst skulle låginkomsttagarna

drabbas mycket hårt – det är ju praktiskt bara den kommunala beskattningen som de berörs av.

Enligt vår uppfattning är det mot denna bakgrund möjligt med en minskad finansiell överföring från staten till kommuner och landsting på ca 4 miljarder kronor. Den minskade finansiella överföringen måste kombineras med en minskad statlig detaljreglering av kommunernas och landstingens verksamhet för att de själva skall kunna råda över det kapital och de finansiella resurser som de får. Detta ökar också möjligheterna till lokala anpassningar.

Den minskade finansiella överföringen bör bl. a. bestå i att någon kompensation inte utgår för borttagandet av den kommunala beskattningen av juridiska personer. Vårt förslag har en helårseffekt på 1,9 miljarder kronor. Det är osäkert vad man menar i regeringens proposition – man har bara finansierat halva året, när man säger att man skall kompensera de juridiska personerna. Vi från centern anser att man för att minska effekterna för de kommuner som har svårast att bära den uteblivna kompensationen bör höja den extra skatteutjämningen med 200 milj. kr. Därutöver bör det kommunala skatteunderlaget minskas med 2 % för såväl kommuner som landsting. Detta skulle innebära en minskad finansiell överföring från staten till kommunerna med ca 1,4 miljarder kronor och till landstinget med 1 miljard kronor.

Vi föreslår dessutom att de specialdestinerade statsbidragen till kommunerna fr. o. m. den 1 januari 1986 minskas med 3 % jämfört med statsbudgetens förslag. Totalt rör det sig om ca 1 miljard kronor. Denna miljard bör omfördelas till den kommunala skatteutjämningen. Det bör ankomma på regeringen att lägga förslag om sådana ändrade regler för skatteutjämningen, att denna miljard tillfaller de kommuner som har de besvärligaste ekonomiska villkoren. På detta sätt får man en rättvisare balans mellan kommunerna. Därvid bör man också beakta just den genomsnittliga inkomsten för kommuninvånarna, ålderssammansättningen, avståndsfaktorn, de klimatiska förhållandena osv.

Ett avgörande inslag i strävandena att stärka den kommunala självstyrelsen och att effektivisera den kommunala verksamheten, som här nämnts, måste bli en begränsning av kostnadsdrivande statliga regleringar. De specialdestinerade statsbidragen som i dag utgår till ca 90 olika kommunala och landstingskommunala verksamheter belöper sig sammantaget till ca 40 miljarder kronor. Strävan bör vara att etappvis omfördela dessa resurser till ett system med ett generellt utgående statsbidrag – en skatteutjämnande effekt med andra ord. Med ett sådant system skulle lokala och regionala anpassningar underlättas och därigenom statsbidragspengarna bli ”drygare”. Men slipper mellanhänderna. Samhällsekonomiskt orationella beslut på grund av bidragstänkande skulle också kunna undvikas. Vi föreslår att beslut fattas om att ge tilläggsdirektiv till den sittande skatteutjämningsutredningen om att föra över stora delar av de riktade statsbidragen till ett generellt system.

En politik för regional balans är en nödvändig del i en ekonomisk politik med syfte att skapa god ekonomisk utveckling och full sysselsättning. De

grundläggande balansproblemen i vår ekonomi kan inte lösas om inte produktionsförutsättningar i form av mänskligt kunnande, råvaror och andra naturtillgångar samt gjorda samhällsinvesteringar kan tas till vara över hela landet. Särskild regionalpolitisk betydelse har jord- och skogsbruket.

En aktiv regionalpolitik måste bidra till att människor i alla delar av landet får likvärdiga möjligheter till arbete, service och god miljö. Regionala hänsyn måste därför tas inom samtliga samhällsområden.

Systemet med regionalt differentierade arbetsgivaravgifter bör vidareutvecklas. Även järnvägar utanför de tätbefolkade regionerna bör utvecklas i stället för avvecklas. Länsvägar och enskilda vägar måste få en större andel av väganslagen. Det regionala flyget bör utvecklas genom en generös koncessionsgivning till mindre flygbolag. All åkermark bör brukas. Högre utbildning, inte minst på dataområdet, bör erbjudas även utanför de traditionella universitetsorterna. Satsningen på inhemska förnyelsebara energikällor måste fullföljas. Likvärdiga möjligheter till social service och sjukvård måste finnas över hela landet. Framför allt måste den kommunala skatteutjämningen förstärkas, för den kanske har den största regionalpolitiska betydelsen.

Detta kan ske genom bl. a. att privata företag får möjlighet att erbjuda alternativ till de offentliga lösningarna. Större inslag av anbudsförfarande och entreprenadverksamhet bör därför införas. Privata inslag skulle också kunna öka valfriheten och förbättra den personliga servicen. En självklar förutsättning är att kvaliteten på service inte får försämrats. Det finns enligt vår mening alla skäl att gå vidare när det gäller daghem, vårdhem och läkarcentraler i privat regi. Kooperativa alternativ kan i de här sammanhangen visa sig särskilt intressanta. Statliga eller kommunala bolag, t.ex. länstrafikbolagen, bör inte sträva efter att undan för undan i sig inlemma befintliga privata företag inom samma verksamhetsområde.

Det är några exempel på hur man skulle kunna begränsa utgifternas ökningstakt i den kommunala ekonomin.

Fru talman! Jag yrkar därmed bifall till reservationerna 1, 3, 4, 8, 10, 13, 15 och 18 i finansutskottets betänkande.

Anf. 34 ARNE GADD (s) replik:

Fru talman! Rolf Rämgård frågar mig om inte arbetsbelastningen i finansutskottet under slutet av sessionen kommer att bli extra hård i år och om det inte hade varit önskvärt att regeringen hade kommit med propositionen om kommunernas ekonomi tidigare. Min personliga uppfattning är att det självfallet hade varit önskvärt, den här gången som alltid tidigare, att regeringen avlämnat sina propositioner tidigare än vad som faktiskt skett. Vi har ju, Rolf Rämgård, diskuterat det här problemet i finansutskottet. Vi har vid flera tillfällen tidigare agerat på det sättet att vi valt att behandla propositionen om kommunernas ekonomi i samband med kompletteringspropositionen, eftersom det trots allt är en så stor del av den offentliga ekonomin som det handlar om att det är svårt att bortse från effekten. Därför tycker jag inte att den här våren behöver bli svårare än normalt – det är ju svårt nog.

Anf. 35 ROLF RÄMGÅRD (c) replik:

Fru talman! Det här var ju nyheter. Såvitt jag vet har det inte varit någon praxis att vi behandlat kommunernas ekonomi i samband med kompletteringspropositionen, utan det har varit en strävan – så har också gjorts tidigare – att behandla denna fråga i samband med finansplanen. Det måste vara ett krav egentligen från riksdagens sida att denna stora och tunga del av den offentliga sektorn som landstingens och kommunernas ekonomi utgör, med all önskvärdhet skall behandlas i samband med frågan om finansieringen av den totala ekonomin. Det är tungt vägande skäl. Alternativa lösningar till regeringens förslag måste ju också kunna diskuteras. Om inte detta görs får inte minst kommunerna mycket svårt att planera. Kommunernas budget planläggs ju under våren för att sedan behandlas i de olika nämnderna under hösten. Det är omöjligt för kommunerna att planera på ett vettigt sätt, om man inte från regeringen och riksdagen får reda på vad som gäller beträffande statens transfereringar och beträffande beskattningen.

Anf. 36 ARNE GADD (s) replik:

Fru talman! Jag har inte någon anledning att gå in i någon sakpolemik gentemot Rolf Rämgård i detta fall, eftersom jag tycker som han, att det vore bra om regeringens propositioner kom tidigare. Nu vet Rolf Rämgård, och vi har haft en diskussion i utskottet, hur sakläget är – det kommer att bli ett mycket arbetsintensivt slut på den här sessionen; det inser jag mycket väl. Vår enda chans att klara detta på ett bra sätt är att vi som sitter i utskottet är lika arbetsintensiva som vårt utmärkta kansli är; då kommer det att gå.

Anf. 37 ROLF RÄMGÅRD (c) replik:

Fru talman! Det lönar sig kanske inte att fortsätta debatten, men rent praktiskt tycker jag i alla fall att det är litet märkligt att inte ens utskottskansliet har känt till den här fördröjningen, och vi hade redan diskuterat en annan fördröjning. Så sent som i söndags visste man inte om att framläggandet av propositionen skulle skjutas fram till den 23 april, då kompletteringspropositionen läggs fram. Av den anledningen fann jag det nödvändigt att ta upp den här diskussionen i kammaren. Beskedet om att propositionen inte skulle läggas fram förrän den 23 april lämnades efter det att vi hade haft diskussioner i utskottet. Det är anmärkningsvärt att man från finansdepartementet inte har haft kontakt med framför allt finansutskottets kansli för att förhöra sig om möjligheterna till en senareläggning av propositionen om den kommunala sektorn.

Anf. 38 GRETHE LUNDBLAD (s):

Fru talman! Meningarna har i dag gått mycket isär när det gäller att ge vitsord om regeringens ekonomiska politik under det gångna året och även när det gäller vägvalet beträffande framtida medel i politiken. Men på en punkt är man så gott som ense – det tycker jag att man skall lägga märke till – nämligen att inflationen fortfarande är för hög i förhållande till prisutvecklingen i vår omvärld. Men medan den socialdemokratiska delen av finansut-

skottet helt riktigt konstaterar att inflationen har pressats ned från den höga ökningstakt som den hade under tidigare år, förbigås detta mest i de borgerliga motionerna. I den gemensamma borgerliga reservationen måste man t. o. m. spika fast en siffra från september 1982 för att man skall få ett lämpligt jämförelsetal. När man i betänkandet helt riktigt konstaterar att inflationen på årsbasis 1984 var den lägsta på fem år, blir man väl beskylld för att dansa skrytvals med väljarna.

Jag vill bestämt påstå att den entoniga borgerliga klagosången börjar bli tröttsam för stora grupper av svenska medborgare. Det är nämligen så att prisökningarna på dagligvaror och likaså på livsmedel under 1984 för första gången på fem år var under 10 %. Vi går åt rätt håll, men det finns en bit kvar att gå.

Dessa i och för sig optimistiska siffror får inte göras passiva när det gäller prisutvecklingen. Det är bra att man har fått ramar för löneavtal som inte pressar priserna uppåt, men det räcker inte. Dels är vår inflation högre än i många av våra konkurrentländer, både när det gäller handel och när det gäller varuproduktion, dels – vilket jag tycker är mycket allvarligt – är prisutvecklingen på dagligvaror, livsmedel och boende i lägenheter fortfarande snabbare än den övriga konsumentprisutvecklingen.

Detta ger oss en fingervisning om att stora löntagargrupper i sina dagliga levnadskostnader gör förluster i förhållande till den genomsnittliga prisutvecklingen därför att både mat och hyra utgör en så stor del av deras utgifter. Därför borde alla partier kunna ställa sig bakom en mer aktiv kamp mot inflationen i stället för att nöja sig med att förklara den med hänvisning till förändringar i penningmängd, ränteläge och dollarkurs.

Sedan 1983 har vårt priskontrollerande organ, statens pris- och kartellnämnd, fått begränsa sin aktivitet till att analysera och informera om prisutvecklingen. Vi är några socialdemokrater som i en motion har krävt att SPK också bör få instruktion om att överlägga med företagen i sådana fall då det uppenbaras prisökningar som inte synes rejält kostnadsrelaterade eller där underlaget för dem är svagt. Och varför bör man inte kunna kräva att det skall pågå en ständig kostnadsjakt i ett läge då en lägre inflation är av stort värde för medborgarna?

Ofta får lönekostnadsutvecklingen helt oförskyllt klä skott som inflationsorsak. När textilhandlarna häromdagen visade en utställning för några riksdagsmän, kunde vi konstatera att framställningspriset på plaggen ofta enbart utgjorde en mindre del av utförsäljningspriset. Eller vad sägs om priset 289 kr. för en svensk skjorta där fabrikspriset var 66 kr.? Över 200 kr. gick alltså till mellanleden. Det måste finnas kostnader både i partihandel, i distribution och i marknadsföring som kan angripas. Priset på våra baslivsmedel till svenska konsumenter borde också kunna sänkas för att därmed undvika kostnader för frysförvaring av överskotten och höga exportsubventioner för kött och fläsk. På område efter område när det gäller att tillhandahålla hushållen varor och tjänster bör man göra kostnadsgranskningar och prisjämförelser, för att efter hand få prisutvecklingen i paritet med andra nordiska länder och vissa europeiska länder.

Jag tror att en mer aktiv priskontrollverksamhet utan för tung byråkrati bör kunna åstadkomma en önskvärd självsanering hos handeln och distributionsföretagen. Personligen har jag uttalat ett önskemål om att en särskild inflationskommission bör tillsättas med direktivet att snabbtreda olika insatser för att få ned inflationen. Det skall handla om såväl generella ekonomiska insatser som specifika åtgärder för att påverka prisbildningen.

En sak är viktig att lägga märke till, och där vill jag motsäga Björn Molin som menade att inflationen drevs på av den förda skattepolitiken. Om man studerar några av orsakerna till inflationen, finner man att SPK:s analys ger besked om att de centrala politiska beslutens inflytande på prisökningarna under 1984 var det lägsta på fem år. Övriga orsaker har däremot inte påtagligt minskat sin andel.

Fru talman! Eftersom alla partier synes vara angelägna om en dämpad prisutveckling, bör det också i denna kammare kunna råda enighet om att alla möjliga insatser skall prövas för att begränsa inflationen under det budgetår som vi har framför oss, även om medlen är impopulära eller okonventionella. Om vi alla hatar inflationen, tycker jag också att vi måste bygga upp ett starkt försvar mot den. Jag hoppas att vi under detta riksmöte verkligen skall kunna vidta klara åtgärder för att uppnå målet en lägre inflation.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken)

Först biträdades reservation 1 av Björn Molin m. fl. med 137 röster mot 13 för reservation 2 av Carl-Henrik Hermansson. 146 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 148 röster mot 136 för reservation 1 av Björn Molin m. fl. 13 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (löntagarfonder)

Utskottets hemställan bifölls med 161 röster mot 136 för reservation 3 av Björn Molin m. fl.

Mom. 3 (förnyelsefonder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Björn Molin m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (utdelningsstopp på aktier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Björn Molin m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (kredit- och valutapolitiken)

Utskottets hemställan bifölls med 197 röster mot 94 för reservation 6 av Björn Molin m. fl. i motsvarande del. 6 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (statsskuldspolitiken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Björn Molin m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (sänkning av räntan)

Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 13 för reservation 7 av Carl-Henrik Hermansson.

Mom. 8 (prioriterad bankutlåning m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Nils Åsling och Rolf Rämgård – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (de allmänna riktlinjerna för budgetreglering)

Först biträdades reservation 12 av Carl-Henrik Hermansson med 18 röster mot 17 för reservation 11 av Björn Molin. 262 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 10 av Nils Åsling och Rolf Rämgård med 45 röster mot 13 för reservation 12 av Carl-Henrik Hermansson. 237 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdades reservation 9 av Lars Tobisson m. fl. med 78 röster mot 45 för reservation 10 av Nils Åsling och Rolf Rämgård. 174 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 148 röster mot 76 för reservation 9 av Lars Tobisson m. fl. 73 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 10 (riktlinjer för en aktiv finansförvaltning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Björn Molin m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (undantag från nolldirektiven för utredningar på handikappområdet)

Utskottets hemställan bifölls med 281 röster mot 14 för reservation 14 av Carl-Henrik Hermansson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 12 (besparingar inom den offentliga sektorn)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Nils Åsling och Rolf Rämgård – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (kreditgivning till affärsverk)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Lars Tobisson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (den kommunala ekonomin)

Först biträdades reservation 17 av Lars Tobisson m. fl., som ställdes mot dels reservation 18 av Nils Åsling och Rolf Rämgård, dels reservation 19 av Björn Molin, med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Lars Tobisson m. fl. – genom uppresning.

Mom. 15 (frisläppande av investeringsreserver)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Lars Tobisson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 16

Utskottets hemställan bifölls.

7 § Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande

1984/85:22 Friare nämndorganisation i landstingskommunerna (prop. 1984/85:98)

Utskottets hemställan bifölls.

8 § Stöd till politiska partier

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1984/85:24 om anslag till stöd till politiska partier (prop. 1984/85:100 delvis).

Anf. 39 HANS NYHAGE (m):

Fru talman! Tisdagen den 11 december 1984 beslutade riksdagen att fr. o. m. den 15 oktober 1984 höja det statliga partistödet med 16 milj. kr. till 95,5 milj. kr. Detta innebar en ökning med 20 % av anslaget till partierna. Beslutet var inte enhälligt – moderata samlingspartiet röstade emot.

Regeringen, liksom utskotts majoriteten, motiverade denna mycket kraftiga höjning med att det år 1972, vid partistödets tillkomst, förutsattes att stödet skulle omprövas med hänsyn till förändringar i penningvärdet. Även om så är fallet kan ju detta rimligen inte tas till intäkt för en slavisk bundenhet till beslutet tolv år senare utan minsta hänsyn till faktiskt rådande ekonomiska förhållanden.

Varje riksdag är i princip självständig i sitt handlande gentemot tidigare riksdagar. Varje riksdag måste fatta sina beslut mot bakgrund av de villkor som föreligger. Ingen kunde år 1972 förutse att de ekonomiska förhållandena 1984/85 skulle vara sådana, att det krävs mycket stor återhållsamhet när det gäller de statliga kostnaderna på snart sagt alla områden. Vi däremot, som i dag fattar beslutet, borde alla vara alldeles på det klara med detta. För oss är villkoren ingalunda sådana att det bara är att ösa på med statens utgifter, att vara spendersamma med skattebetalarnas pengar. För oss gäller ju att finna besparingar, att söka begränsa de offentliga utgifterna, om vi någon gång skall kunna komma till rätta med statens finanser. I all synnerhet måste ju detta gälla områden som inte tillhör de mest angelägna när det gäller

Onsdagen den
27 februari 1985

*Stöd till politiska
partier*

samhällets omsorg. Med bästa vilja i världen går det inte att åberopa att det statliga partistödet hör till de områden som måste prioriteras i bidragsgivningen. På detta område, om något, borde alla kunna inse att det går att visa återhållsamhet med anslagen.

Det var heller ingen liten ökning som riksdagsmajoriteten ansåg vara nödvändig med retroaktiv verkan. Samma regering som i hotfulla tongångar ställer krav på löntagarna att begränsa sina lönekrav till högst 5 % i påslag anser det vara riktigt att det egna partiet, och därmed också övriga partier, skall erhålla 20 % i ökat anslag. Där ställs sannerligen inte motsvarande krav som på löntagarna. Hur vill utskottets talesman motivera denna skillnad i synsätt? Vad är det som reellt gör att de politiska partierna plötsligt är i behov av 16 milj. kr. utöver de redan utgående 79,5 milj. kr.?

Herr talman! Moderata samlingspartiet kan inte ställa sig bakom en sådan, enligt vår mening, felaktig hantering av skattebetalarnas medel som det här varit fråga om. Vi inser att det statsfinansiella läget kräver stor återhållsamhet med statliga utgifter. Vi handlade därefter när beslutet om höjningen av partistödet togs i december. I konsekvens härmed yrkar vi nu att en återgång till tidigare bidragsnivå skall ske, dvs. anslaget skall omfatta 79,5 milj. kr.

Med det anförda yrkar jag bifall till den moderata reservationen.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 40 WIVI-ANNE CEDERQVIST (s):

Herr talman! Lagen om statligt stöd till politiska partier antogs av riksdagen 1972. Vid lagens tillkomst utgick man från att anslaget kontinuerligt skulle räknas upp med hänsyn till förändringar i penningvärdet. Det är ett led i den politiska demokratin att partierna erhåller ekonomiskt stöd för att kunna bedriva en självständig politisk verksamhet.

Partistödet innebär en frihet för de politiska partierna att kunna vara oberoende av ovidkommande intressen.

Samtliga partier här i riksdagen har sedan lagens tillkomst 1972 varit överens om dessa principer ända fram till förra året.

I höstas hoppade moderata samlingspartiet av från dessa gemensamma ståndpunkter.

Så är fallet även i dag.

Moderaterna sade då nej till en uppräknning av partistödet till 95,5 milj. kr.

Motiveringen var då bl. a. att det finns en fara för att partistödets storlek kan leda till risker för partiernas självständighet. Det är häpnadsväckande, herr talman.

Den motiveringen strider helt mot den grundsyn på partistödets värde för partiernas frihet och oberoende som samtliga politiska partier tidigare haft.

I det betänkande vi nu behandlar, KU 1984/85:24, har moderaterna en reservation där man vidhåller sin ståndpunkt från förra året. I reservationen yrkas avslag på budgetpropositionen och bifall till motion 1984/85:2324, vilket innebär en sänkning av partistödet till 79,5 milj. kr.

Utskottets majoritet hemställer att riksdagen avslår motion 1984/85:2324 och bifaller propositionen om ett förslagsanslag på 95,5 milj. kr. till stöd för politiska partier för budgetåret 1985/86.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till denna utskottets hemställan samt till förslaget till lag om ändring i lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier. Jag yrkar således avslag på den moderata reservationen.

Anf. 41 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! I mitt förra inlägg begärde jag att utskottets talesman skulle motivera skillnaden i synsätt, skillnaden mellan de mycket långtgående kraven på återhållsamhet vad gäller löntagarna och den mycket generösa bidragsgivningen när det gäller partierna. Tyvärr fick jag ingen sådan motivering i det anförande som utskottets talesman höll.

Jag frågade också: Vad är det som nu motiverar en höjning med hela 20 % – alltså 16 milj. kr. – i jämförelse med de förhållanden som rådde för bara några månader sedan? Det vore angeläget att få utskottets talesmans motivering till varför detta anses nödvändigt i en tid när vi alla borde vara överens om att det gäller att vara mycket återhållsam med de statliga utgifterna. Det är också med detta som vi motiverar vårt yrkande om en återgång till ett stöd på 79,5 milj. kr. – nämligen att tiden nu inte är sådan att det kan vara rimligt att öka kostnaderna med hela 20 %. Just på detta område anser vi det rimligt att spara på statens kostnader. Därför har vi också framställt vårt yrkande.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (stöd till politiska partier)

Utskottets hemställan bifölls med 214 röster mot 75 för reservationen av Anders Björck m. fl.

9 § Föredrags

Konstitutionsutskottets betänkanden

1984/85:25 Anslag till Allmänna val (prop. 1984/85:100 delvis)

1984/85:26 Anslag till Datainspektionen (prop. 1984/85:100 delvis)

Vad utskottet hemställt bifölls.

10 § Föredrags

skatteutskottets betänkanden

1984/85:27 om begränsning av avdragsrätten för förluster på optionsskuld-
brev (prop. 1984/85:97) och

1984/85:29 om skattereduktion för fackföreningsavgift.

Anf. 42 ANDRE VICE TALMANNEN:

Skatteutskottets betänkanden 27 och 29 kommer att debatteras i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså skatteutskottets betänkande 27 om begränsning av avdragsrätten för förluster på optionsskuldebrev.

Avdragsrätten för förluster på optionsskuldebrev

Anf. 43 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Ett av problemen i svenskt näringsliv är anskaffningen av riskvilligt kapital. Förutom att direkt låna upp pengar använder sig företagen av utgivande av nya aktier – alltså nyemissioner – och utgivande av konvertibla skuldebrev.

På senare tid har ytterligare en form av kapitalanskaffning blivit mycket använd, nämligen utgivande av s. k. optionslån. Dessa består av en optionsrätt till nyteckning av aktier samt ett skuldebrev som ofta är ganska lågförräntat. Denna nya anskaffningsform har varit skatteförmånligare än både nyemission och utgivande av konvertibla skuldebrev och har därför blivit mycket populär. Skatteförmånen har bestått i att hela värdet av optionslånet lagts på skuldebrevet, medan optionsrätten erhållits utan kostnad. Vid försäljning av enbart det lågförräntade skuldebrevet har den realisationsförlust som då uppstått varit fullt avdragsgill mot reavinster vid aktieförsäljning.

Den 5 december förra året publicerade kapitalvinstkommittén ett delbetänkande, vari föreslogs att denna skatteförmån vid försäljning av optionsskuldebrev skulle stoppas. I det läget klippte finansministern till direkt och föreslår nu i en proposition att reaförlust vid avyttring av ett skuldebrev, som utgivits i samband med optionsrätt att teckna aktie, inte skall vara avdragsgill, om besked om utgivning fattats efter den 5 december 1984.

Även om man kan instämma i synpunkten att anskaffning av riskvilligt kapital till näringslivet i huvudsak bör vara skattemässigt neutral, finns det enligt min uppfattning ingen anledning att utan sedvanlig remissbehandling drämma till med ett omedelbart stopp. Utan att i dagens läge ha anledning att gå in i själva sakfrågan vänder sig den moderata reservationen mot handläggningen av kapitalvinstkommitténs betänkande.

Med det sagda, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Anf. 44 RUNE CARLSTEIN (s):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 27 behandlas avdragsrätten för förluster vid försäljning av skuldebrev förenade med optionsrätt att förvärva aktier.

Sedan 1973 har det funnits möjlighet att ta upp lån mot sådana skuldebrev. Under den tioårsperiod som möjligheten funnits har den utnyttjats mycket sparsamt. Det är först under de allra senaste åren som tillvägagångssättet blivit vanligare och främst sedan två mål i regeringsrätten blivit klara i december 1983.

Räntesatsen för de här lånen har i allmänhet legat på 7 à 8 %, alltså väsentligt under marknadsräntan för obligationer och förlagsbevis. Vid avyttringen av skuldebrev har den låga räntesatsen medfört att betydande realisationsförluster har kunnat redovisas. Genom att enbart avyttra skuldebrev men bibehålla optionsrätten har man skaffat sig en avdragsrätt, samtidigt som man behållit förköpsrätten till aktierna.

Fördelarna med det tillvägagångssättet har blivit snabbt kända. På åtta à nio månader ökade aktiviteterna på optionslånemarknaden till ca 6 miljarder kronor, från att tidigare ha legat på ett årsbelopp under 100 milj. kr.

I det läget ansåg finansministern det nödvändigt att vidta omedelbara åtgärder, och det skedde genom att ett avdragsförbud meddelades för reaförluster på optionsskuldebrev, utgivna efter den 5 december 1984.

Kapitalvinstkommittén har lagt fram ett förslag till nya regler för beskattning av lån av det här slaget. I avvaktan på remissbehandling och att slutligt ställningstagande kan ske till kapitalvinstkommitténs förslag är det nödvändigt att stoppa den pågående handeln med skuldebrev.

Utskottet är nästan enigt. Inte överraskande har moderaterna en annan uppfattning. De anser att hanteringen kan tillåtas fortsätta intill dess att permanenta regler kan fastställas. Utskottsmajoriteten delar inte den uppfattningen utan anser det angeläget att man snabbast möjligt sätter stopp för den pågående handeln, med åtföljande fiktiva förlustavdrag.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 45 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Inte överraskande, säger Rune Carlstein, har det varit moderaterna som brutit enigheten i skatteutskottet i den här frågan. Jag tar det som en komplimang, för det visar att vi vill att ärendena skall handläggas ordentligt, att man skall ha en sedvanlig remissomgång innan riksdagen fattar beslut.

Vi tyckte inte att det gjorde så hemskt mycket om vi hjälpte företagen att skaffa riskvilligt kapital på ett skattefördelaktigt sätt, även om jag är medveten om – och det sade jag i mitt inledningsanförande – att man bör ha största möjliga skatteneutralitet. När remissomgången har genomförts och den proposition som följer behandlas i riksdagen senare i vår, är det mycket möjligt att vi tar ställning i likhet med kapitalvinstkommittén, men det skall först vara en ordentlig remissomgång.

Det hade varit intressant, om finansministern haft lika brått att klämma till med lagstiftning i andra fall som jag tycker har varit upprörande ur skattesynpunkt. Ett sådant är det med snickaren Hjortberg i Göteborg. Ett annat är det s. k. Kistnerfallet, där det visade sig att arvsskatt, reavinstskatt på aktier och omsättningsskatt på aktier tog mer än hela arvet, och dödsboet var tvunget att gå i konkurs för att över huvud taget få något över. I ett tredje fall visade det sig att gåvoskatt skall betalas trots att någon gåva inte har utgivits.

Det är tre fall där det också varit befogat med en snabb lagstiftning.

Onsdagen den
27 februari 1985

*Avdragsrätten
för förluster på
optionsskuldebrev*

Anf. 46 RUNE CARLSTEIN (s):

Herr talman! Det är ju ändå så att man mycket snabbt tecknat sådana här skuldebrev på ett belopp om 6 miljarder kronor. Det är alltså kapitalstarka personer som utnyttjar en möjlighet att skaffa sig fiktiva förluster, mot vilka de kan kvitta reavinster på andra områden. På det sättet skaffar de sig skatteförmåner. Man tycker att vi då borde kunna bli sams om att se till att detta inte får fortsätta.

Knut Wachtmeister tycker att detta kan få fortgå. Det är naturligtvis stilenligt för moderaterna att hantera saken på det sättet. Det är uppenbart att det är andra skattebetalare som får sitta emellan och stå för fiolerna, när de som har möjlighet att spekulera på detta sätt skaffar sig förmåner.

Jag tycker att det är utomordentligt angeläget att man snabbast möjligt täpper till ett sådant hål.

Anf. 47 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag kan bara upprepa vad jag tycker: Varje lagförslag som kommer på riksdagens bord skall vara ordentligt förberett. Denna lagstiftning har funnits sedan 1973. Även om den har utnyttjats först under senare tid, har dock möjligheterna funnits. Det hade då inte gjorts så mycket om denna lagstiftning fått vara kvar ytterligare ett halvår till dess utredningen blivit ordentligt remissbehandlad och vi fått ett heltäckande beslutsunderlag.

Anf. 48 RUNE CARLSTEIN (s):

Herr talman! Detta förhållande blev uppenbart först efter det att ett par domar fallit i regeringsrätten. Mycket snabbt började man då utnyttja denna möjlighet. På åtta à nio månader tecknade man, som jag tidigare sagt, sådana här lån på drygt 6 miljarder kronor.

Nu säger Knut Wachtmeister att vi borde kunna vänta. Om man hade gjort det, hade det kanske i snabb takt tillkommit ytterligare 6 à 8 miljarder i sådana här lån med mycket stora förluster som man hade kunnat kvitta mot reavinster på aktiehanteringen.

När man ser att det är ett så uppenbart fel, kan det inte vara tillfredsställande att man inte rättar till det snabbast möjligt.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om skatteutskottets betänkande 29.)

Anf. 49 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera skatteutskottets betänkande 29 om skattereduktion för fackföreningsavgift.

Onsdagen den
27 februari 1985

Skattereduktion för fackföreningsavgift

Anf. 50 KARL BJÖRZEN (m):

Herr talman! Frågan om fackföreningsavgifters behandling i skattehänseende har under en lång följd av år varit föremål för uppmärksamhet i utredningar, i riksdagsdebatter och i andra sammanhang.

Sedan ett förslag i frågan hade utarbetats 1980 och remissbehandlats, biföll riksdagen hösten 1981 ett enigt skatteutskotts hemställan att bl. a. de konfliktbidrag som betalades ut av fackföreningar och arbetsgivarorganisationer skulle bli föremål för en fullständig redovisning och kartläggning, innan man tog slutlig ställning till frågan om avdrag för fackföreningsavgifter.

Denna begäran har regeringen ännu inte tillmötesgått. Däremot har socialdemokraterna med stöd av vpk och i strid mot riksdagens tidigare uttalande genomdrivit en rätt till skattereduktion för fackföreningsavgifter.

När denna skattereduktion infördes skedde det utan den beredning som regeringsformen föreskriver. Bl. a. underlät regeringen att inhämta lagrådets uppfattning i frågan.

Sekretessfrågan var inte tillräckligt utredd. Det var en av de invändningar vi hade från de borgerliga partiernas sida. Med särskild hänvisning till detta begärde både konstitutionsutskottet och skatteutskottet att frågan skulle remitteras till lagrådet. Den socialistiska majoriteten avvisade denna begäran med motivering att dröjsmålet när det gäller frågans behandling skulle leda till avsevärt men. Vi på den borgerliga sidan har sedan dess upprepade gånger föreslagit att denna skattereduktion skall avskaffas. Vi gör det därför att vi bedömer integritetsfrågan som särskilt känslig. Därför anser vi fortfarande att hanteringen av frågan, när skattereduktionen infördes, inger betänkligheter och oro för framtiden.

Frågan har alltså debatterats flera gånger med anledning av motioner från de borgerliga partierna. Då har vi, liksom när reduktionen infördes, haft även andra argument mot denna skattereduktion. Vi har påpekat bl. a. att införande av denna reduktion innebar ett totalt avsteg från den strävan som annars präglat förändringarna på skatteområdet, nämligen förenklingar för både myndigheter och enskilda.

När riksdagen våren 1982 beslutade om den treåriga skattereform som vi fått leva med talades det mycket om förenklingar. Då slopades också en del avdrag, bl. a. försäkringsavdrag, för att förenkla systemet. Man införde ett schablonavdrag för löntagarna, även detta för att få bort små avdrag och för att förenkla systemet. Men redan ett halvår senare lades det fram ett förslag som gick i rakt motsatt riktning och som innebar administrativt krångel. Vi har påpekat svårigheterna att renodla fackföreningsavgiften till att utesluta omfatta utgifter för facklig verksamhet samt svårigheterna att kontrollera att denna renodling blir rätt utförd. Ove Eriksson har i motion 311 särskilt berört denna del, varför jag överlåter åt honom att närmare utveckla detta argument.

Mot den bakgrund som jag här skisserat och av rättviseskäl bör enligt reservanternas mening lagstiftningen om skattereduktion för fackförenings-

*Skattereduktion för
fackföreningsavgift*

avgift upphävas. En sådan åtgärd är motiverad också av samhällsekonomiska skäl, står det i reservationen. Från moderata samlingspartiets sida är vi angelägna om att framhålla att det samhällsekonomiska utrymme som kan skapas för skattelättnader bör utnyttjas omsorgsfullt och åtgärder bör sättas in framför allt i form av lättnader som innebär stimulans åt arbete och sparande samt stimulans åt näringslivets investeringsvilja och produktionsförmåga. Lagen om skattereduktion för fackföreningsavgifter uppfyller enligt vår mening inte detta krav. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen i skatteutskottets betänkande 29.

Anf. 51 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande 29 behandlas på nytt frågan om avdragsrätt för fackföreningsavgifter. Anledningen till att frågan nu återkommer är framför allt den att regeringen inte verkställt det beslut som riksdagen antog hösten 1981, grundat på ett förslag från ett enhälligt skatteutskott, innebärande att en fullständig redovisning och kartläggning skulle göras bl. a. om det konfliktbidrag som betalas ut av fackföreningar och arbetsgivarorganisationer. Detta skulle göras innan man tog ställning till frågan om avdrag för fackföreningsavgifter.

Trots detta enhälliga beslut i såväl skatteutskottet som i riksdagens kammare har regeringen inte verkställt riksdagens beslut. Detta är beklagligt. Om regeringen hade verkställt riksdagens beslut hade det funnits faktaunderlag för att man skulle kunna ta ställning till frågan.

Vilket underlag har utskottet för påståendet att olikheterna i skattehänseende mellan arbetsgivares och arbetstagares medlemsavgifter nu i huvudsak anses undanröjda genom den begränsade skattereduktionen för fackföreningsavgifter? Det framgår inte vad man grundar detta påstående på. Föreligger någon hemlig utredning som har klarlagt detta? I så fall: Varför redovisas inte detta? Är detta endast ett ordval utan någon underbyggnad? Ett svar från utskottsmajoritetens företrädare på denna fråga skulle vara värdefullt. Man kan också fråga: Vad är socialdemokraternas motiv för denna avdragsrätt, på det speciella sätt som den är utformad? Denna fråga måste ställas på nytt när regeringen nu talar om att man skall höja schablonavdraget för löntagarna. Inte ens då verkar det som om avsikten är att man skall föra in fackföreningsavgiften under schablonavdraget.

Socialdemokraterna har tidigare förfäktat uppfattningen att reglerna vid deklarationen skall vara enkla och att man skall begränsa avdragsmöjligheterna för att göra systemet enkelt. Men när det gäller fackföreningsavgiften får man intrycket att regeringen har en rakt motsatt uppfattning.

Herr talman! Centern vidhåller sin tidigare uppfattning, som klart deklarerades vid riksdagsbeslutet hösten 1981 och som sedan upprepades vid denna frågas behandling vid senare tillfälle. Den har också framförts såväl i motion som i reservation.

Från denna utgångspunkt yrkar jag bifall till den reservation som är fogad till utskottsbetänkandet.

Onsdagen den
27 februari 1985

*Skattereduktion för
fackföreningsavgift*

Herr talman! Ett av skälen till att folkpartiet sadé nej till den skattereduktion för fackföreningsavgifter som riksdagens socialistiska majoritet drev igenom hösten 1982 var att förslaget inte skapar skattemässig jämställdhet mellan arbetsgivarnas och löntagargruppernas kostnader för facklig verksamhet. Konfliktersättningarna till löntagarna är skattefria, medan arbetsgivarnas ersättning är skattepliktig.

I och med det system som vi har i vårt land med fria organisationer på arbetsmarknaden, som under frihet från inblandning av staten har till uppgift att reglera villkoren mellan företag och anställda på ett relativt stort område, är det naturligtvis av fundamental betydelse att neutralitet och rättvisa i beskattningen kan råda.

För att riksdagen skulle få det nödvändiga underlaget för att kunna fatta riktiga beslut på detta område beslutades också på skatteutskottets initiativ att de konfliktbidrag som betalades ut av fackföreningarna och arbetsgivarorganisationerna skulle bli föremål för en fullständig redovisning och kartläggning innan man tog slutlig ställning till frågan om avdrag för fackföreningsavgifter. Riksdagen har aldrig förelagts någon sådan redovisning. Det är också ganska uppenbart att det i dag inte råder någon neutralitet i detta avseende. Folkpartiet vill därför avskaffa skattereduktionen för fackföreningsavgifter.

När regeringen och riksdagsmajoriteten nonchalerade det tidigare riksdagsbeslutet om redovisning och kartläggning, motiverades detta med att skattereduktionen var nödvändig för att klara avtalsrörelsen.

En dag som denna, när vi nyss avslutat finansdebatten, kan det finnas skäl att utöver vad som sagts av de båda tidigare talarna också sätta in denna fråga i ett litet längre perspektiv när det gäller regeringens skattepolitik. Bilden blir då ytterligt förvirrande och på sitt sätt en illustration över den desperata skattehöjarpolitik som socialdemokraterna för och alltid fört.

Denna skattereduktion, som i normalfallet uppgår till maximalt 480 kr., var helt nödvändig, sade man, för att klara avtalsrörelsen för 1983. Regeringen fann den t. o. m. så viktig att man svek skatteuppgörelsen med mittenpartierna delvis på grund av denna fråga. Årets avtalsrörelse är ju inte mindre viktig – alla avtalsrörelser är viktiga. Nu har regeringen satsat hela sin prestige på att ge löntagarna en reallönförbättring. Hur skall man klara det? Jo, man tvingas på nytt ta till provisoriska spetsfundigheter med en skatterabatt på 500 kr. De svenska medborgarna och skattebetalarna vet över huvud taget inte vilka regler som kommer att gälla. Så sent som i onsdags, dvs. för en vecka sedan, dementerade finansministern att det skulle ha getts något sådant löfte. I dag har vi fått en bekräftelse därpå. En sund skattepolitik kan aldrig byggas på sådana jippon – det har jag sagt tidigare från denna talarstol.

Skattehöjarpolitiken skapar problem, inte minst för avtalsrörelsen. Låt mig ge ett exempel. Den nya fastighetsskatten tar redan i år tillbaka ett belopp som ganska väl motsvarar skattereduktionen för fackföreningsavgifter för en inkomsttagare som bor i villa. Den reduktionen var ju nödvändig

Onsdagen den
27 februari 1985

*Skattereduktion för
fackföreningsavgift*

för att klara avtalsrörelsen. Inemot hälften av LO-medlemmarna blir på detta sätt så att säga av med skattereduktionen för fackföreningsavgiften.

Nu måste regeringen hitta på något nytt, och då kommer man med denna skatterabatt. Men nästa år fördubblas fastighetsskatten, och då är skatterabatten borta – den gäller ju bara ett år. Därmed blir dessa villaboende LO-medlemmar och tjänstemän av med dubbelt så mycket pengar som i år. År 1987 tar således höjningen av fastighetsskatten tillbaka skattereduktionen för fackföreningsavgiften tre gånger om.

Min fråga till er socialdemokrater blir därför: Hur skall ni klara avtalsrörelserna i fortsättningen? Det går inte att bedriva skattepolitik på det här sättet. Vi kan inte heller i ett land med ett näringsliv och fria förhandlingar, som vi ju har i Sverige, leva med sådana orättvisor på detta område.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den reservation som är fogad vid det betänkande som vi nu har debatterat.

Anf. 53 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är sjätte gången som vi här i kammaren debatterar frågan om skattereduktion. Förra gången fattade jag mig mycket kort, men den här gången skall jag ta kammarens tid i anspråk litet längre, trots att jag vet att det är tidspress även i dag.

Riksdagen antog hösten 1982 en proposition med förslag om bl. a. rätt till skattereduktion för fackföreningsavgift. De nya bestämmelserna innebär att skattereduktion medges med 40 % av den medlemsavgift som en arbetstagarer har erlagt till sin fackförening. Underlaget är dock maximerat till 1 200 kr., varför reduktionen kan bli högst 480 kr. Utskottet underströk vid den tidigare behandlingen angelägenheten av att fackföreningsavgiften genom organisationernas försorg renodlades så att den omfattade uteslutande utgifter för facklig verksamhet.

Kritiken mot den tidigare gällande ordningen har framför allt riktat sig mot att behandlingen av medlemsavgifter resp. konfliktersättningar varit förmånligare för arbetsgivarorganisationerna och deras medlemmar än för fackföreningarna och deras medlemmar.

Genom den införda, begränsade skattereduktionen för fackföreningsavgift får den kritiserade olikheten i beskattningshänseende mellan arbetsgivarernas och arbetstagarernas medlemsavgifter anses i huvudsak ha undanröjts.

I ett betänkande från skatteutskottet, då utskottet hade borgerlig majoritet, uttalades enhälligt följande: "Utskottet kan biträda den av motionärerna framförda uppfattningen att enligt gällande bestämmelser den rent skattemässiga behandlingen av medlemsavgifter resp. konfliktersättning är förmånligare för arbetsgivarorganisationer och deras medlemmar än för fackföreningar och deras medlemmar --- skillnaden i den skattemässiga behandlingen av avgifter till fackföreningar och till vissa arbetsgivarorganisationer är otillfredsställande och bör undanröjas."

Om de borgerliga då ansåg att det system som rådde tidigare var "otillfredsställande" måste man fråga sig varför de nu motionerar om en återgång till det system de för bara ett par år sedan ansåg borde undanröjas.

De farhågor för skyddet av den enskildes integritet som framförts i den moderata motionen är minst sagt betydligt överdrivna. Den skattskyldige kan antingen genom sin organisation eller själv ansöka om skattereduktion. Organisationen skall dessutom i god tid underrätta medlemmarna om storleken av den reduktionsgrundande avgiften, och dessa har då möjlighet att komma med erinringar mot beloppets storlek eller att meddela om de inte önskar någon reduktion. Jag tillåter mig, herr talman, att läsa ur ett brev från ett fackförbund till dess medlemmar:

”Uppgifter om ovanstående belopp sänder vi till riksskatteverket tillsammans med ditt personnummer. Riksskatteverket ombesörjer att 40 % av beloppet utgör skattereduktion. I det ovan angivna beloppet är avgiften till arbetslöshetsförsäkringen, 13 kr. i månaden, inte inräknad, eftersom denna inte är skattereducerande. Om du inte önskar att vi lämnar dessa uppgifter eller anser att beloppet är felaktigt, måste du före mars månads ingång skriftligen meddela förbundet om detta.”

En anteckning om skattereduktionen sker alltså i skattelängden. Men var och en som vill undvika en sådan anteckning har möjlighet att avstå från skattereduktionen. Någon anledning att av hänsyn till den personliga integriteten medge skattereduktion endast i sådana fall då yrkande om reduktion framställts i deklarationen föreligger enligt vår mening inte, eftersom en anteckning om reduktion också måste ske i skattelängden även i sådana fall då yrkande framställs i deklarationen. Jag erinrar om att underlaget för skattereduktion, enligt uttalande av riksdagen under förarbetet, uteslutande får omfatta utgifter för rent facklig verksamhet. Riksdagsbeslutet bygger således på förutsättningen att riksskatteverket och de fackliga organisationerna renodlar underlaget för reduktionen till att omfatta uteslutande sådana utgifter. Riksskatteverket har också den 24 november 1983 utfärdat särskilda anvisningar till taxeringsnämnderna. Jag citerar ur dessa anvisningar: ”Underlaget, fackföreningsavgiften, skall vara reducerat med avgift till arbetslöshetskassa, försäkringspremier, bidrag till andra organisationer än den fackliga, t. ex. politiska partier och bidrag till dags- och veckopressen. Bidrag till egna medlemstidningar m. m. får däremot ingå i underlaget.”

Erfarenheterna av de nya bestämmelsernas praktiska tillämpning är, herr talman, ännu mycket begränsade. Lagstiftningen trädde i kraft vid förra årets taxering. Det finns enligt vår mening alltför litet underlag för att nu begära en utredning.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till skatteutskottets hemställan och avslag på den borgerliga reservationen.

Onsdagen den
27 februari 1985

*Skattereduktion för
fackföreningsavgift*

Anf. 54 KARL BJÖRZÉN (m) replik:

Herr talman! Anita Johansson upprepar för sjätte gången den motivering som har stått i alla utskottsbetänkanden, att olikheten i beskattningshänseende mellan arbetsgivarnas och arbetstagarnas medlemsavgifter genom en begränsad rätt till skattereduktion för fackföreningsavgifter kan anses ha i huvudsak undanröjts, medan vi från den borgerliga sidan påpekar att någon neutralitet eller rättvisa inte föreligger. Här har vi alltså olika meningar. Vore det inte då bra, Anita Johansson, om regeringen fullföljde uppdraget från en enhällig riksdag att kartlägga detta område ordentligt och lägga fram en fullständig bild, så att vi kan få den här oenigheten ur världen?

Sedan kritiserade Anita Johansson oss på den borgerliga sidan och menade att om man avskaffar den här lagen återgår man till förhållanden som är sämre än de nu rådande. För att inte uppta tiden alltför länge vill jag råda Anita Johansson att också ta en titt på vad som i reservationen står skrivet under mom. 4.

Anf. 55 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Anledningen till att denna fråga återkommer är framför allt att riksdagens beslut 1981 inte har verkställts. Det gäller den kartläggning som riksdagen då begärde för att man skulle få en grund att bygga ett ställningstagande på i denna fråga. Nu återupprepar Anita Johansson att genom beslutet om skattereduktion för fackföreningsavgifter har olikheten i skattehänseende mellan arbetsgivarorganisationerna och fackföreningarna tagits bort. Vad grundar man detta uttalande på? Jag ställde den frågan och bad om ett svar på den i mitt förra inlägg, men något svar har jag inte fått. Det är ju det som riksdagen har begärt, som motionärerna har begärt och som begärs i reservationen. Varför läggs inte denna redogörelse fram, så att vi kan få ett underlag för vårt ställningstagande?

När Anita Johansson säger att alltför kort tid har förflutit efter beslutet för att man skall göra en utredning, så förstår jag inte den invändningen. Denna utredning och kartläggning borde ha gjorts innan beslutet fattades. Det är ju så vi brukar göra när det gäller frågor av denna art.

Anf. 56 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Anita Johansson påstod att de gamla reglerna var förmånligare för arbetsgivarorganisationerna än för löntagarorganisationerna. Det är möjligt att det inte rådde fullständig balans, men vi vill att det skall bli en neutralitet på detta område, och då bör man gå in och göra den utvärdering och redovisning som riksdagen har begärt.

Det är riktigt att avgiften till Arbetsgivareföreningen och branschförbund varit och fortfarande är avdragsgill, samtidigt som konfliktersättningen är skattepliktig. Det är den kongruens som vi har i svensk skattelagstiftning. När det gäller löntagarorganisationerna var medlemmarnas avgifter inte avdragsgilla, men så har heller inte utfallande konfliktersättning varit skattepliktig. Där gällde alltså samma kongruens. Genom skattereduktionen har denna kongruens i skattelagstiftningen rubbats. Det hade som sagt varit

värdefullt om vi före detta beslut hade fått en sådan ordentlig redovisning som riksdagen begärt. Det är inte alls säkert att det beslut som hade blivit följden av en sådan redovisning skulle ha sett ut så som det som nu är fattat om skattereduktion för fackföreningsavgifterna.

Nr 91

Onsdagen den
27 februari 1985

*Skattereduktion för
fackföreningsavgift*

Anf. 57 ANITA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag förstår mig inte på Kjell Johansson riktigt. Han sade att vi hade skattehjälpolitik och han försökte gå in på något slags allmän skattedebatt i sitt inlägg om skattereduktionen. Det är faktiskt en skattereduktion som vi socialdemokrater har föreslagit för de breda grupperna i samhället. Mitt intryck kvarstår, herr talman, att det handlar om konstlade och krystade argument så fort det gäller någonting som gynnar svensk fackföreningsrörelse.

Anf. 58 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Man sade ju faktiskt att skattereduktionen var en förutsättning för att det skulle bli en återhållsam lönerörelse. Detta har majoriteten i skatteutskottet själv skrivit och därför finns det väl anledning att fråga sig varför skattereduktionen behövs, om det nu ifrågasätts om den när det gäller organisationerna är befogad av rättviseskäl. Med mitt anförande vill jag bara, Anita Johansson, visa att den enda anledningen till att det behövs sådana här ingrepp inför avtalsrörelserna är den att socialdemokraterna driver en skattehjälpolitik. Ni driver upp skatterna på ett sådant sätt att det sedan måste bli reduktioner av det här slaget.

Anf. 59 OVE ERIKSSON (m):

Herr talman! I detta betänkande behandlas min motion 311 angående avskaffande eller begränsning av skattereduktionen för fackföreningsavgift. Den begränsning som jag föreslår gäller den del av avgiften som rör partiavgiften för medlemmar, kollektivanslutna till det socialdemokratiska partiet.

I inget annat fall kan avgifter eller gåvor till ideella eller politiska föreningar undandras beskattning. Med tanke på övriga politiska partier som inte accepterar kollektivt anslutna medlemmar är förhållandet uppenbart orättvist.

Skatteutskottets majoritet avfärdar mitt yrkande litet lättvindigt. Utskottet konstaterar att skattereduktionen, enligt förarbetena till lagförslaget om skattereduktion för fackföreningsavgift, endast får omfatta utgifter för rent facklig verksamhet. I betänkandet skrivs: "Riksdagsbeslutet bygger således på förutsättningen att RSV och de fackliga organisationerna renodlar underlaget för reduktionen till att omfatta uteslutande sådana utgifter."

Tillåt mig, herr talman, tvivla på att detta sker. Jag känner i alla fall exempel på att skillnad i skattereduktion beträffande kollektivanslutna medlemmar och sådana som genom reservation står utanför det socialdemokratiska partiet inte har gjorts. Om detta beror på förbiscende av fackföreningen eller riksskatteverket undandrar sig mitt bedömande.

Onsdagen den
27 februari 1985

*Skattereduktion för
fackföreningsavgift*

Att en fackförening drar sig för att ange att en medlem är kollektivansluten till det socialdemokratiska partiet kan dock vara förklarligt. Från partihåll understryks ju att den här hanteringen sker med stor diskretion för att man skall kunna skydda den personliga integriteten. Att då uppge olika fackliga avgifter är ju att direkt peka ut den som är eller inte är socialdemokrat genom kollektivanslutning.

Min motion har sitt upphov i den utfrågning som konstitutionsutskottet gjorde med den socialdemokratiska partisekreteraren Bo Toresson den 8 november 1983. Enligt protokollet redogjorde Bo Toresson för hur man förfar med reservationsrätt och avgifter. Han konstaterade att det finns två varianter. Enligt den ena sänder man tillbaka partiavgiften till dem som anmäler reservation. Enligt den andra, som enligt Bo Toresson är den vanligaste, uttaxeras samma avgift för båda kategorierna medlemmar. Bo Toresson uttalade vidare: "I de fall där någon har reserverat sig stannar avgiften i den fackliga organisationen och används för andra ändamål. I en del fall har man sagt att pengarna går in i avdelningens budget för studier och information."

Samma avgift för kollektivanslutna och icke kollektivanslutna medlemmar, integritetsaspekten som gör att både fack och parti uppger sig vilja skydda den enskilde medlemmen: medge att det kan finnas svårigheter att dra ur partiavgiften när det gäller att bestämma skattereduktionen för fackföreningsavgift.

Längre fram i utfrågningen ställde jag följande direkta fråga till Bo Toresson: "Betyder det att man när man uppger vilken avgift som betalas skiljer mellan dem som är kollektivt anslutna och dem som reserverat sig?" Bo Toresson genmålde: "Den frågan kan jag inte besvara."

Herr talman! Uppenbart råder här den orättvisa som jag påtalat i motionen. Medlemmar, kollektivt anslutna till det socialdemokratiska partiet, får, eller kan få, skattereduktion på partiavgiften. Alla andra som efter egen övertygelse väljer att gå in i ett parti får inte motsvarande skattereduktion.

När Anita Johansson citerar ur de anvisningar som går ut till taxeringsnämnderna, noterar jag att man räknar med samma förutsättning, nämligen att vissa saker skall vara undantagna. Då läser Anita Johansson upp "bidrag till andra organisationer, t. ex. politiska organisationer". Men här gäller inte ett bidrag utan en avgift, en medlemsavgift. Den är alltså inte ens enligt anvisningarna undantagen från denna skattereduktion.

Herr talman! Orättvisan försvinner om skattereduktionen för fackföreningsavgifter slopas. Därför yrkar jag bifall till den borgerliga reservationen. I andra hand – om detta yrkande inte vinner bifall – yrkar jag bifall till andrahandsyrkandet i motion 311, att riksdagen beslutar att den del av fackföreningsavgiften som är medlemsavgift till det socialdemokratiska partiet undantas från skattereduktion.

Anf. 60 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag måste bara fråga: Litar inte Ove Eriksson på det samlade skatteutskottet, där vi har varit helt eniga om att bidrag till politiska organisationer skall avskiljas från reduktionen för fackföreningsavgift. Litar inte Ove Eriksson på riksskatteverket? Litar inte Ove Eriksson på de fackliga organisationerna?

Det är frågor som verkligen måste ställas.

Anf. 61 OVE ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag litar inte på att allting kan komma fram. Misstag kan ske, och sådana har uppenbarligen skett. I det läget blir det en skattereduktion också för en partiavgift, och det tycker jag är fel.

Överläggningen var härmed avslutad.

Skatteutskottets betänkande 27

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Skatteutskottets betänkande 29

Mom. 1 (slopande av skattereduktionen för fackföreningsavgift)

Utskottets hemställan bifölls med 160 röster mot 133 för reservationen av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del.

Mom. 2 (underlag för skattereduktion)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservationen av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del.
dels motion 311 av Ove Eriksson i motsvarande del,
bifölls med acklamation.

Mom. 3 (villkor för skattereduktion)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (avgifter till arbetsgivares partsorganisation)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

11 § Föredrogs

Skatteutskottets betänkande

1984/85:31 Kyrkoskatt

Utskottets hemställan bifölls.

Onsdagen den
27 februari 1985

*Preskriptions-
hinder vid skatte-
brott*

12 § Preskriptionshinder vid skattebrott

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1984/85:14 om preskriptionshinder vid skattebrott, m. m. (prop. 1984/85:47).

Anf. 62 BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Ärendet som vi skall behandla gäller preskriptionshinder vid skattebrottslighet. Låt mig inledningsvis uttala att också vi reseranter ansluter oss till departementschefens uppfattning om att det finns klara brister i effektiviteten i lagföringen på skattebrottsområdet.

Den nya lagstiftning som infördes den 1 juli 1983 för att man skulle komma till rätta med de långa handläggningstiderna i skattebrottmål har bidragit till att undanröja en del av bristerna på detta område. Alltjämt kvarstår emellertid många ineffektiva moment som det är angeläget att komma till rätta med.

Vi har många gånger här i kammaren diskuterat orsakerna till att skattebrottsligheten är utbredd. Vi moderater hävdar att en väsentlig anledning till denna typ av brott är det höga skattetrycket. Om man inte drastiskt kan sänka det kommer skattebrottsligheten aldrig att framgångsrikt kunna bekämpas.

För att omedelbart försvåra för enskilda eller företag att undandra sig skatt måste de kontrollorgan vi har ges möjlighet att utföra ett bättre arbete. Regeringen borde alltså ägna mer uppmärksamhet åt möjligheterna att effektivisera själva uppbörden av skatter och avgifter. Enligt överåklagaren i Stockholm är bristerna i det hänseendet mycket påtagliga. Även Svea hovrätt understryker att en ökad effektivitet genom översyn av nuvarande tidskrävande rutiner är mycket mer angelägen än ändrade preskriptionsbestämmelser.

De frågorna berörs inte i den proposition som vi nu behandlar. I stället föreslås en mängd ändringar i preskriptionslagstiftningen.

Om preskriptionsreglerna skall ändras bör det enligt vår mening ske inom hela kriminalrätten. Om vissa brottstyper särbehandlas, utan att preskriptionstiderna för samtliga brott först övervägs, kan konsekvenserna bli allvarliga och oöverskådliga. Propositionens förslag innehåller konstruktioner som, för att citera domstolsverket, " varit främmande för den svenska straffrätten", och de kommer också enligt verket att göra "preskriptionsinstitutet oklart och svåröverskådligt". Vi reseranter menar att det från rättssäkerhetssynpunkt är ett absolut krav att man på förhand kan beräkna när ett brott preskriberas. Detta kommer emellertid inte att vara möjligt om regeringens förslag till särreglering genomförs. Frågor gällande preskriptionshinder bör därför prövas i ett vidare sammanhang.

Propositionens förslag att preskriptionstiden för vissa brott inom skatte- och avgiftsområdet generellt skall utsträckas till fem år innebär emellertid en anpassning till vad som gäller för brott enligt skattebrottslagen. Då syftet med ändringarna alltså är att skapa enhetliga preskriptionsbestämmelser för skattebrotten har vi kunnat biträda just det förslaget.

Men förslagen att tillägga delgivning av underrättelse om brottsmisstanke en preskriptionsavbrytande verkan och att införa en möjlighet till förlängning av preskriptionstid genom domstols beslut i det särskilda fallet är nyskapelser – och ganska oroväckande sådana – i den svenska rättsordningen. De innebär påtagliga avvikelser från de principer som hittills har varit förhärskande på det straffrättsliga preskriptionsområdet och leder till att det för skattebrottens del i många hänseenden skulle komma att gälla helt andra regler för preskriptionens avbrytande och bestämmande än för andra brott.

Den föreslagna ordningen skulle också komma att strida mot den allmänt omfattande grundsatsen att reglerna om åtalspreskription skall vara klara och enkla att tillämpa, så att både den misstänkte och berörda myndigheter utan nämnvärda svårigheter skall kunna avgöra om preskriptionstiden löpt ut eller inte.

Enligt vår mening är alltså de principiella invändningarna mot förslagen – både i fråga om det materiella innehållet och i fråga om det förhållandet att det skulle skapas en till sina konsekvenser svåröverskådlig särslagstiftning på ett centralt straffrättsligt område – så allvarliga att förslagen måste avvisas.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till reservationen i justitieutskottets betänkande 14.

Anf. 63 HANS PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! Folkpartiet har inget att invända mot att preskriptionstiderna görs enhetliga för de flesta skattebrott. Därmed förlängs också tiderna för flera av dem. Detta är bra. Det är obestridligen så att utredningssvårigheterna vid skattebrott i många fall kräver att polis och åklagare har längre tid till sitt förfogande än vad som i dag i vissa fall har varit möjligt.

Att förlänga preskriptionstiderna är en förändring som ligger inom ramen för vår rättsordning. Det kommer fortfarande att vara samma principer som styr de frister från vilka preskriptionstiderna skall räknas som gäller för alla andra brott och som utgör ett centralt inslag i brottsbalken.

Självfallet skall vi med alla de medel som rättsstaten förfogar över bekämpa skattebrotten. Men ambitionen att bekämpa dessa får aldrig innebära att vi inför särbestämmelser, som vi inte accepterar i andra sammanhang. Konsekvenserna av utskottsmajoritetens förslag är helt orimliga. Möjligheten att förlänga preskriptionstiden utan delgivning med den misstänkte kommer att leda till att brottslingar behandlas helt olika. En fifflare som har lurat staten på skatt kommer att sväva i ovisshet om vilka preskriptionstider som gäller medan hans fifflarkollega, som lurade sina leverantörer på samma belopp, skall omfattas av de vanliga reglerna. Det är alltså inkonsekvent.

Det är ganska uppenbart att regeringen är utomordentligt lättpåverkad av vissa reportage som har förekommit i massmedia, där man har visat skattesmitare, som vistats i behagliga miljöer i sydliga länder och provocativt väntat på att deras brott skall preskriberas.

Utskottsmajoriteten skriver: "Det är framför allt sådana fall som medför stor publicitet, och det torde allmänt uppfattas som stötande att rättsordning-

Onsdagen den
27 februari 1985

*Preskriptions-
hinder vid skatte-
brott*

en inte har några verkningsfulla medel för att förhindra att – – – skattebrottslingar på detta sätt undandrar sig lagföring.”

Vad som enligt min uppfattning också är stötande är att Sveriges riksdag nu erkänner att massmedia genom vissa reportage kan påverka utformningen av centrala rättsprinciper. Vad är det för regering som inte vågar ta en saklig debatt om varför preskriptionsfrister i ett rättssamhälle i något fall kommer att verka stötande? Och varför är det just skattebrottslingar som skall få en särreglering? På samma behagliga plats i södern kan också vistas narkotikahajar eller ekonomiska brottslingar som lurat andra än staten. Det är inte möjligt att påstå att sådana brott skulle vara särskilt mycket lättare att utreda till en fällande bevisning än just skattebrotten.

Herr talman! Vi har sagt det många gånger och jag vill upprepa det: Likhet inför lagen måste gälla alla. Vi går med på förlängda preskriptionstider under förutsättning att man vet från vilken tidpunkt fristen skall börja räknas. Vi ställer oss bakom regeringens förslag att ge ökade resurser till polis och åklagare för att underlätta utredningsförfarandet. Men dessutom vågar vi försvara ett rättssamhälle som innebär att en och annan brottsling går frj från straff därför att preskriptionstiden har gått ut. Vi kan inte ändra våra grundläggande rättsprinciper bara för att massmedia visar exempel på skattesmitare på sandstränder vid Medelhavet. Så får det inte gå till i ett rättssamhälle.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 64 LISA MATTSON (s):

Herr talman! De korta inläggen från reservanterna, som utgörs av moderater och folkpartister, till justitiekottets betänkande nr 14 har gjort mig en aning förvånad – eller jag skall kanske snarare säga att jag inte är förvånad; jag har hört detta förut. Björn Körlof liksom den reservation som är fogad till betänkandet poängterar starkt det svenska skattetrycket. Vi tror inte att det finns någon anledning att dra in det i det här resonemanget, som rör hur vi effektivt skall kunna förhindra något som det talats väldigt mycket om, nämligen att det generellt sett är mycket svårare att upptäcka skattebrott än många andra brott. När skattebrott upptäcks sker det ofta mycket lång tid efter det att brottet begåtts. Vidare krävs det längre utredningstid för skattebrott än för de flesta andra brottstyper. Det handlar här om klar beräkning. Det är väldiga belopp som undanhålls, inte minst av personer som flyttar utomlands för att avvakta preskriptionstidens utgång och sedan kan komma hem igen.

Hans Petersson talade om att massmedia på något sätt skulle ha varit anledningen till att propositionen framlades. Jag tror inte det.

1973 tillsattes en utredning om säkerhetsåtgärder i skatteprocessen. Betänkandet om preskriptionshinder vid skattebrott blev klart 1980.

Denna utrednings enhälliga slutsatser – det var, väl att märka, en parlamentarisk utredning- överensstämmer i stort sett med förslagen i propositionen, vilka också accepteras av justitiekottet, till vars hemställan jag yrkar bifall.

Det är viktigt med verkningfulla åtgärder. Det krävs en effektiv lagföring. De förslag som nu framläggs för riksdagens ställningstagande förhindrar att misstänkta går fria genom att hålla sig undan, många gånger utomlands. Utskottet är enigt om att utsträcka preskriptionstiderna från två till fem år. Det finns därtill två nyheter. Underrättelse om brottsmisstanke skall avbryta preskriptionen. F. n. krävs häktning eller åtal. Underrättelsen skall noggrant ange gärningen. Den skall ha utfärdats av åklagaren under förundersökningen och skall delges den misstänkte personligen. Detta förslag har lagrådet godtagit. Det har tidigare lagts fram både av processlagberedningen och av strafflagberedningen.

I avsnitt 2, där vi säger att preskriptionstiden skall kunna förlängas efter beslut i det särskilda fallet, går emellertid åsikterna isär. I reservationen hävdar man att detta är någonting som måste avgöras i ett större sammanhang. Man menar också att förfarandet på ett helt annat sätt måste preciseras. Efter vissa påpekanden från lagrådet har justitieministern i den slutliga versionen i propositionen preciserat det hela på ett sätt som överensstämmer med lagrådets ställningstagande. Det senare avsnittet innebär inte någon särskild avvikande del. Förfarandet är tillåtet enligt brottsbalken.

Det finns möjlighet att förlänga preskriptionstiden men bara vid ett fåtal grova uppsåtliga skattebrott. Det skall också vara omöjligt att få tag på den misstänkte för att överlämna meddelande om åtal eller underrättelse om brottsmisstanke. Det gäller alla dem som håller sig undan, för det mesta utomlands. Enbart domstol får besluta om förlängning. Vi från utskottsmajoriteten – centerpartister och socialdemokrater – har mycket kraftigt strukit under att denna metod får användas bara när den verkligen behövs. Vi trycker mycket starkt på att en förlängning av ett skattemål inte får bli regel. Inte minst av allmänpreventiva skäl måste särskilda ansträngningar läggas ned på lagföringen av de grova brott som det här gäller. Enligt utskottsmajoritetens uppfattning är förslagen utformade så att behovet av rättssäkerhet tillgodoses på ett fullt tillfredsställande sätt.

Jag yrkar, herr talman, än en gång bifall till justitieutskottets hemställan i dess betänkande nr 14.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Lennart Blom m. fl. – bifölls med acklamation.

13 § Tandvårdslag, m. m.

Föredrogs socialutskottets betänkande 1984/85:12 om tandvårdslag, m. m. (prop. 1984/85:79 delvis).

Onsdagen den
27 februari 1985

Tandvårdslag,
m. m.

Anf. 65 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Det förslag till tandvårdslag som vi nu håller på att behandla innebär att all tandvård i princip skall regleras via denna lagstiftning. Från moderata samlingspartiets sida har vi yrkat avslag på förslaget i dess helhet. Orsaken till det yrkandet är att statsrådet i propositionen aviserar att det skall ske en översyn och förändring av reglerna för ersättning till tandläkarna för deras insatser. Vi menar att det är fel att först besluta om tandvårdslagen och i efterhand komma med nya ersättningsregler. Vi är därför inte beredda att godta förslaget till lagstiftning förrän vi också får se vad ersättningsreglerna innehåller.

Om tiden hade medgivit, hade det varit intressant att höra vad sjukvårdsministern har att säga beträffande innehållet i ersättningsreglerna. Vi befarar att det kommer att bli ersättningsregler liknande dem i sjukförsäkringssystemet, som riksdagen tidigare har behandlat och som vi sett effekterna av.

Jag vill också understryka att från moderat sida menar vi att det är dags att slopa etableringskontrollen för privatpraktiserande tandläkare och att man automatiskt skall ha möjlighet att komma in i försäkringssystemet. Vi vet att väldigt många unga nyutbildade tandläkare går arbetslösa i dag. Det finns därför ingen anledning att ha den regleringen kvar.

Propositionen innebär att regeringen föreslår att landstingens roll förstärks, och man gör detta utifrån vissa motiveringar. Jag vill säga att jag ifrågasätter i och för sig behovet av förstärkta insatser och förstärkta planeringsmöjligheter från landstingens sida i det här sammanhanget. Vi har en väl fungerande tandvård.

I förslaget redovisas bl. a. regeringens syn på den förebyggande verksamheten. Vi vet av erfarenhet att också den verksamheten fungerar väldigt bra i dag, och vi måste ge tandläkarkåren en eloge just för inriktningen på förebyggande verksamhet. Samma sak gäller målsättningen om god kvalitet inom tandvården. Det målet är egentligen redan uppfyllt.

Detta innebär inte att vi skall slå oss till ro, men jag vill ifrågasätta om ytterligare planering från landstingens sida kan bidra i någon större utsträckning till att förverkliga målsättningen.

När det gäller målsättningar som är viktiga för patienten pekar man i propositionen på trygghetsaspekten, på självbestämmandeinslaget, på integriteten och på god kontakt mellan tandläkaren och patienten. Vi vill från de tre borgerliga partierna i riksdagen och i socialutskottet klart understryka att detta är viktiga målsättningar, och vi vill för den skull föra fram ytterligare förslag och synpunkter när det gäller förutsättningarna att nå målen.

I fråga om synen på de här frågorna går det en skiljelinje mellan å ena sidan s och vpk och å andra sidan de borgerliga partierna. Vi anser att man kan leva upp till målsättningarna bäst om man också skapar ökade förutsättningar för privatpraktiserande tandläkare att medverka i olika sammanhang. I dag är ungefär hälften av alla tandläkare privatpraktiserande. Tre fjärdedelar av alla tandläkare som har hand om vuxentandvård arbetar som privatpraktiker.

Vi vill utifrån dessa omständigheter ge regeringen till känna vissa

synpunkter. Vi anser att inslaget av privatpraktiserande tandläkare skall öka även inom barn- och ungdomstandvården liksom inom specialiststandvården, detta för att förbättra konkurrensen och ge patienterna fler valmöjligheter. Vi menar att det är fel att slå fast att minst 35 % av tandvården skall bedrivas inom folktandvården. Det finns enligt vår uppfattning ingen anledning att slå fast ett sådant procenttal. Här är det fråga om förtroende och vilken möjlighet man har att hävda sig i konkurrensen mellan landstingen och privatpraktiserande tandläkare. Vi anser att det är fel att slå fast ett målsättningsstal. Vi vill också att privatpraktiserande tandläkare skall ha möjlighet att komma in på sjukhus och institutioner för att vi skall möjliggöra valfrihet och alternativ i vården även för de patienter som finns där.

Herr talman! Jag vill understryka att vi från borgerlig sida lever upp till tankegångarna i dessa målsättningar genom de synpunkter som finns i de reservationer som är fogade till utskottets betänkande. Det gäller trygghet, självbestämmande, integritet och samråd. Vi menar att det gäller att se till att vi uppnår dessa målsättningar även i samband med behov av specialisttandvård, barn- och ungdomstandvård och tandvård vid sjukhus och institutioner. Jag beklagar att inte den socialistiska majoriteten i utskottet också har varit beredd att bidra till att leva upp till de här viktiga målsättningarna för den framtida tandvården.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2, 3, 5 och 6 i utskottets betänkande.

Anf. 66 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Det fria valet av tandläkare skall vara styrande för tandvårdens utformning. Den enskilde patienten skall själv kunna välja om han eller hon vill gå till en privatpraktiserande tandläkare eller till en tandläkare inom folktandvården. Etableringsfrihet och konkurrens ger de bästa förutsättningarna för att vi skall få en bra tandvård.

Regeringens motvilja mot det fria valet av tandläkare har dock lett till att etableringskontrollen fortfarande finns kvar, trots att det i dag inte råder någon brist på tandläkare. Jag skall inte fortsätta den debatten här, men jag har tagit upp frågan därför att de uttalanden om folktandvårdens dimensionering som finns i propositionen och i utskottsbetänkandet också är exempel på att socialdemokraterna uppenbarligen inte vill att människor själva skall få välja tandläkare.

Jag vill först påpeka att det är glädjande att regeringen avstått från att lagstifta om att folktandvården skall svara för en viss andel av vuxentandvården. Det är desto mer förvånande att regeringen och utskottsmajoriteten ändå säger att folktandvården på sikt bör svara för minst 35 % av allmäntandvården för vuxna. Utbyggnaden av folktandvården varierar i mycket hög grad. I propositionen konstateras att ett mål om 35 % innebär att folktandvården skulle byggas ut där det redan finns flest tandläkare.

Utskottet framför två argument för att folktandvården skall byggas ut till att omfatta minst 35 %.

Det ena argumentet är att landstingen själva bör ha god erfarenhet av

Onsdagen den
27 februari 1985

Tandvårdslag,
m. m.

vuxentandvård för att kunna ta det samlade ansvaret för planeringen. Detta argument innebär dock inte att folktandvården skall byggas ut. Alla landsting torde redan i dag ha tillräcklig erfarenhet av tandvård. I propositionen konstateras helt riktigt att "de nödvändiga förutsättningarna för att ta ett större ansvar inom den framtida tandvården föreligger således".

Det andra argumentet som utskottet för fram är att det på grund av folktandvårdens betydelse för den förebyggande tandvården och den uppsökande tandvården krävs att folktandvården svarar för en "beaktansvärd del" av tandvården. Argumentet övertygar inte. Om det vore som utskottet hävdar skulle den förebyggande tandvården vara väsentligt sämre i Malmö kommun, där folktandvården svarar för 11 % av tandvården, jämfört med Norrbotten, där folktandvården svarar för 70 %. Det finns inget påvisbart samband med folktandvårdens utbyggnad och förekomsten av förebyggande tandvård.

Det går inte att påvisa några hållbara argument för att tandvården till en viss andel skall skötas av landstingen. Man frestas att tro att det verkliga argumentet för att folktandvården skall svara för en viss procentandel är att man utgår från att verksamhet sköts bättre om den drivs i offentlig regi än i privat. Det finns ingen anledning att ha sådana förutfattade meningar. Folkpartiet anser att de som efterfrågar en tjänst eller vara måste styra. Den principen måste gälla även för tandvård.

Herr talman! I utskottsbetänkandet finns även reservationer som gäller specialisttandvården för vuxna, anlitaandet av privattandläkare inom barn- och ungdomstandvården och tandvården vid bl. a. sjukhus. Den uppfattning som vi reserverar här ger uttryck för är att verksamheten skall bedrivas så rationellt som möjligt och utan några ideologiska skygglappar. Om det är rationellt att samverka med privattandläkare när det gäller t. ex. barn- och ungdomstandvården så bör man göra det. Det viktiga är att erbjuda en bra tandvård till en låg kostnad – och inte i vilken regi verksamheten bedrivs.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservationerna 2, 3, 5 och 6.

Anf. 67 STIG ALFTIN (s):

Herr talman! I det här betänkandet behandlas proposition 1984/85:79 jämte väckta motioner som hänvisats till socialutskottet samt två motioner som väckts under den allmänna motionstiden.

Utskottet tillstyrker i betänkandet det förslag till tandvårdslag som läggs fram i propositionen. Lagförslaget har utarbetats med hälso- och sjukvårdslagen som förebild och är alltså en s. k. ramlag.

Utskottets m-, c- och fp-ledamöter reserverar sig mot utskottets beslut angående barn- och ungdomstandvården, specialisttandvården, folktandvårdens utbyggnad samt beträffande sjukhustandvården. M-ledamöterna reserverar sig i första hand för ett uppskjutande av lagstiftningsfrågan, innebärande avslag på hela förslaget. Utskottets c-ledamöter reserverar sig även beträffande specialisttandvården i Malmöhus län.

Herr talman! Jag ber inledningsvis att få yrka avslag på samtliga motioner och reservationer och bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

I propositionen läggs fram förslag till en tandvårdslag som skall ersätta folktandvårdslagen 1973:457. Den nya lagen har utformats med hälso- och sjukvårdslagen som förebild. Ett par viktiga skillnader finns dock. Enligt tandvårdslagen omfattar bestämmelserna om vårdens kvalitet och patientens rättigheter både den offentliga och den privata tandvården, medan motsvarande bestämmelser i hälso- och sjukvårdslagen endast gäller den offentliga vården. Vidare finns det i tandvårdslagen föreskrifter om skyldighet för landstinget att självt bedriva tandvård av angiven inriktning och omfattning – folktandvård. Motsvarande föreskrifter finns inte i hälso- och sjukvårdslagen.

I förhållande till folktandvårdslagen skiljer sig tandvårdslagen därigenom att den i princip gäller all tandvård, dvs. både landstingens och de privata vårdgivarnas tandvård. Målet för och kraven på tandvården definieras. Målet för tandvården är en god tandhälsa och en tandvård på lika villkor för hela befolkningen. Tandvården skall bedrivas så att den uppfyller kravet på en god tandvård. Detta innebär att den skall lägga särskild vikt vid förebyggande åtgärder, vara lätt tillgänglig och vara av god kvalitet. En god tandvård innebär också att patientens behov av trygghet i vården och behandlingen tillgodoses, att vården bygger på respekt för patientens självbestämmande och integritet samt att vården främjar goda kontakter mellan patienten och tandvårdspersonalen. Vården och behandlingen skall så långt det är möjligt utformas och genomföras i samråd med patienten, och patienten skall upplysas om sitt tandhälsotillstånd och om de behandlingsmetoder som står till buds. Innan en behandlingsperiod påbörjas, skall patienten upplysas om vad behandlingen kan komma att kosta.

Landstingen ges ett utvidgat ansvar för befolkningens tandhälsa. De skall planera all tandvård inom landstingsområdet, både den egna och de privata vårdgivarnas. De skall samverka med de privata vårdgivarna samt med berörda samhällsorgan, organisationer och enskilda.

Liksom i dag skall landstingen själva bedriva tandvård – folktandvård. Folktandvården skall liksom f. n. svara för tandvård för barn och ungdomar under 20 år, för specialisttandvård för vuxna samt för allmäntandvård för vuxna i den omfattning som landstinget bedömer lämplig. Vidare bör landstingen, som hittills, erbjuda tandvård åt patienter som är intagna för vård vid landstingens vårdinrättningar och åt handikappade, vilkas handikapp förutsätter särskilda kunskaper och erfarenheter hos tandvårdspersonalen, särskilt anpassade lokaler eller särskild utrustning. Frågan om ett lagfäst ansvar för landstingen att svara för sådan vård avser regeringen att behandla i ett senare sammanhang.

Ansvaret för tillsynen över folktandvården skall även i fortsättningen ligga på socialstyrelsen. Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1986.

Utskottet ställer sig positivt till huvudlinjerna i den föreslagna nya lagen. Dessa har inte heller ifrågasatts i några motioner.

Herr talman! Jag går nu över till att kommentera reservationerna.

I reservation nr 1 följer moderaterna upp motion 1984/85:221 av Nils Carlshamre m. fl., där man vill avvakta ett förslag från regeringen om ett nytt

system för ersättning till tandvården innan man är beredd att ta ställning till en ny tandvårdslag. De moderata ledamöterna i utskottet reserverar sig därför och föreslår avslag på hela lagförslaget.

Enligt utskottets mening finns det i princip lika bärande skäl att införa den föreslagna tandvårdslagen som det fanns för den tidigare införda hälso- och sjukvårdslagen. Den föreslagna tandvårdslagen går nämligen främst ut på att dels stärka patientens ställning, dels utvidga landstingets ansvar för befolkningens tandhälsa.

Lagförslaget innehåller för tandvården grundläggande principer, som inte i sak har ifrågasatts, och därför finns det enligt utskottets mening inte någon anledning att skjuta upp en lagstiftning i avvaktan på en översyn av ersättningssystemet.

Jag ber att få yrka avslag på reservation nr 1.

I reservation nr 2 följer de borgerliga ledamöterna i utskottet upp två motioner. I motion 1984/85:219 av Ingemar Eliasson, folkpartiet, hemställs att riksdagen ger regeringen till känna vad som anförts om folktandvårdens samverkan med privata tandläkare i barn- och ungdomstandvården och möjligheten att anlita annan tandläkare än folktandvårdens. I motion 1984/85:220 av Rune Gustavsson, centern, hemställs att riksdagen bör ge regeringen till känna att landstingen inte bör ges det totala behandlingsansvaret för barn- och ungdomstandvården. Landstingen bör själva få avgöra hur vårdåläggandet skall uppfyllas.

Utskottet delar den i propositionen framförda uppfattningen att landstingen skall ha ett totalansvar för barn- och ungdomstandvården och att landstingen själva – genom folktandvården – också i huvudsak skall utföra den faktiska vården.

Som framgår av propositionen har dock landstingen enligt förslaget vissa möjligheter att genom avtal överlåta den faktiska vården till privattandläkare i de situationer där en sådan lösning är mest ändamålsenlig. De synpunkter som framförts i de här två motionerna från centern och folkpartiet i här aktuella delar får härigenom anses delvis tillgodosedda. Utskottet anser det dock viktigt att slå fast att folktandvården har ett primärt ansvar för barn- och ungdomstandvården. Det gäller inte minst då att den uppsökande och förebyggande vården når alla barn med handikapp, sjukdom och sociala problem i hemmet.

Med det anförda ber jag att få yrka avslag på reservation nr 2 och motionerna i berörda delar.

I reservation nr 3 följer de borgerliga ledamöterna i utskottet upp två motioner, dels motion 1984/85:219 av Ingemar Eliasson, folkpartiet, där det hemställs att förevarande bestämmelse utformas på ett sådant sätt att folktandvården skall svara för specialisttandvården och övrig tandvård för vuxna i den omfattning som landstingskommunen bedömer som lämpligt och att det är viktigt med valmöjligheter och konkurrens, dels motion 1984/85:221 av Nils Carlshamre, moderaterna, där man vill ha en lagändring på den här punkten.

Motionärerna ansluter sig till reservanternas i tandvårdsutredningen. De

borgerliga reservanterna i tandvårdsutredningen har uttalat att de kommit till slutsatsen att det saknas anledning att bibehålla landstingens lagfästa ansvar för specialisttandvården för vuxna.

Föredragande statsrådet pekar i propositionen på faktorer som hon anser tala för att landstingen också i fortsättningen bör svara för specialisttandvården för vuxna. Specialisttandläkarna utför ett mer komplicerat arbete efter remiss från folktandvårdens distriktsvård. En annan väsentlig uppgift för specialisttandläkarna är att vara konsulter åt samt utbilda tandläkarna inom allmäntandvården. Specialisterna kan – om de är knutna till folktandvården – på ett avgörande sätt medverka till att ett effektivare vårdprogram utarbetas och genomförs.

Även utskottet anser att övervägande skäl talar för att landstingen även i fortsättningen svarar för specialisttandvården för vuxna. Det möter dock inget hinder för landsting att t. ex. i ett visst fall genom avtal överlåta den faktiska vården till en privat verksam tandläkare.

Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på reservation nr 3 och motionerna i berörda delar.

I reservation 5 följer de borgerliga ledamöterna i utskottet upp motion 1984/85:219 av Ingemar Eliasson m. fl., där det hemställs dels att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om folktandvårdens utbyggnad, dels att riksdagen inte uttalar någon procentsiffra för folktandvårdens andel av tandvården för vuxna, samt motion 1984/85:220 av Rune Gustavsson m. fl., vari anförts att centerpartiet inte anser att det finns någon anledning att sträva efter 35-procentsmålet, när samarbetet mellan landsting och privata tandläkare fungerar bra.

Utskottet delar föredragande statsrådets uppfattning i fråga om folktandvårdens betydelse för den förebyggande tandvården och den uppsökande verksamheten. Det är önskvärt att folktandvården själv svarar för en beaktansvärd del av allmäntandvården för vuxna.

Utskottet instämmer i uttalandet att folktandvården på sikt bör svara för minst 35 % av allmäntandvården för vuxna. Lokala variationer ifråga om tandläkartäthet kan dock övergångsvis motivera såväl högre som lägre andel folktandvård.

Jag yrkar avslag på reservation 5.

I reservation 6 följer de borgerliga ledamöterna i utskottet upp motion 1984/85:219 av Ingemar Eliasson m. fl., där det hemställs att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om folktandvårdens samverkan med privatpraktiserande tandläkare i tandvården vid institutioner. Motionärerna framhåller att när det gäller tandvård vid sjukhus och institutioner bör samverkan kunna ske med privatpraktiserande tandläkare. Vidare säger de att det inte finns någon anledning att förorda att vården skall ges av folktandvårdens egen personal.

Utskottet vill för sin del peka på att tandvårdsutredningen har föreslagit att landstingen skall få ett lagfäst ansvar för de patienter som är intagna vid landstingens vårdinrättningar.

Frågan skall nu övervägas inom regeringskansliet. I avvaktan härpå

instämmer utskottet i föredragande statsrådets uttalande att ifrågavarande vård liksom hittills i huvudsak bör ges av folk tandvårdens egen personal, men att det även på detta område skall finnas visst utrymme för vårdavtal med privata tandläkare.

Herr talman! Jag ber därmed att få yrka avslag på reservation 6 och bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 68 SVEN MUNKE (m):

Herr talman! Socialutskottet har i samband med betänkandet om ny tandvårdslag också behandlat min motion 1984/85:1782. Eftersom motionen ännu inte har lämnat trycket och alltså inte delats till kammarens ledamöter ser jag mig föranlåten att mycket kort informera om dess innehåll.

Vi har som alla vet amalgam som tandlagingsmaterial. Det innehåller kvicksilver. Kvicksilvrets farlighet för människan är väl känd. Sedan miljömedvetenheten vuxit sig allt starkare har också vanliga människor insett faran. Nu utfärdas med jämna mellanrum fiskeförbud för olika vattendrag, eftersom fisken innehåller för höga doser kvicksilver. Det måste betraktas som en paradox att man, samtidigt som man utfärdar sådana förbud, fortsätter att laga tänder med material som dels innehåller kvicksilver, dels läcker ut detta till kroppen.

Professor Lars Friberg, verksam som ett av socialstyrelsens vetenskapliga råd, konstaterar att det är svårt att göra en noggrann riskbedömning i lågdosområdet, eftersom det finns luckor i vår kunskap när det gäller amalgamets toxiska egenskaper. Trots att man inte vetenskapligt kan frita amalgam som tandlagingsmaterial från risken av att kvicksilver läcker ut i organismen, fortsätter man att använda det.

Bevis på amalgamets oskadlighet har begärts av tandläkare i USA. Kravet har ställts till American Dental Association. I en delstat föreligger också ett lagförslag om att tandläkare skall vara skyldiga att upplysa patienterna om att det finns risk för att få kvicksilver i sig om tänderna lagas med amalgam.

I Österrike har ett medicinalråd som heter T. Till, i spetsen för ett stort antal läkare, patienter och forskare, bl. a. nobelpristagaren Konrad Lorenz, begärt att man skall göra en utredning om risken med amalgam. I England har i parlamentet begärts att iläggning av amalgam på gravida skall stoppas.

I Europa och i USA har kompetenta forskare i ett flertal studier visat att kvicksilver avges från amalgam i avsevärda mängder – som utlöst metall, som avskavda partiklar eller som ånga. Ånghalterna har i flera undersökningar visat sig vara fullt jämförbara med eller högre än industrigränsvärdena, så snart man använder fyllningarna till att tugga med – och det är ju vad man gör.

Två studier på avlidna personer har dessutom visat att kvicksilver ansamlas i hjärnan i halter som är proportionerliga till antalet amalgamfyllningar. Det har också visat sig att det i det här fallet rör sig om oorganiskt kvicksilver, alltså inte metylkvicksilver, som man får i sig genom födan.

En studie har visat att amalgam kraftigt stör immunsystemet och ger obalans mellan olika typer av vita blodkroppar. Plast och guld gav ej dessa

effekter. En studie har också visat en stigande kvicksilverhalt i blodet hos gravida som ej kunde hänföras till någon annan kvicksilverkälla än amalgamfyllningarna.

Socialstyrelsen har underlåtit att informera tandläkare, läkare och patienter om dessa resultat.

Min motion utmynnar i att riksdagen hos regeringen begär en utredning om riskerna med amalgam som tandlagningsmaterial samt, därest utredningen kommer fram till att amalgam avger kvicksilver i munhålan, dess användning skall förbjudas.

Utskottet har i sitt betänkande hävdade att socialstyrelsen fått sådana uppdrag, men efter vad jag vet arbetar ingen utredning med frågan. Under tiden låter man folk få sina tänder lagade med ett preparat som även socialstyrelsen misstänker kan vara hälsovådligt. Utskottet hänvisar till att det pågår forskning på området, vilket jag själv har poängterat i min motion. Forskning är viktig, men än viktigare är att forskningens resultat leder till åtgärder, om sådana är nödvändiga.

Jag menar att riksdagen och regeringen skall sända otvetydiga signaler till socialstyrelsen att handla. Redan nu finns såväl svensk som internationell dokumentation på att amalgam genom kvicksilverutsläpp kan innebära svåra hälsorisker. En utredning – om en sådan kom till stånd – skulle kunna samla upp materialet och låta det undergå en såväl saklig som vetenskaplig bedömning.

Jag är, tillsammans med 100 000 tandvårdsskadade i vårt land, mycket besviken på socialutskottets behandling av min motion.

Anf. 69 ROSA ÖSTH (c):

Herr talman! I det förslag till tandvårdslag som nu föreligger anges målet för tandvården vara en god tandhälsa och en tandvård på lika villkor för hela befolkningen. Från centerpartiets sida har vi naturligtvis ingenting att invända mot en sådan målsättning. Vi anser det också vara riktigt att man särskilt lägger vikt vid det förebyggande arbetet, liksom givetvis att vården skall vara god och bygga på respekt för människors integritet.

Som det sägs i betänkandet har tandvårdslagen haft hälso- och sjukvårdslagen som förebild. I ett par viktiga avseenden har man dock gått ett steg längre. Bestämmelserna omfattar såväl offentlig som privat tandvård, och man ålägger landstingen att bedriva egen verksamhet – folktandvård – av en viss omfattning och med en viss angiven inriktning. När det gäller den sistnämnda punkten har vi från centerpartiet väsentliga invändningar. Vi anser inte att det finns någon anledning för riksdagen att nu besluta om hur fördelningen mellan offentlig och privat tandvård skall vara ute i länen och inte heller att avgöra vilka uppgifter som resp. sektor skall svara för. För allmänhetens skull och för dess behov av tandvård borde det vara självklart att överlåta ansvaret på landstingen och ge dem en reell planeringsmöjlighet.

Det är beklagligt att man från utskottsmajoritetens sida inte förefaller ha någon tilltro till landstingens kunighet och ansvarstagande i detta sammanhang. Med förslaget ger man inte landstingen den frihet de skulle behöva för

att kunna utnyttja sina resurser på ett ändamålsenligt sätt. Det gäller i fråga om barn- och ungdomstandvården, specialisttandvården för vuxna och tandvården på sjukhus och andra institutioner.

Utskottet anser att den vård det här är fråga om skall ges av folktandvården utan något egentligt hänsynstagande till att det i en del län kan fungera bra, kanske bättre, med privata vårdgivare. Man öppnar visserligen en liten dörr på glänt genom att säga att i vissa fall kan undantag göras. Det bestående intrycket är ändå en allmänt negativ inställning till privata inslag. Från centerpartiets sida menar vi att det är i landstingen man har de bästa förutsättningarna att avgöra hur tandvården skall se ut för att bli effektiv och ändamålsenlig – för allmänheten och även för samhället i stort.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 2, 3, 5 och 6.

Slutligen några ord om motion nr 2105 av Bertil Fiskesjö m. fl., som gäller specialisttandvården i Malmöhus län. Som utskottet mycket riktigt påpekar är detta framför allt en landstingspolitisk fråga – numera. Men när beslutet fattades om en indragning av tandläkarutbildningen i Malmö var det en riksdagsfråga. Den nu uppkomna situationen ser vi förstås som ett resultat av det beslutet. Det finns anledning att komma tillbaka till frågan i samband med att den behandlas av utbildningsutskottet, men vi har här velat peka på de negativa följder som beslutet kan få framför allt ur regionalpolitisk synpunkt.

Centerpartiet stöder naturligtvis helhjärtat de ansträngningar som man nu gör från Lunds universitet för att rädda kvar en del av de forskningsresurser som man byggt upp. Vi tycker att det är riktigt att man slår vakt om vidareutbildning och specialistutbildning, men det får enligt vår uppfattning inte leda till att man koncentrerar specialisttandvården till Malmö och drar in de väl fungerande specialistfilialer som finns på andra håll i länet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 4.

Anf. 70 GUNNAR STRÖM (s):

Herr talman! Av tidsskäl – vi har ju blivit litet fördröjda – hade jag faktiskt strukit mitt namn på talarlistan. Jag fick emellertid nu anledning att ändå gå upp i talarstolen, eftersom Rosa Östh pekade på vissa saker vad gäller specialisttandvården i Malmöhus län. Utskottsmajoriteten har i sitt betänkande uttalat att vi bedömer den i motionen aktualiserade frågan vara av sådan art att det måste ankomma på Malmöhus läns landsting att ta ställning till den. Utskottets majoritet utgår ifrån att frågan kan bringas till en positiv lösning på landstingsnivå. Någon åtgärd från riksdagens sida är inte påkallad.

Herr talman! Jag yrkar härmed avslag på reservation 4 och därmed på motion 2105.

Vad sedan gäller Sven Munkes motion angående amalgam som tandlagingsmedel vill jag bara kort nämna vad som står i utskottets betänkande om att "flera initiativ tagits som är ägnade att bringa problemen med tandlagingsmaterial och oral galvanism närmare sin lösning. Med hänsyn härtill anser utskottet att det f. n. inte är påkallat med något initiativ också från riksdagens sida och avstyrker därför motion 1984/85:222 och motion 1984/85:1782."

Anf. 71 SVEN MUNKE (m):

Herr talman! Det hade varit lämpligt att i betänkandet nämna vilka undersökningar som pågår. Såvitt jag vet har socialstyrelsen låtit göra en undersökning. Man har i destillerat vatten provat, om det läckt ut kvicksilver från amalgam. Amalgam används emellertid inte alls under sådana förhållanden, utan det används i munhålan. Då får man alla de problem som sammanhänger med tuggning, ånga m. m. Det kan alltså bli fråga om utlösning. Det minsta man kunnat begära hade, enligt min mening, varit att utskottet talat om vad som pågår. Jag har bara begärt en enkel utredning om föreliggande förhållanden och dokumentation.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (frågan om avslag på förslaget till tandvårdslag i dess helhet)

Utskottets hemställan bifölls med 211 röster mot 73 för reservation 1 av Göte Jonsson m. fl.

Mom. 2 och 3 (anlitande av privattdandläkare för barn- och ungdomstandvård m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 127 för reservation 2 av Göte Jonsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 4 (specialisttdandvården för vuxna)

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 128 för reservation 3 av Göte Jonsson m. fl.

Mom. 5 (den decentraliserade specialisttdandvården i Malmöhus län)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Ulla Tillander och Rosa Östh – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (folktandvårdens utbyggnad och andel av allmäntandvården för vuxna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Göte Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (tdandvården vid sjukhus och andra institutioner m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Göte Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8–12

Utskottets hemställan bifölls.

14 § Föredrogs

Trafikutskottets betänkanden

1984/85:8 Förslag till lag om åtgärder till skydd för svensk sjöfart (prop. 1984/85:95)

Nr 91

Onsdagen den
27 februari 1985

*Tandvårdslag,
m. m.*

Nr 91

Onsdagen den
27 februari 1985

1984/85:9 Tilläggsbudget II (prop. 1984/85:101 delvis)

1984/85:10 Anslag till Kommunikationsdepartementet m. m. (prop. 1984/85:100 delvis)

*Meddelande om
frågor*

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1984/85:16 Riksdagens lönelegations verksamhet under år 1984 (redog. 1984/85:14)

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

15 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framstälts

den 26 februari

1984/85:448 av *Lars Hjertén* (m) till statsrådet Bengt Göransson om fyradagarsvecka på lågstadiet:

På senare tid har det blossat upp en debatt om kommunernas rätt att själva minska antalet skoldagar till fyra per vecka på lågstadiet. De kommuner som genomfört fyradagarsvecka i grundskolans första årskurser har gjort det av olika skäl. Det har t. ex. gällt att genomföra en mjuk övergång från förskola till skola, att minska antalet restillfällen eller att spara pengar.

Är statsrådet beredd att även i fortsättningen ge kommunerna den frihet det innebär att t. ex. själva få avgöra om man vill ha fyra- eller femdagarsvecka på lågstadiet?

den 27 februari

1984/85:449 av *Gunnar Hökmark* (m) till justitieministern om lantmäteriverkets och riksskatteverkets försäljning av vissa insamlade uppgifter:

Lantmäteriverket och riksskatteverket har båda till regeringen anfört besvär över datainspektionens beslut att ej tillåta myndigheterna att kommersiellt sammanställa och försälja de uppgifter som man insamlar i egenskap av myndigheter.

Datainspektionens beslut grundar sig på att dessa verksamheter i dag sker utan författningsstöd. Dessa kommersiella verksamheter ger en användning av insamlade uppgifter som uppgiftslämnarna knappast kan vara medvetna om.

Mot bakgrund av detta vill jag fråga justitieministern om han avser att medverka till att regeringen bifaller lantmäteriverkets och riksskatteverkets besvär?

1984/85:450 av *Christer Eirefelt* (fp) till finansministern om åtgärder mot småföretags förluster i samband med vissa utlandslån:

Dollarkursens fortsatta uppgång har ytterligare aktualiserat den besvärliga situation ett stort antal småföretag hamnat i på grund av utlandslån.

Den höga dollarkursen och de senaste årens devalveringar har nu lett till en katastrofal situation för åtskilliga av de småföretag som, oftast på direkt inrådan från bankernas experter, tog utlandslån i slutet på 1970-talet och början på 1980-talet.

Jag vill därför fråga finansministern:

Övervägs f.n. några åtgärder inom regeringen för att undvika den befarade ökningen av konkurser i småföretag på grund av förluster i samband med utlandslån?

1984/85:451 av *Per Unckel* (m) till statsrådet Bengt Göransson om tryckfrihet och censur:

Vid presentationen den 25 februari av regeringens lagrådsremiss angående rätten till kabel-TV-verksamhet hävdade statsrådet Bengt Göransson att vi i Sverige har två traditioner på medieområdet, en tryckfrihetstradition och en censurtradition. Uttalandet är anmärkningsvärt. Det ger intryck av att statsrådet inte till fullo förstått på vilken grund den fria och öppna debatten i vårt land vilar.

Mot den här redovisade bakgrunden ber jag att till statsrådet Göransson få ställa följande fråga:

Vill statsrådet för riksdagen redovisa på vilket sätt Sverige har en censurtradition som är jämförbar med tryck- och yttrandefrihetstraditionen?

16 § Kammaren åtskildes kl. 18.22.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert

Nr 91

Onsdagen den
27 februari 1985

*Meddelande om
frågor*